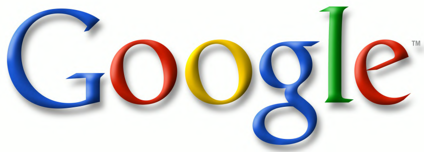

DE REGLEMENTEN

VOOR DE

NEDERLANDSCHE HERVORMDE KERK

EN

GODS WOORD.

(Met enkele feiten ter toelichting.)

DOOR

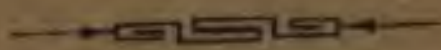
J. H. FERINGA,

V. D. M. *te Klundert*

EN

Dr. H. FRANSSEN,

V. D. M. *te Ankeveen.*

AMSTERDAM.

J. A. WORMSER.

1888.

DE REGLEMENTEN

VOOR DE

NEDERLANDSCHE HERVORMDE KERK

EN

GODS WOORD.

(Met enkele feiten ter toelichting.)

DOOR

J. H. FERINGA,

V. D. M. *te Klundert*

EN

D^R. H. FRANSSEN,

V. D. M. *te Ankeveen.*

AMSTERDAM.

J. A. WORMSER.

1888.

ROM. 12 : 2b. „Opdat gij moogt beproeven, welke de goede en welbehagelijke en volmaakte wil van God zij.”

EPH. 5 : 10. „Beproevende wat den Heere welbehagelijk zij.”

EEN WOORD VOORAF.

Tot ons leedwezen is het gereedkomen en verschijnen van dit werkje wat vertraagd.

Niet alleen om onszelfs wil hadden wij het gaarne eerder in 't licht gegeven, maar ook ter wille van zoo velen, die reeds ter vergadering van 21 April 1887, in het Gebouw voor K. en W. te Utrecht gehouden, het Moderamen dringend verzochten toch het verkeerde der organisatie quatalis in het licht te stellen, en wier aantal bij verschillende ontmoetingen zoo veel grooter werd.

Eindelijk echter is dit, naar wij meenen, thans nog volstrekt niet overbodig werk dan (hoewel niet namens bedoeld Moderamen) door ons gedaan.

Zal het instemming en erkenning vinden? Tegenspraak en critiek stellig.

Hebbe nu een ieder, die er in 't openbaar over schrijft, de goedheid ons zijn op- en aanmerkingen te doen toekomen, daar wij gaarne er mede kennis maken en vreezen, dat iets onze aandacht ontgaan zal, wanneer het niet opzettelijk ons toegezonden wordt.

A. } Sept. 1888.
K. }

H. F.
J. H. F.

HOOFDSTUK I.

Dat de Nederlandsche Hervormde Kerk in onze dagen toont ernstig krank te zijn en in hoogst bedenkelijken toestand te verkeeren, zal wel niemand ontkennen, die èn ernstig èn eerlijk onderzocht heeft en oordeelen wil.

Mannen van allerlei richting stemmen hierin overeen: zelfs van moderne zijde is het herhaaldelijk beweerd, en van confessioneele zijde wordt het allerminst ontkend; Prof. J. H. Gunning zoowel als Prof. A. Kuyper, Dr. Ph. J. Hoedemaker zoowel als Dr. G. J. Vos Azn., hebben er in menigte van geschriften op gewezen; en waar de „doleerenden" geheel hun optreden op de schuld dezer Kerk gronden en tot genezing harer krankheid willen aanwenden, daar stemmen bijv. de Kerkeraden van Gendringen en van Delftshaven, hoezeer ook lijnrecht tegenover hen staande, de klacht en beschuldiging onomwonden toe; en Dr. Ph. S. van Ronkel, die nòch met deze Kerkeraden nòch met de „doleerenden" medegaat, schrijft bladzijden vol diepen weemoed of tintelende verontwaardiging, waar hij den kranken toestand of de ergerlijke schuld van de Kerken der vaderen in onze dagen bespreekt.

En inderdaad getuigt de toestand, waarin de Nederlandsche Hervormde Kerk verkeert, van diep verval. In de praktijk heerscht in haar de meest onbeperkte leervrijheid. Duizenden onsterfelijke zielen worden week aan week opgeleid tot doodelijke eigengerechtigheid of even verderfelijke onverschilligheid. Geheele streken zijn er, waar de doorwerking van het ongeloof de Kerkgebouwen heeft ontvolkt; geheele streken, waar het verlaten van de prediking der waarheid en het nalaten der Kerkelijke tucht bijna alle sporen van Sabbathsviering heeft uitgewischt (bijv. in de Betuwe) of de ergerlijkste onzedelijkheid (bijv. in de Classis Wijk) tot iets zeer gewoons

heeft doen worden. De Heilige Doop wordt soms verwaarloosd, soms uit gewoonte maar als zinledige vorm behandeld, betrekkelijk zelden gewaardeerd en minder nog recht verstaan. Het Heilig Avondmaal wordt in de eene Gemeente bijna niet bezocht, omdat men geleerd heeft er hoegenaamd geen waarde aan te hechten; in een andere medegevierd door stroomen van geestelijk onbevoegden, die er een bewijs van nauwgezette „plichten"waarneming en burgerlijke voortreffelijkheid aan willen ontleenen, of wel in volslagen werktuigelijkheid uit kracht van gewoonte gaan deelnemen aan een plechtigheid, waarvan hun de ernst nooit is geleerd, aan welker heilighouding door Kerkelijke tucht blijkbaar nooit is gedacht, en welker beteekenis hun tot zeker schemerend idealisme is vervluchtigd.

Wat het Godsdienstonderwijs betreft, — wie met eenige kennis van zaken kan spreken, zal moeten toestemmen, dat zelfs aangaande de eerste beginselen de treurigste en schandelijkste onwetendheid heerscht en daarbij een geest van dorre onverschilligheid, die wel toont hoe de zonde der Kerken het godsdienstig leven der huisgezinnen heeft verwoest en hoe de ongodsdienstigheid der huisgezinnen vereenigd met de godsdienstlooze (nog al door het z. g. Kerkelijk orgaan telkens verdedigde!) staatsschool verdorrend terugwerkt op de Kerken door hen, die ter toelating tot het Heilig Avondmaal moeten opgeleid worden.

Huis- en zieken-bezoek, waar het niet geheel nagelaten wordt, bepaalt zich somtijds tot de meest ongeestelijke burgerlijke deelneming en vriendschap of beleefdheid. Het laatste wordt echter ook vaak een roepen van vrede waar geen vrede is, een pleisteren met looze kalk, een in slaap wiegen van ontwakende gewetens, een troosten met uiterlijke plichtsbetrachting en burgerlijke onbesprokenheid. En waar aan het geopend graf de stem van dienaren der Kerk wordt gehoord, is vaak ijdele lofspraak en ongegrond idealisme het eenige wat namens de Kerk van Christus wordt vernomen.

En van Kerkelijke tucht, als middel tot onschadelijkmaking of als bestrijding van tweedracht vaak in de laatste jaren gebezigd, is overigens bijna geen sprake.

Wat „leertucht" betreft, verklaart het z. g. Kerkelijk orgaan van den Kerkelijken Ban, dat hij alleen past in de Roomsche en Christelijke Gereformeerde Kerk en in onze Hervormde Kerk een overwonnen standpunt is; wordt zelfs van „orthodoxe" zijde vernomen, dat leer-

tucht niet meer is voor onzen tijd [1]); ja dat (om met Ds. J. van Dijk Mz. te spreken) [2]) de Nederlandsche Hervormde Kerk juist zóó is te beschouwen „dat het geloof met het ongeloof daarin op een zuiver terrein worstelen" kan, waarmede trouwens slechts wordt beaamd, wat door het hoogste Kerkelijke Bestuur, de Algemeene Synode, onomwonden verklaard is (Missive N°. 662, d.d. 2 December 1886; *Kerkel. Courant* van 4 December 1886 N°. 49*): „Omdat onze Kerk de Volkskerk is, en dus in haar midden nawerkt, wat in den tijd gist, hebben de Kerkelijke Besturen zooveel mogelijk aan ieders geweten overgelaten, om te bepalen, of hij in de Hervormde Kerk zou kunnen blijven en arbeiden."

Inderdaad hebben dan ook in menigte van Kerkelijke Besturen verwerpers van den Christus zitting, vaak zelfs meerderheid; getuige (om uit velen maar een enkel voorbeeld te noemen) het Provinciaal Kerkbestuur van Noord-Holland en het Classicaal Bestuur van Tiel; ja is zelfs de Voorzitter der Alg. Synode en Alg. Syn. Commissie iemand, voor wiens orthodoxie bezwaarlijk iemand pleiten zal, wien het werkelijk om *waarheid* te doen is. [3])

En is in vroeger jaren weleens bij uitzondering tenminste toelating

---

[1]) Kenschetsend in dezen is daarom wat de *Kerkelijke Courant* in haar niet-officieel gedeelte onder redactie van den Kerkelijken hoogleeraar Gooszen schrijft (n°. 25, 23 Juni 1888), in antwoord op Dr. v. Ronkel's voorstel aan de Classicale Vergaderingen om »eerbiedig maar dringend der HoogEerw. Synode (te vragen), dat zij zelve het initiatief neme tot een volledig herstel der voormalige Classen, gelijk deze waren omschreven in de Kerkorde van 1586, met al heur rechten en voorrechten."

»In verband met dit laatste wenscht Dr. van Ronkel metterdaad een geheel andere inrichting van de Kerk in het leven te roepen. Die inrichting zou voor een goed deel eene hernieuwing van de vroeger hier en daar bestaan hebbende Kerkordening zijn. En vermits de grondslag er van was de erkenning van de volstrekte waarheid en schriftmatigheid der leer, in Confessie, Canones en Catechismus vervat, en Dr. van Ronkel dit ook als van te voren vaststaande wil hebben erkend, kunnen wij, alléén hierom reeds, zijne plannen niet ondersteunen."

En zoo zal het ook wel met anderen gaan. De *Wageninger* zegt er tenminste van: »De groote meerderheid onzer predikanten en gemeenteleden is van die handhaving der Dordsche leer niet gediend, en ziet daarin voor het Godsrijk in 't algemeen en voor onze Kerk in 't bijzonder geen heil. We zijn nu eenmaal aan den leerdwang ontwassen. In een klein genootschap als dat der Christelijk Gereformeerden kan dit nog zoo eenigszins; misschien ook in de Doleerende vereenigingen; maar in een groote Volkskerk gaat het onmogelijk. Men kan daar de geesten niet binden."

[2]) *Doetinchemsch Weekblad* 18 April 1888, waarin hij tevens verklaart elk Bestuur te erkennen en zich verplicht te rekenen het te gehoorzamen, ook al zou tijdelijk zijn geweten er door gekrenkt worden.

[3]) Deze woorden, geschreven, eer de nieuwe Voorzitter optrad, zijn ook nu verre van onjuist, nu de Secretaris van het Nederlandsch Tooneelverbond optrad als zoodanig.

van ongeloovigen tot het Heilig Avondmaal geweigerd, een zeer enkele maal zelfs met goedkeuring van Kerkelijke Besturen, — de geschiedenis der laatste jaren (in Amsterdam, Dordrecht, Driebergen, Kollum, Leiden, om alweder slechts enkele voorbeelden te noemen) heeft echter genoeg getoond, hoe oefening der sleutelmacht in dezen onmogelijk is zonder conflict en scheuring. Ja zelfs het „orthodoxe" Classicaal Bestuur van Amsterdam, dat in het begin van 1886 er niet voor terugdeinsde om Ds. van Son (aan wiens getrouwheid aan de onveranderlijke waarheden, wier levenskracht zich in het tijdperk der Reformatie *met zegenrijken luister* [1]) geopenbaard heeft, geen lid van dat Bestuur twijfelde, zie Keerpunt blz. 194) te schorsen wegens „verregaande onrechtzinnigheid" nl. in „niet minder onveranderlijke waarheden uit diezelfde dagen *al hadden zij zich niet luisterrijk geopenbaard*" [1]), en dat tevens op zoo hoogen toon verklaarde, dat de duidelijke verloochening van onzen Heer Jezus Christus als onzen eenigen en algenoegzamen Zaligmaker niet kon geschieden in onze Kerk zonder overtreding van hare bepalingen [2]), datzelfde Classicaal Bestuur heeft blijkbaar òf den moed òf den wil niet gehad te handelen naar die verklaring, dewijl het nog steeds ongeloofsprediking zelfs in de gebouwen der Ned. Herv. Gemeente te Amsterdam heeft geduld; wat meer is, een der moderne predikers tegen bestrijding beschermd heeft. **(Zie vooral Bijlagen VII—X.)**

En inhoeverre de bewering juist is, als zoude tenminste op den uiterlijken wandel worden toezicht gehouden (al geschiedt dit enkele malen hier en daar), kan blijken uit de geschiedenis van den Kerkeraad te Achlum c.a. [3]), die 28 Februari 1887 bewijzen van zedelijk gedrag weigerde om redenen van Sabbathsschennis, overtreding van het derde gebod, en „verregaande onbeschofte handelingen en onchristelijken wandel"; maar door alle betrokken Kerkelijke Besturen is in het ongelijk gesteld. [4])

---

1) Wij cursiveeren.

2) Zie de advertentie in de Bijlagen onder I.

3) De *Standaard* van 4 Mei 1887.

4) Nog steeds gaat men op dezen weg voort: De *Standaard* van 1 Augustus 1888, No. 5027, meldt aangaande de elfde zitting der »Algemeene Synode" het volgende: »De volgende voorstellen werden overeenkomstig de besluiten der Commissie met algemeene stemmen *afgewezen*: 1. om bij de toelating tot den doop strenger toezicht te oefenen op de ouders, die tot een huwelijk gedwongen waren; 2. om in het belang der Zondagsheiliging bij de Regeering aan te dringen op wettelijke bepalingen tot sluiting op Zondag van alle gelegenheden tot drankverkoop; 3. om herbergiers onbevoegd te verklaren tot het bekleeden der betrekking van ouderling of diaken."

Ja, men zou bijna vragen, of Art. 29 onzer Nederlandsche Geloofsbelijdenis niet op deze Kerken van toepassing ware, en men ze alzoo als „*valsche* Kerken" buiten hope zou moeten achten, indien niet eenerzijds *juist* de door velen gewraakte Kerkorganisatie, waaronder zij sinds 1816 gebracht zijn, onmogelijk maakte in dezen met officieele zekerheid een uitspraak der *Kerken* te vernemen, die hiertoe grond gave, en indien niet sinds dien tijd onophoudelijk vele teekenen getoond hadden, dat de *Kerken niet* goedkeurden (maar integendeel rusteloos bestreden hebben) wat door Kerkelijke Besturen of ambtsdragers of gemeenteleden in strijd met de eischen der „ware Kerk" is geleerd en gedaan.

Maar overigens, waar in genoemd Artikel als „de merkteekenen om de ware Kerk te kennen" worden opgesomd: „Zoo de Kerk de reine predikatie des Evangelies oefent; indien zij gebruikt de reine bediening der Sacramenten, gelijk ze Christus ingesteld heeft; zoo de Kerkelijke tucht gebruikt wordt, om de zonde te straffen. Kortelijk, zoo men zich aanstelt naar het zuivere Woord Gods, verwerpende alle dingen die daartegen zijn, houdende Jezus Christus voor het eenige Hoofd," — en dan van honderden kansels zelfs de fundamenteele waarheden worden geloochend, door menigen prediker het Woord Gods tot een voortbrengsel van menschen verlaagd wordt, (ja zelfs in het officieuse deel van het Kerkelijk orgaan [1]) onbewimpeld beweerd wordt, en dat nog al door een *Kerkelijk* Hoogleeraar!, dat *geen* predikant der Ned. Herv. Kerk meer den Bijbel eert als Gods onfeilbaar Woord; maar dat wie dit nog beweren, eenvoudig onoprecht zijn;) waar de Heilige Sacramenten op menige plaats door verkeerde toelichting en weglating van beteekenis beroofd, tot zinledige praktijken (indien niet erger) worden verlaagd; waar van leertucht geen sprake is en zelfs over den wandel slechts zelden en dan nog vaak met tegenwerking of erger eenige Kerkelijke tucht wordt geoefend; waar kennelijk aan menschelijke „ordonnantiën meer macht en autoriteit" toegeschreven wordt „dan den Woorde Gods"; en waar — ten overvloede — al deze zonden geschieden in grove ongeloovigheid en wereldgelijkvormigheid, en zelfs den geestelijken achtergrond missen, die in de „valsche Kerk" van Rome nog een *schijn* van recht eraan verleent; — daar mag wel schaamte ons

---

[1]) *Kerkel. Courant* No. 9 van 27 Februari 1886.

het aangezicht bedekken; daar mag wel nederig schuld beleden worden voor het aangezicht van den Heer der Gemeente; daar mag wel ernstig van Hem kracht en wijsheid begeerd en in Zijn Woord leiding en aanwijzing gezocht, om te breken met zoo schandelijke zonde, en om weêr te bouwen aan de muren van het verwoest Jeruzalem.

Daar is oorzaak om met Nehemia de mate van het verval te onderzoeken en om alle krachten in te spannen, om naar Eph. 5 : 10 en Rom. 12 : 2 te onderzoeken *welke* de wil des Heeren zij!

Men zou dan evenwel allereerst kunnen vragen, of deze praktijken niet in strijd zijn met de in de Nederlandsche Hervormde Kerk vigeerende wetten.

Immers kan ook de voortreffelijkste wetgeving niet beletten, dat overtreders daarvan afwijken, en kan wetsovertreding door rechters en regeerders ook ondanks de uitnemendste bepalingen straffeloos de beste wetten doen schenden.

Eenerzijds kan hierop geantwoord, dat zulke ongeregeldheden dan toch altijd teekenen zijn van verval; en anderzijds, dat het kwaad in de Nederlandsche Hervormde Kerk *niet* het karakter vertoont van bij uitzondering hier of daar straffeloos gelaten en gepleegde overtreding; maar èn algemeen heerschende is, èn door de Reglementen der Nederlandsche Hervormde Kerk wordt beschermd of geboden.

Algemeen heerschende, waar (naar de gegevens bij van Alphen, Nieuw Kerkelijk Handboek, Jaargang 1888) [1]), om alweder uit *vele* voorbeelden maar één uit te nemen, in de Algemeene Synode en de Algemeene Synodale Commissie de „orthodoxen" beslist de *minderheid* vormen en sinds jaren gevormd hebben; terwijl zij, die den Christus naar de Schrift verwerpen, in vijf Provinciale Kerkbesturen meerderheid vormen en in vier andere zitting hebben (alleen in Utrecht niet) en in minstens de helft der Classicale Besturen meerderheid en in vele andere tenminste nog aanwezig zijn; terwijl het met de Waalsche Kerken, blijkens de samenstelling der Commissie voor hare zaken en hare afvaardiging ter Synode, al niet beter is gesteld.

---

[1]) Door de na het schrijven dezer regelen gehouden »Classicale Vergaderingen" misschien wel eenigermate, maar toch zeer zeker *niet veel*, gewijzigd.

Niet alleen echter algemeen heerschende, maar door de Reglementen beschermd of geboden daarenboven: [1])

Immers, èn de leervrijheid èn de tuchteloosheid (tenminste door beperking van toezicht), èn de misvorming der Sacramenten, vinden in de Reglementen van het Nederlandsch Hervormd Kerkgenootschap steun of grond.

Wat de misvorming der Sacramenten betreft [2]), de in 1864 in werking gestelde bepaling van Art. 22 al. 2, Regl. voor de Kerkeraden in een Kerk waar modernen en gereformeerden tezamen moeten huizen met vele tusschenliggende gevoelens, *moet* wel daartoe aanleiding geven. Daar toch is te lezen: „Bij de leiding der openbare Godsdienstoefeningen gaan zij (nl. de predikanten), zoowel in 't algemeen als in het bijzonder, met betrekking tot het gebruik van — de Liturgische Schriften, „de vragen bij de voorbereiding tot het Avondmaal", —

[1]) De aanwijzingen hier en later in Hoofdstuk III, mogen tevens gelegenheid bieden de opmerkingen van Dr. Ph. J. Hoedemaker, Ter Classicale Vergadering? 1888, blz. 14 en 15, naar eisch te beoordeelen. Dr. H. zegt daar, dat de Reglementen voorzoover hem bekend is *niets* bevatten, wat rechtstreeks in strijd is met Gods gebod, en zeer zeker niet *eischen* dat men ongehoorzaam zij aan het bevel des Heeren. — blz. 15. De bepalingen, waarmede men in botsing geraakt, zijn op zichzelf genomen zoo verkeerd niet, dat men kan zeggen: »dit of dat is nu in strijd met het Woord des Heeren!"

Hiermede stemt overeen, wat zoovele anderen aanvoeren, dat »de Besturen" toch niet verboden zijn! Derhalve zou men op deze wijze ook over een verordening van een of andere gemeente aan de grenzen kunnen spreken, waarin stilzwijgend ambtenaren van den Koning van België of den Keizer van Duitschland, met »gezag" over die Gemeente bekleed en »Bestuur" genoemd werden, omdat naar ons beste weten in onze Nederlandsche wetten geen artikel voorkomt, dat *uitdrukkelijk* bepaalt: »niemand, dan die vanwege den Koning der Nederlanden is aangesteld, heeft in den Staat der Nederlanden eenig gezag"? Maar dat spreekt vanzelf! dat behoeft niet gezegd te worden! roept men uit. Terecht. En de Heere God beval ten overvloede nog wèl en uitdrukkelijk: »Gij zult geen andere goden voor Mijn aangezicht hebben!" omdat wij zulk een in het wereldlijke vanzelfsprekende zaak in het geestelijke maar al te spoedig vergeten, èn in theorie èn in praktijk.

Daarom kunnen de Reglementen iets vorderen, dat *zeer beslist* in strijd is met het Woord des Heeren, ook al wordt dat gevorderde niet» rechtstreeks", dat is met zoovele woorden *verboden.*

[2]) Tot zelfs de *woorden der Doopsformule* zijn niet veilig voor ongeloovig-idealistische of sceptische willekeur. En daartegenover geen tuchtoefening naar Art. 11 Alg. Regl. maar alleen een verklaring »omtrent *de wenschelijkheid* van het eenparig gebruik der gebruikelijke Doopsformule, met *ernstige afkeuring* van elke willekeurige afwijking, *die aan den Doop zijn eigenaardig karakter ontneemt* (zoo verklaard in de Synode van 17 Juli 1868) K. C. v. 25 Juli '68, n°. 30. Zie verder H. d. S. van 1870, bl. 112—136, 160—168 en 195—202 en H. d. S. van '71 bl. 144."

Wij cursiveerden in deze noot van Bruna's Reglementen en Besluiten, 7de druk, 1883 blzz. 77/78. Is meer noodig om te moeten spreken èn van misvorming der Sacramenten èn van tuchteloosheid of tenminste ongeoorloofde tuchtbeperking?

naar eigen oordeel (dus nòch aan eenigen regel, nòch zelfs ook aan den Kerkeraad hunner Gemeente gebonden) te rade met de Godsdienstige behoeften hunner Gemeenten." De geschiedenis heeft dan ook geleerd, hoe van dergelijke bepalingen wordt gebruik gemaakt.

Wat betreft de beschuldiging van tuchteloosheid: Ten eerste wordt deze reeds in de hand gewerkt, waar Art. 39 al. 2 de tucht over sommige leden der Kerk van de Kerkeraden overbrengt naar de Classicale Besturen. Art. 39 van het Reglement voor Kerkelijk opzicht en tucht zegt namelijk: „Aan de tucht des Kerkeraads zijn onderworpen alle lidmaten zijner Gemeente, Godsdienst-onderwijzers en -onderwijzeressen mede daaronder begrepen.

De Kerkeraad is onbevoegd, beslissingen te nemen ten aanzien van bezwaren tegen dienstdoende, emeriti of eervol ontslagen Predikanten, Hulppredikers, Candidaten tot de H. Dienst, Ouderlingen, Diakenen, leden van Kerkelijke Besturen en Stemgerechtigden als zoodanig." [1])

Waardoor het aanklagen wordt bemoeilijkt, het toezicht gesteld bij wie minder gemakkelijk toezicht houden kan, en tot rechter gemaakt — inplaats van een lichaam, waar ambtgenooten des aangeklaagden in de minderheid zijn — een, waar zij besliste meerderheid vormen; want Art. 41 van het Algemeen Reglement bepaalt, dat het Classicaal Bestuur moet bestaan uit een gegeven aantal predikanten, „benevens één Ouderling voor elk tweetal Predikanten, die in het Bestuur zitting hebben," wat dus voor de ouderlingen slechts $^1/_3$ of nog iets minder van het aantal leden oplevert; en daarbij kan de ter Classicale vergadering om later te bespreken oorzaken licht overwegende invloed der predikanten deze samenstelling nog meer ten gunste der predikanten en desnoods in strijd met de samenstelling der Kerkeraden op een gegeven oogenblik doen worden, doordat ook *oud*-ouderlingen benoembaar zijn verklaard (zie Handelingen der Synode van 1851 blz. 317); een recht, waarvan vaak gebruik gemaakt wordt, zoo in de tegenwoordige samenstelling der Alg. Synode en Alg. Syn. Commissie als in de meeste Provinciale Kerkbesturen en vele Classicale Besturen (o. a. Tiel, Amsterdam, Zierikzee, enz.).

Te meer werkt zulk overbrengen van de tucht het houden van opzicht en tucht tegen, waar dit ook zelfs ten opzichte van benoemde

[1]) En Art. 43 Alg. Regl. verwijst de zaken der hier genoemden naar de Classicale Besturen „ter eerster instantie".

maar nog onbevestigde Kerkeraadsleden het geval is. De ervaring heeft in menig geval geleerd, dat men geenerlei protest tegen zulke leden inbrengt, zelfs niet al bestaat er schijn van ernstige bezwaren; omdat niet de Kerkeraad maar een College buiten de Gemeente dergelijke zaken door bemiddeling van den Kerkeraad te beoordeelen krijgt, waardoor men (met meer of minder recht) òf voorzichtige behandeling onmogelijk acht, òf aan geen ernstig onderzoek gelooft, òf te zware bestraffing ducht. Art. 9 toch van het Reglement voor de Kerkeraden zegt: „Bezwaren tegen een benoemde worden bij den Kerkeraad — schriftelijk en onderteekend ingediend, uiterlijk op den tweeden dag na de tweede afkondiging.

De bij den Kerkeraad ingediende bezwaren worden bij het Classicaal Bestuur — ter beoordeeling en beslissing opgezonden."

Maar nog op meer wijzen en in andere gevallen is door de Reglementen der Ned. Herv. Kerk de oefening der Kerkelijke tucht bemoeilijkt: zoo bijv. door Art. 33 van het Reglement voor Kerkelijk opzicht en tucht, dat *alleen den veroordeelde* recht van appèl geeft; terwijl toch te allen tijde (en vooral bij zooveel verschil van richting als in de Nederl. Herv. Kerk is geweest, zoolang de organisatie in deze Reglementen belichaamd bestaan heeft) eisch van billijke rechtspleging is, dat ook de aanklager tegen z. i. onjuiste vrijspraak zich kunne verzetten.

Voorts is *zeer* belemmerend, waar de verschillende Kerken door een reglementairen band aan elkander verbonden zijn, dat de eene Kerkeraad den anderen niet vermanen en desnoods aan de tucht der Classe overgeven kan, tenzij hij *onmiddellijk* in *eigen* belangen zij gekrenkt. Immers, waar in Art. 5 van het Reglement voor Kerkelijk opzicht en tucht wordt gesproken van aanklachten volgens Art. 40—43 van dat Reglement bij Classicale Besturen ingediend, daar wordt in de Handelingen der Synode van 1863, blz. 92, uitdrukkelijk *deze* verklaring gegeven aan het zwijgen in genoemde artikelen over dergelijke broedertrouw: „Een Kerkeraad is in zijne klagt over de daden van een anderen Kerkeraad niet ontvankelijk, als hij door die daden niet bezwaard is. Hetzelfde geldt van Diakoniën." [1])

Dezelfde geest, dezelfde zucht om alle ernstige tuchtoefeningen in

[1]) Zie Bruna's Verzameling der wetten en besluiten, 7de druk, 1883; p. 182.

waarlijk geestelijke tuchtzaken te ontwijken, toonen de wijzigingen van Art. 14 al. 1 Regl. voor de Kerkeraden en van Art. 40 Regl. op het Godsdienstonderwijs, in werking gesteld op 15 Januari 1886:

Art. 14 al. 1 van het Reglement voor de Kerkeraden bepaalde namelijk: „dat ook de kinderen van ouders, die tot de Kerkgemeente van eene andere plaats behooren, niet gedoopt worden, dan na ontvangen schriftelijk bericht omtrent het zedelijk gedrag der ouders, vooraf ingewonnen bij den Kerkeraad der Gemeente, waarin zij wonen." Hieraan is nu toegevoegd: „en af te geven binnen veertien dagen, nadat de aanvrage zal zijn gedaan; dit bericht wordt, indien het niet reeds bij de aanmelding tot den Doop wordt overgelegd, namens belanghebbenden, gevraagd door den Kerkeraad van de Gemeente, waar de toediening van den Doop verlangd wordt; ontvangt die Kerkeraad binnen den gestelden termijn geen bericht, dan kan de aangevraagde doopsbediening voortgang hebben . . . . ."

Alzoo: de gevraagde Kerkeraad *verplicht* deze verklaring binnen korten termijn af te geven; de aanvrage niet door de mogelijk schuldigen *zelf* maar door een met hun verleden onbekend lichaam; zwijgen binnen zoo korten termijn, waarin zoo licht verhindering kan voorkomen, voor toestemmen gerekend; en bij afwijzend antwoord de zaak zonder beroep van de zijde des weigerenden Kerkeraads (die immers hierdoor niet in eigen Kerk bezwaard wordt?) geheel in handen van den aanvragenden — niet met het verleden der vragers bekenden — Kerkeraad.

In gelijken zin is Art. 40 van het Reglement op het Godsdienstonderwijs aangevuld en aldus de toelating tot het Heilig Avondmaal vergemakkelijkt.

Ernstiger dan dit alles is echter nog, dat de meest onbeperkte leervrijheid zoo voor leden als leeraars reglementair geoorloofd, ja ten deele zelfs geboden is. Wèl zijn zekere sporen van een beter verleden onzer Kerken in de Reglementen niet geheel verloren gegaàn; maar door andere duidelijk sprekende en ernstig gehandhaafde bepalingen zijn zij krachteloos gemaakt, gelijk zij ook zonder dat reeds jarenlang straffeloos overtreden werden.

Het Reglement voor Kerkelijk opzicht en tucht noemt onder de misdaden, ter oorzake waarvan men aan de Kerkelijke tucht moet onderworpen worden, ook in Art. 3, al. 2: „openbaren strijd met den geest en de beginselen van de belijdenis der Hervormde Kerk (Art. 27

van het Reglement op het examen)," en Art. 11 van het Algemeen Reglement zegt: „De zorg voor de belangen zoo van de Christelijke Kerk in het algemeen, als van de Hervormde in het bijzonder, de handhaving harer leer, — moeten steeds het hoofddoel zijn van allen, lie in onderscheidene betrekkingen met het Kerkelijke bestuur belast zijn."

Maar niet alleen is in het Regl. voor opzicht en tucht de keus van nbepaalde woorden oorzaak, dat het vrijwel onuitvoerbaar is in dezen; iet alleen toont het werk van den Hoogleeraar Scholten, dat aanaande „de leer der Hervormde Kerk" nog al eigenaardig kan woren gedacht; niet alleen blijkt dit uit de wijze, waarop herhaaldelijk an ongeloovige zijde verklaringen van dit Art. 11 Alg. Regl. zijn beroefd; niet alleen blijkt de wijze, waarop de Synode en hare ondereschikte Besturen Art. 11 hebben opgevat en nageleefd, uit de bovenenoemde aanhaling van de Synodale Missive No. 662 („omdat onze Kerk de Volkskerk is, en dus in haar midden nawerkt wat in den tijd ist, hebben de Kerkelijke besturen zooveel mogelijk aan ieders geweten vergelaten, om te bepalen, of hij in de Hervormde Kerk zou kunnen lijven en arbeiden"); niet alleen zijn pogingen tot het oefenen van leertucht n klachten over loochening van Bijbelsche waarheden zooveel mogelijk gemoord of langs den weg van juridische formaliteiten afgewezen, — in lijnechten strijd met genoemde Artikelen zijn zelfs verschillende Reglementsrtikelen gemaakt of gewijzigd, en waar bijv. in zake toelating van oneloovigen tot het Heilig Avondmaal voor jaren de Reglementen toch og een enkele maal *dwongen* tot handhaving der belijdenis, daar is elkens meer gewijzigd; totdat men in 1888 geen enkelen weg meer an inslaan op grond der beide genoemde (uit vrees voor *te* sterke keuring in de Gemeenten niet [1]) weggenomen) Artikelen, zonder op

[1]) De *Standaard* No. 5034 van 9 Aug. 1888 meldt, hoe men nog steeds in dusanige dubbelzinnigheid volharden blijft:

»In de 18de zitting der Synode van gisteren, werd in betrekking tot de voorellen der Classis Franeker, de volgende motie van den president aangenomen:

»De Synode der Nederlandsche Kerk, overwegende dat een onbeperkte leervrijeid in onze Christelijke Protestantsche Hervormde Kerk niet bestaat, noch bestaan an; overwegende dat reglementeering der bestaande betrekkelijke leervrijheid slechts anleiding zou geven tot onrust, verwijdering en scheuring, besluit niet te treden n het verzoek der Classis Franeker." "

Eigenaardige toelichting ontvangt deze bewering uit het feit, dat voor wie met de belijdenis der Herv. Kerk instemmen, slechts vonnissen van schorsing en ontzetting zijn, terwijl praeses der Synode is geweest Dr. J K. Koch, welbekend ongeloovig predikant te 's-Hertogenbosch en in Juli 1888 is geworden Ds. M. A. Perk, welbekend ongeloovig predikant, Bestuurder der Vereen. tot veredeling van het volksvermaak en van het Nederlandsch Tooneelverbond te Amsterdam.

grond van andere bepalingen den ingeslagen weg tot plichtsbetrachting zich afgesloten te vinden.

Wèl is herhaaldelijk hiertegen nadrukkelijk geprotesteerd door tal van Kerkeraden en door de overgroote meerderheid der Classicale Vergaderingen, wèl is dus gebleken (getuige genoemde vrees der Synode), dat de *Kerken* nog geen valsche Kerken zijn, maar dat ze zuchten onder een overheersching, waartegen zij [1]) reeds vaak zich poogden te verzetten (getuige menig verzoekschrift of protest; menige afvaardiging en keuze ter Classicale Vergadering of onthouding daarvan; menige Doops- of aannemings-quaestie; het stellen van dogmatische vragen aan beroepen predikanten, enz.), — maar binnen den kring der Reglementen heeft al dit verzet niet gebaat en is de meest onbeperkte leervrijheid erkend en geboden, zoo voor de voorgangers als voor de leden der Gemeenten.

Wat de voorgangers betrof, — van onderteekening der Gereformeerde belijdenisschriften kon natuurlijk zelfs geen sprake zijn; maar — hoe ook plaats latend voor verzwakking en misduiding — van Godsdienstonderwijzers en predikanten werd toch nog een tijdlang een verklaring gevorderd, die den Gemeenten althans *eenigen* waarborg gaf en in eventueele gevallen van leertucht althans *eenige* vastheid kon geven. De geëxamineerde Godsdienstonderwijzers verklaarden toen: „dat wij naar het grondbeginsel der Christelijke Kerk in het algemeen en der Hervormde in het bijzonder, Gods heilig Woord, in de schriften des Ouden en Nieuwen Verbonds vervat, van ganscher harte aannemen en gelooven; dat wij derhalve des zins en willens zijn, aan den geest en de hoofdzaak der leer, welke in de aangenomen formulieren van éénheid der Nederlandsche Hervormde Kerk [2]) begrepen is, getrouw te blijven; dat wij mitsdien den ganschen raad Gods, inzonderheid zijne genade in Jezus Christus, als den eenigen grond der zaligheid, ernstig en van harte aan onze leerlingen en de Gemeente zullen onderwijzen. . . ."

Maar met 15 Januari 1883 viel uit de belofte dit alles weg zon-

---

[1]) Niet het minst in de Classis Wijk-bij-Duurstede.

[2]) Van welke belijdenisschriften de Synode in hare Inlichting van den 31sten Jan. 1861, omtrent de vraag naar de onberispelijkheid in de belijdenis zelve, verklaard heeft dat zij *rechtens nooit zijn afgeschaft*. G. Bruna, De Reglementen voor de N. H. K., 4de druk, p. 177. (Zie Gravemeijer, Leesboek, Iste stuk (2de druk) blz. 112, noot.)

der eenige vervanging en verbonden zij zich alleen 1° tot ijver en trouw, 2° tot behartiging der belangen van het Godsrijk en der Ned. Herv. Kerk, en 3° tot naleving der Reglementen. Sinds 1 Januari 1888 is hierop een nieuwe verandering gevolgd, waardoor de belofte een meer Christelijken klank heeft gekregen, hoewel ze aan Christelijk gehalte niet heeft gewonnen (vooral wanneer men bedenkt, hoe de woorden door het gebruik en de geschiedenis eigenaardige beteekenissen bekomen). Ze luidt nu als volgt:

„— beloven, dat wij, in gehoorzaamheid aan onze roeping, daarin met ijver en trouw zullen werkzaam zijn, om overeenkomstig de beginselen en het karakter van de Hervormde Kerk hier te lande, het Evangelie van Jezus Christus te onderwijzen en te verkondigen, en de belangen van het Godsrijk en in overeenstemming hiermede die van de Nederlandsche Hervormde Kerk, met opvolging van hare verordeningen, naar vermogen te behartigen."

Met weinige veranderingen (zoo bijv. dat in het *oude* Artikel de a.s. predikanten zich ook verbonden, den geest en de hoofdzaak der belijdenisschriften „getrouwelijk te handhaven") heeft Art. 27 van het Reglement op het Examen ter toelating tot de Evangeliebediening dezelfde lijdensgeschiedenis. Ook dit is met ingang van 15 Januari 1883 (ondanks de ernstigste tegenkanting van vele gemeenteleden, predikanten en Kerkeraden en de groote meerderheid der Classicale vergaderingen) van allen geestelijken inhoud beroofd, en ook hier heeft de wijziging in 1887 slechts in *woorden* winst gebracht. Na 1 Januari 1888 wordt Art. 27 al. 3 gelezen: „—beloven in het diep besef van onze roeping en in vertrouwen op God, dat wij daarin met ijver en trouw zullen werkzaam zijn om, overeenkomstig de beginselen en het karakter van de Hervormde Kerk hier te lande, het Evangelie van Jezus Christus te verkondigen, en de belangen van het Godsrijk en in overeenstemming hiermede die van de Nederlandsche Hervormde Kerk, met opvolging van hare verordeningen, naar vermogen te behartigen."

Maar sterker nog dan dit alles blijkt de bevordering, ja het gebod van volkomen leervrijheid [1]) in dat deel van het Reglement op het Gods-

---

[1]) In den zin van Prof. Knappert's »Vrije vroomheid" en van Ds. P. J. R. Laan: »Daarom reik ik de broederhand aan alle waarlijk oprechten, al heeten zij Heiden, Jood, Mohammedaan, Katholiek, Modern, Evangelisch, Ethisch, Gereformeerd, enz. enz." Zie *De Bazuin* van 11 Mei 1888.

dienstonderwijs, dat betrekking heeft op de toelating tot het Heili Avondmaal.

Vóór 15 Januari 1879 luidde Art. 39 van het Reglement op h Godsdienstonderwijs als volgt in al. 3: „Aan de aanneming tot lidma gaat vooraf een onderzoek naar de verkregen kennis van . . . vervolgens, zoo deze kennis voldoende bevonden wordt, eene belijden des geloofs door de aannemelingen af te leggen. Een en and geschiedt door een Leeraar, bijgestaan door een of meer Ouderlingen — en Art. 39 liet hierop volgen: „De bevestiging van lidmaten hee plaats in eene daarvoor belegde Godsdienstoefening, bij welke hun volgende vragen ter beantwoording worden voorgesteld:

In tegenwoordigheid van God en van Zijne Gemeente vraag ik U

Vooreerst: Belijdt Gij te gelooven in God den Vader, den Almagtig Schepper des hemels en der aarde, en in Jezus Christus, zijnen eeni geboren Zoon, onzen Heer, en in den Heiligen Geest? . . ."

Na 15 Januari 1879 onderging echter dit Artikel een ontzetten verandering. Tot 1 Januari 1888 stond in Art. 38 al. 3 en verder h volgende:

„De Kerkeraad, na zich te hebben verzekerd, dat er tegen h zedelijk gedrag der aannemelingen geene bezwaren zijn, vaardigt t de aanneming af den Predikant, bij wien de aangifte heeft pla gehad, en één of meer Ouderlingen.

Door den Predikant wordt . . . een onderzoek ingesteld naar hun kennis van . . . Het onderzoek wordt zoo ingericht, dat de aannem lingen *gelegenheid erlangen*, niet alleen om van hunne verkregen ken te doen blijken, maar *ook om belijdenis af te leggen* [1]) van hun Chr telijk geloof.

Wordt de maat *der verkregen kennis* [1]) door de meerderheid van afgevaardigden des Kerkeraads onvoldoende bevonden, dan heeft aanneming geen voortgang. *Bezwaren tegen de geloofsovertuiging d aannemelingen leveren geen grond tot afwijzing op, wanneer zij z bereid verklaren, toestemmend te antwoorden op de vragen, die hun na art. 39 zullen worden gedaan* [1]).

De aanneming geschiedt namens den Kerkeraad door den Predika

---

[1]) *Wij* cursiveeren.

Elk Predikant heeft het regt zijne eigen aannemelingen te bevestigen."

Ziedaar dan leervrijheid, behoudens één enkelen waarborg in de vragen van Art. 39, die blijkens de ervaring in dergelijke gevallen reeds zwak genoeg (en daarbij den weg banend tot onnoembaar veel huichelarij), nòg zwakker blijkt voor wie bedenkt, dat hier — hoeveel beteekenis ook de woorden zelven bezitten mogen — slechts een beknopt overzicht der 12 Artikelen des geloofs is gegeven zonder eenige verklaring of omschrijving, en dat men dus kennelijk, op algemeen Christelijk gebied teruggegaan, voor alle willekeur in dezen de deur had geopend.

Maar ook *dit* zelfs was nog te exclusief, nog te confessioneel. Ook Art. 39 moest gewijzigd worden. 1 Januari 1880 trad een wijziging van Art. 39 in werking, waardoor Art. 39 al. 1 wordt als volgt: „De bevestiging van lidmaten heeft plaats in eene daarvoor bepaalde Godsdienstoefening, bij welke hun de volgende vragen, *althans wat betreft den geest en de hoofdzaak van de daarin vervatte belijdenis, verklaring en belofte* ter beantwoording worden voorgesteld."

Alzoo is nu geenerlei dwaling meer te stuiten. Vooral wanneer men de reeds herhaaldelijk toegepaste gelegenheid in aanmerking neemt, die door de hierboven besproken wijziging van Art. 40 wordt aangeboden om te ontkomen aan Kerkeraden, die dit „geest en hoofdzaak" (door niemand verklaard of aangewezen) soms in „Gereformeerden" of ook maar in algemeen-„orthodoxen" zin mochten opvatten.

De Alg. Synode heeft nu wel ook hier schijnbare verbetering gebracht; maar ook hier is de verbetering maar schijnbaar. Feitelijk is de zaak veeleer verergerd. Zooals toch Art. 38 was geformuleerd vóór 1888 kon ieder, ook de minst ontwikkelde, klaarlijk zien, dat dergelijke bepaling in openbaren en ergerlijken strijd was met Gods heilig Woord, en misplaatst in iedere Kerk, die ook maar eenige aanspraak maakte op den naam, niet van „Gereformeerde", maar in den meest algemeenen zin, van „Christelijke" Kerk.

Sinds 1 Januari 1888 zijn nu de ergerlijke *woorden* niet meer te lezen, maar de ergerlijke *zaak* is nog verscherpt. Nu toch leest men in Art. 38 al. 5: „Wordt *de maat der verkregen kennis* [1]) door de meerderheid van de afgevaardigden des Kerkeraads vol-

---

1) *Wij* cursiveeren.

doende bevonden, *dan heeft de aanneming voortgang, wanneer de aannemelingen zich bereid verklaren, toestemmend....*", enz. Al het andere is ongewijzigd gebleven.

Terwijl alzoo de toestand in niets is verbeterd, terwijl nog steeds nadat geloofsbelijdenis is afgelegd (naar al. 4) alleen over de kennis (daarvan onderscheiden en dus onmiskenbaar als *verstandelijk weten* op te vatten) mag worden geoordeeld, terwijl nog steeds aan de geëischte vragen van Art. 39 alle kracht is ontroofd, is hier nu de *plicht* tot aannemen in den meest stelligen vorm uitgesproken.

Den Ouderling of Predikant, die in gevoelen van de aannemelingen (desnoods ook in de gewichtigste punten) verschilt, wordt dus *niets* gespaard. Met open oogen zal hij het heilige ontwijden, na kennis van zaken zich bezondigen aan Spreuken 17 : 15: „*Wie den goddelooze rechtvaardigt* en den rechtvaardige verdoemt, *zijn den Heere een gruwel.*"

Hij zal willens en wetens zondigen, ondanks het vreeselijk oordeel in Hebr. 10 : 26; en zoo niet — dan zullen zijn broederen in de Kerkelijke Besturen verplicht zijn, zich om Art. 38 al. 5 aan *beide* leden van Spr. 17 : 15 te vergrijpen, zoodra de afgewezen aannemeling zich zal willen beklagen, door in den aannemeling den goddelooze te rechtvaardigen en in het getrouwe Kerkeraadslid den rechtvaardige te verdoemen.

Immers, de predikant is naar Art. 38 al. 4 *verplicht geloofs*belijdenis uit te lokken, en Art. 38 al. 5 verplicht even nadrukkelijk de gecommitteerden des Kerkeraads *alleen op verstandelijke* kennis acht te geven bij hun oordeel en daarbij met de afgelegde geloofsbelijdenis in het minst niet rekening te houden. Of de aannemeling zichzelven een schuldig zondaar acht, die alleen door genade kan gered worden, dan wel zich voor een voortreffelijk wezen houdt, dat door eigen inspanning zich kan en zal opheffen tot hooger spheren, — of de aannemeling met Rom. 4 : 25 belijdt, dat Jezus Christus is „overgeleverd om onze zonden en opgewekt tot onze rechtvaardigmaking", dan wel de belijdenis van zulk sterven als bloedtheologie verfoeit en de belijdenis van zulk een opstanding als oudwijfsche fabel verwerpt, — of de aannemeling „Jezus Christus, Gods eeniggeboren Zoon," aanbidt met een Thomas als zijn Heere en zijn God, dan wel zulke aanbidding met verontwaardiging afwijst als afgodische vereering van een edelen mensch, — of de aannemeling in den Christus een verberging zoekt voor het eeuwig oordeel, dan wel, dood en eeuwigheid ijdele hersenschimmen

achtend, geheel de aannemingsplechtigheid slechts een mondigverklaring acht voor de zondige vermaken der wereld, — dat alles *moet* de Kerkeraadscommissie vernemen; maar ze *mag* er *niet* mede rekenen!

Wanneer dus gereformeerde (of ook zelfs in meer algemeenen zin „orthodoxe") Predikanten of Ouderlingen, die met deze vragen de zaligheid der zielen en de eere van hunnen God en Zaligmaker gemoeid weten, wanneer dus geloovige Kerkeraadsleden eerst gezorgd hebben, te weten te komen, naar Art. 38 al. 4, dat zekere aannemelingen den Bijbel verwerpen, de geschiedenis van Jezus Christus ontkennen, den eenigen grond der zaligheid bespotten, Doop en Avondmaal tot zinledige klanken verlagen, het schepsel eeren boven den Schepper, den Christus Zijne Goddelijke eere ontzeggen, en als levenswijsheid het woord der spotters overnemen: „Laat ons eten en drinken, want morgen sterven wij!" — wanneer zij deze zielen onloochenbaar zien op den weg ter eeuwige rampzaligheid en uit hun eigen mond vernemen dat zij *alle* Christendom hebben afgeschud, ja zelfs den zegen huns Doops verworpen, — wanneer zij dan ten slotte (hiertoe verplicht door deze zelfde alinea) de verklaring uitlokken, dat geveinsdheid of ongeloof zekere zinledig geworden vragen wel toestemmend wil beantwoorden, en het zedelijk gevoel alzoo dermate is afgestompt dat deze niet-Christenen tòch in de (naar Art. 11 Alg. Regl.) belijdende Christelijke Kerk zich willen indringen, — wanneer zij dus zonde op zonde gestapeld vinden en (gelijk de Amsterdamsche Kerkeraad in 1885 zoo juist inzag) dus eigenlijk geen bewijs van *zedelijk* goed gedrag hun zou mogen gegeven worden, ja zelfs al blijkt bij getrouwe vermaning de ontzettendste verharding; —

dan zullen deze opzieners (die naar Hebr. 13 : 17 „waken voor de zielen, als die rekenschap geven zullen," en tot wie met zoo menige andere uitspraak door Ezechiël 33 : 8 gezegd wordt: „Als Ik tot den goddelooze, zeg: O goddelooze gij zult den dood sterven! en gij spreekt niet om den goddelooze van zijnen weg af te manen; die goddelooze zal in zijne ongerechtigheid sterven, *maar zijn bloed zal Ik van uwe hand eischen"),* dan zullen deze opzieners, *wetende*, dat geheel hun daad een leugen is, *wetende*, dat zij zoo der zorgeloosheid een oorkussen bieden en der zelfmisleiding een drogreden, *wetende*, dat zij zoo in strijd handelen met den eisch van Gods Woord, met de afgelegde ambtsbelofte bij de bevestiging, ja zelfs met de Reglementen zelven (om Art.

11 Alg. Regl.), *wetende*, dat zij zoo Gods Verbond ontheiligen, en alzoo naar 1 Cor. 11 : 29—31 Gods toorn brengen over de geheele gemeente, — *nochtans* deze verharde goddeloozen verklaren tot „waardige medegenooten van de tafel" van Gods Zoon Jezus Christus, en bevoegden om mede te beschikken over regeering en prediking in de gemeente door hun (hetzij beperkt of uitgebreid) stemrecht!

Behoeft nog verder bewijs de bewering, dat de Nederlandsche Hervormde Kerk ernstig krank is in schandelijke schuld?

Is bij een terugblik op de Kerken onzer voor de belijdenis der waarheid stervende martelaren de klacht onbegrijpelijk:

„hoe is het goud verdonkerd! het goede fijne goud veranderd"?

Zoolang toch Gods Woord de Grondwet moet wezen voor de Kerk van Christus, màg zij niet toegeven of medewerken aan misvorming der verbondszegelen, màg zij zelfs niet verslappen in het oefenen der door den Christus haar opgelegde sleutelmacht, màg zij niet dragen (veel min huldigen), dat leervrijheid zij in de Kerk, die tot getuige van 's Heeren dood en opstanding is geroepen.

Wat toch (het is bijna te eenvoudig, om het nog terneder te schrijven!) wat toch is in deze dingen duidelijke en nadrukkelijke eisch van Gods Woord?

Ten eerste, in zake de misvorming der bondszegelen:

Hoe kan Gods Kerk gedoogen, dat hun beteekenis verwrongen, hun zin geroofd, hun heiligheid geschonden wordt, waar God onder de oude bedeeling zelfs den dood stelt op hun verwaarloozing [1]), ja dezen — naar Ex. 4: 24—26 — zelfs aan een Mozes niet zou hebben gespaard! Hoe is daarmede geheel de instelling van een tweede Paschaviering in Num. 9: 6—12 in openbaren strijd! Hoe kan voorts des Heeren Kerk den H. Doop, door den Heiland in Zijn laatste verschijningen ingesteld en aan Zijn hoogste openbaring verbonden, van zin laten berooven en tot zelfs de instellingswoorden laten verwringen naar den schijnbaren eisch eene onhoudbare exegese! Hoe kan zij dit te meer, waar in Rom. 6: 3— en Col. 2: 11, 12 om van andere plaatsen niet te spreken zoo duidelijk van Godswege haar wordt geleerd, *wat* zij van dien Doop houden hebbe! En waar heel de inzetting van het Heilig Avondma

1) Gen. 17 : 14; Num. 9 : 12.

(naar Matth. 26 : 26—28; Mark. 14 : 22—24; Luk. 22 : 19, 20; 1 Cor. 10 : 16, 17; 11 : 23—32) en de van Paulus gegeven toelichting bovendien beteekenis en heiligheid van dat Sacrament zoo boven allen twijfel duidelijk maken, hoe zou daar de Kerk deze heiligheden prijsgeven aan de willekeur van onverschilligheid en ongeloof?

Ten tweede, in zake de tuchteloosheid:

Waar de Heere (Matth. 16 : 19) aan de Kerk belooft: „Ik zal u geven de sleutelen van het Koninkrijk der hemelen; en zoo wat gij zult binden op de aarde zal in de hemelen gebonden zijn; en zoo wat gij ontbinden zult op de aarde zal in de hemelen ontbonden zijn," — te meer, waar Hij deze toezegging geeft naar aanleiding eener leer, eener belijdenis, — daar geeft Hij die klaarblijkelijk niet, opdat zij (onder welk voorwendsel ook) ongebruikt blijven zou. Evenmin geeft Hij tot *zulk* een doel den uitgebreiden regel der Kerkelijke tucht in Matth. 18 : 11 — 20; waarvan Hij de machtgevende toezegging ook na Zijn opstanding herhaalt (Joh. 20 : 22, 23) en aan de werking des Heiligen Geestes toeschrijft, en blijkens het verhaalde in Handel. 5 : 1 — 10 de eerste openlijke oefening met een ontzettend wonder bezegelt.

De Apostel weet dan ook in dezen van verzachten nòch afschaffen; maar berispt juist het nalaten der Kerkelijke tucht en eischt en prijst het toepassen er van (1 Cor. 5 : 1—13; 2 Cor. 2 : 1—11); en in de Openbaring van Jezus Christus zegt de verheerlijkte Koning der Kerk nadrukkelijk tot Zijn tuchtelooze gemeente, dat haar nalaten der tucht Hem tot de ergste straffen zal noodzaken (Openb. 2 : 14—16, 20—27), evenals Paulus dit reeds eertijds door den Heiligen Geest aan de Corinthiërs had geschreven blijkens 1 Cor. 11 : 27—32.

Ten slotte, betreffende de leervrijheid:

Hier wordt men geslagen door de afgoden, waarop men betrouwde. Men beweert nu aan de dagen der oude bedeeling, ja ook zelfs aan den Petrinischen en Paulinischen Kerkstaat ontwassen te zijn; en nu in de Johannes-periode te wezen van vrijheid, liefde, en hope. Wat beweert dan Johannes in dezen? Van niemand harder uitspraken dan juist van hem. Naarmate zijn liefde vuriger en heiliger is, is ook zijn ijver verterender. 1 Joh. 2 : 22, 23 zegt hij: „Wie is de leugenaar, dan die loochent, dat Jezus is de Christus? Deze is de antichrist (en dus naar vs. 18, 19 *niet in* de Kerk behoorende), die den Vader en

den Zoon loochent. Een iegelijk, die den Zoon loochent, heeft ook den Vader niet." 1 Joh. 3 : 8 lezen wij: „Wie de zonde doet, is uit den duivel." 1 Joh. 4 : 1—3 zegt hij: „Geliefden! gelooft niet een iegelijken geest, maar beproeft de geesten, of zij uit God zijn; want vele valsche profeten zijn uitgegaan in de wereld. Hieraan kent gij den Geest van God: alle geest, die *belijdt*, dat Jezus Christus *in het vleesch gekomen* is, (dus beide Godheid en menschheid!) die is uit God; en alle geest, die niet belijdt, dat Jezus Christus in het vleesch gekomen is, die is uit God niet; maar dit is de geest van den antichrist," die naar de Openbaring wèl in de Kerk indringt maar niet van de Kerk is nòch in de Kerk behoort, evenals daar ook den valschen Profeet een vreeselijk oordeel wordt toegezegd.

2 Joh. 4 is het zijn blijdschap, „dat ik van uwe kinderen gevonden heb, die in de waarheid wandelen," en 2 Joh. 7—11 zegt hij: „Er zijn vele *verleiders* in de wereld gekomen, die *niet belijden*, dat Jezus Christus in het vleesch gekomen is. Deze is de verleider en de antichrist. Ziet toe voor uzelven, dat wij niet verliezen hetgeen wij gearbeid hebben, maar eenen vollen loon mogen ontvangen. Een iegelijk, die overtreedt en niet blijft *in de leer van Christus,* die heeft God niet; wie *in de leer van Christus* blijft, deze heeft beide den Vader en den Zoon. Indien iemand tot ulieden komt, en *deze leer* niet brengt, ontvangt hem niet in huis, en zegt tot hem niet: Zijt gegroet, want wie tot hem zegt: Zijt gegroet, die heeft gemeenschap aan zijne booze werken."

Dat in het Oude Testament voorts strengelijk op leertucht wordt aangedrongen, zal wel geen betoog behoeven; en, dat Johannes in dezen in het Nieuwe Testament niet alleen staat, is waarlijk niet zwaar te bewijzen. Reeds het woord des Heilands: „wie u verwerpt, die verwerpt Mij" (Luk. 10 : 16) laat niet veel ruimte voor leervrijheid in de Christelijke Kerk, zoomin als de herhaalde veroordeeling van verkeerde leeringen in des Heeren brieven in Openb. 2 en 3. De vermaning in Titus 3 : 10 is ook verre van onbeslist of onduidelijk: „Verwerp eenen ketterschen mensch na de eerste en tweede vermaning"; vooral, wanneer men acht geeft op wat voorgaat en volgt. En 2 Thess. 3 : 6—15 ademt eenzelfden geest. Eph. 4 : 14 geeft als doel van de instelling der Kerkelijke ambten op: „opdat wij niet meer kinderen zouden zijn, die als de vloed bewogen en omgevoerd worden, met allen

wind der leer," geheel in overeenstemming met Hebr. 13 : 7—9; en 1 Tim. 1 : 3 zegt tot Timotheüs: „opdat gij sommigen beveelt, geene andere leer te leeren." Rom. 16 : 17 zegt dan ook: „ik bid u, broeders! neemt acht op degenen, die tweedracht en ergernissen aanrichten, tegen de leer, die gij van ons gehoord hebt; en wijkt af van dezelven;" en Paulus toont door zelf leertucht te oefenen (1 Tim. 1 : 18—20; 2 Tim 2 : 17, 18), hoezeer deze voorschriften hem ernst zijn.

HOOFDSTUK II.

Welke houding hebben nu leden en ambtsdragers aan te nemen waar zoo kennelijk de toestand onzer Gereformeerde Kerken een liggen is in schandelijke schuld en smadelijk verderf, en waar de Reglementen der Organisatie van 1816/52 zoo klaarblijkelijk lijnrecht in strijd zijn met de duidelijkste voorschriften des Bijbels?

„Stilzitten" zeggen enkele stemmen, „en met nederige schuldbelijdenis het hoofd buigen onder deze oordeelen, die om onze zonden over ons gebracht zijn, met de stille verzuchting in de binnenkamer, of de Heere zijn volk mocht bevrijden."

Afgezien nog van het feit, door de ervaring geleerd, dat men zich aan alles gewent en het allerlichtst aan de zonde, dat alzoo die stille verzuchting spoedig haar ernst inboet en die nederige schuldbelijdenis haar oprechtheid, — moet hiertegen worden opgemerkt: ten eerste, dat men niet onderscheidt tusschen lijden en zonde, — dat voorzeker een oordeel des lijdens met stille onderwerping en verootmoediging moet gedragen; maar dat een heilig God nimmer een vrijbrief (veelmin een lastbrief) tot voort*zondigen* geven kan.

Ten tweede, dat bij een oordeel tot zonde een oordeel van verharding is, dat (als bij Pharao en Judas) tot een oordeel van onvermijdelijken ondergang voert.

Ten derde, dat, indien de zonde waarlijk een *lijden* is geworden door Gods ontdekkende genade, het onmogelijk is [1]), juist **om** Gods genade, dat men in zulke zonde ook maar zou *kunnen* blijven leven.

Ten vierde, dat juist tot „afkeerige kinderen" de roepstem komt: „Keert weder" (Jer. 3 : 22; in gelijken geest ook Rom. 6 : 1—23) en dus de Heere geenszins in *zulke* gevallen tot stilzitten maant. Integendeel zegt Gods Woord met nadruk (Jesaja 55 : 7): „De goddelooze *verlate* zijnen weg." Ja, naar Jes. 1 : 16 en 17 wordt tot hen, die nog *leeren* moeten goed te doen, al vast gezegd: „*Laat af* van kwaad te doen."

Ten vijfde, dat men zich hier ook niet achter 's menschen onmacht ten goede kan verbergen; dewijl ook geen sprake is van *onze* macht, maar van 's Heeren gebod, en Hij aan Zijn roepstem de belofte verbindt: „en Ik zal uwe afkeeringen genezen" (Jer. 3 : 22, vlg. 3 : 14).

Zoodat tegenover dezen eisch van schuldbelijdend voortzondigen (hetzij door daden hetzij door nalatigheid) het ernstig woord des Heeren moet gesteld uit Jesaja 58 : 5, 6: „Zou het *zulk* een vasten zijn, dat de Heere verkiezen zou, dat de mensch zijne ziel een dag kwelle, dat hij zijn hoofd kromme gelijk eene bieze, en eenen zak en asch onder zich spreide? Zoudt gij dat een vasten heeten, en eenen dag den Heere aangenaam? Is niet dit het vasten, dat Ik verkies: dat gij losmaakt de knoopen der goddeloosheid?"

Want men *kan* niet buiten deze zonden der Nederlandsche Hervormde Kerk blijven:

Rondom ons wordt de naam des Heeren gelasterd en den zielen doodelijk vergif voor geestelijk voedsel geboden, en indien er zijn, die hiertegen strijden en getuigen en aan de gereglementeerde zonden dezer Kerk durven ongehoorzaam zijn, is Kerkelijke veroordeeling (blijkens theorie en ervaring beide) het onvermijdelijk einde.

Moet nu niet ieder lid der Ned. Herv. Kerk, òf — waar hij met deze zonden in aanraking komt — zich er tegen verzetten, òf — de Kaïnsvraag tot de zijne maken: „Ben ik mijns broeders hoeder?" En zelfs al genaakt hem dit kwaad niet tastbaar in den engsten eigen kring, mag hij dan (waar hij al deze zaken weet als onloochenbare feiten) aangaande honderden, ja duizenden, met hem in één Kerkge-

[1]) Vgl. Rom. 6 : 1—18; Phil. 2 : 12, 13; en vooral Phil. 1 : 6.

ootschap verbonden, die hij *ziet* ten verderve leiden of geleid worden, le vraag van het Sanhedrin op de lippen nemen: „Wat gaat ons dat aan? Gij moogt toezien!"?

En buiten dit alles is voor ambtsdragers in de Ned. Herv. Kerk de zaak dubbel bezwarend. Zij kunnen zelfs niet in schijn buiten de zonlen der Ned. Herv. Kerk blijven. Telkens dwingt het genootschapseven tot dulden of deelen dezer ongerechtigheden.

Art. 38 van het Reglement op het Godsdienstonderwijs (hoeng het door de omstandigheden, door den toestand van sommige emeenten, door de onverschilligheid van zeer vele ongeloovigen, door e goedhartige welwillendheid van anderen, door den in Art. 40 geoenden uitweg, en door de onbekendheid van de groote meerderheid et de Reglementen, die zij nooit leerden noch bezaten [1]), ook uitlijve), *dwingt* tot zondigen, zoodra maar één ongeloovige van het in at Art. hem toegestaan recht wil gebruik maken. En de andere, ierboven besproken bepalingen dwingen tot machteloos aanzien der onden, waar deze niet in de eigen gemeente zijn gepleegd; en zelfs dán og veeltijds.

Meer nog: blijkens de (op blz. 12 besproken) samenstelling der Kerelijke besturen, heeft men zelfs dezulken die men moest aanklagen en nder Kerkelijke tucht doen stellen, te gehoorzamen en te eerbiedigen, un voorlichtingen te vragen en inlichtingen (ook van geestelijken en ntiemen aard) te geven, en eigen tuchtzaken in hun handen te stellen f van hun beslissing te laten afhangen.

Het stelsel der Kerkelijke attestatiën noodzaakt voorts telkens geovige Kerkeraden, ongeloovige Kerkeraden te steunen en te erkenen. Zoo moeten dan zelfs geloovige opzieners de hun toevertrouwde elen aanbevelen in de hoede van predikers en opzieners, tegen wie — naar den gebiedenden eisch van Gods Woord — zij juist deze ielen moeten waarschuwen en van wie zij hen juist met alle geoorofde middelen moeten afscheiden.

En wanneer dan Kerken met geloovige opzieners predikantsvacaturen ekomen, *moeten* deze opzieners de hun toevertrouwde schapen ook aan e zwaarste wolven prijsgeven, of uit hun ambt getreden of ontzet,

---

[1]) Daarom is de derde vraag van Art. 39 zoo ongerijmd en onzedelijk. lede hierom doen sommigen deze vraag òf *niet* òf *gewijzigd*.

hun Kerken overleveren aan andere opzieners, die voor zoo ontzetten • ontrouw *niet* terugdeinzen.

Voor de predikanten biedt daarenboven de Ringsvergadering de aa- leiding om (tenzij dan ten koste van velerlei valschen schijn, van groote kleine straffen, en van meer of minder vijandschap) *tegen* het bevel van Joh. 10, 11; Rom. 16 : 17[1]) en zoo menig ander Schriftwoord, zijnen He land te verloochenen door ongeoorloofde verbroedering en samenwerking o Kerkelijk gebied met wie (hoe ook wellicht maatschappelijk door he te achten, ja misschien te beminnen!) dáár zijnen Heere de eere roove Terwijl, ten overvloede, de regeling van vacatuur-beurten en cons- lentschappen door de Ringen hem voor den eisch kan stellen (feitelijk menigeen, tot grooten zielestrijd, gesteld *heeft*), om tegenov aan Gods Woord getrouwe overtreders van zondige reglementai bepalingen ter handhaving van die bepalingen op te treden.

Of in al dergelijke gevallen een „q. q." achter de een zondig beslu bekrachtigende handteekening voldoende ontschuldiging zal zijn vo den rechterstoel van Christus?

Beter — met meer hoop op bereiken van het doel, met mind afstomping der conscientie, en ook werkelijk niet zonder dien zeg gebleven, dien Gods genade zelfs aan gebrekkige pogingen om Zijn w te doen, wil geven — is daarom een tweede weg, die jarenlan vooral sinds de invoering der Kiescolleges, is bewandeld.

Wie dezen weg aanraden, buigen onder des Heeren lijdensoordeele maar kunnen geen voorwendselen vinden, om in de zonde te blijv liggen. Zij hebben de eere huns Heeren en de redding van zielen lief, om niet in rusteloozen ijver met manmoedige trouw en zelfve loochenende liefde de oorlogen des Heeren op hunne wijze te will voeren, bouwende op Zijn genade en macht.

Aan den zegen op *hun* strijd is het te danken, dat honderden Ke keraden weêr zijn bezet met belijders van den Christus naar de Schri en in meerdere of mindere mate protest hebben ingediend, ja zelfs ve zet hebben geboden aan de ontkerstenende werking van zondige regl

1) 2 Joh.: 10, 11: Indien iemand tot ulieden komt, en deze leer niet brengt, o vangt hem niet in huis, en zegt tot hem niet: Zijt gegroet; want wie tot hem ze Zijt gegroet, die heeft gemeenschap aan zijne booze werken. Rom. 16 : Wijkt af van dezelve.

mentaire bepalingen en toestanden [1]). Aan den zegen op *hun* strijd en gebed is het te danken, dat de groote meerderheid der jongere predikanten weder de waarheden des Bijbels (deels zelfs in den zuiverst weêrgegeven vorm der Gereformeerde Belijdenis) predikte en onderwees; dat de voornaamste Gemeenten steeds meer aan het ongeloof ontvielen; dat inrichtingen van barmhartigheid weder geregeerd en onderwezen werden naar Gods Woord; dat den ongeloovigen zelfs de lust tot beoefening der Godgeleerdheid verging, waar de Gemeenten steeds meer toonden geloovige bediening van Woord en Sacramenten te begeeren; dat de beteekenis en de heiligheid der Bondszegelen weder eenigszins begon verstaan te worden; dat steeds kloeker — zelfs in Classicale Vergaderingen en Kerkelijke Besturen — de zonden der Kerk werden veroordeeld en bestreden; dat zelfs weêr hier en daar pogingen werden gedaan tot wederoprichting der Kerkelijke tucht; en dat in honderden binnenkamers de schuld der Kerk werd beleden en Gods genade voor haar werd gezocht.

En zij bleken vaak gezegende bidders en machtige worstelaars, en menigen zegen schonk hun Gods genade en schitterend scheen hun succès.

En het geslacht, dat *thans* vooroptreedt in den Kerkelijken strijd des Heeren, is — hoe ook door *hun* ervaring geleerd, en hoezeer ook door *hun* strijd in veel beter conditie — vaak wèl in heftigheid meerder, wellicht ook (dank zij de lessen der geschiedenis en het voortbouwen op de door hen gelegde fondamenten) in standpunt zuiverder, — maar ter anderer zijde in menig opzicht minder waardig en minder uitnemend dan deze uitstekende helden des gebeds.

Wat was dan *hun* weg?

Zij zochten de zonde te stuiten door lijdelijk verzet en geleidelijken strijd. Voor de goddeloosheid wijken, of die zwijgend dulden, — daarvan kon geen sprake zijn; ongelijk en schade lijden, — dat was iets anders! Vandaar menigte van quaestiën, processen, conflicten; vandaar als Synodale reactie aanhoudende stelselmatige verslechtering der Reglementen, die hun strijd mogelijk lieten; totdat 15 Januari 1886 met de wijziging van Art. 40 Regl. op het Godsdienstonderwijs (na de voorafgaande, doodelijke, wijzigingen van Art. 38 op 15 Jan. 1879 en 1 Jan. 1880) geen plichtsbetrachting in den weg van lijdelijk

[1]) Getuige o. a. »het vergrijp der zeventien ouderlingen" in de Amsterdamsche Gemeente.

verzet en blijven in den kring der Reglementen meer mogelijk bleef. Intusschen streden zij met trouwe volharding; viel er een, terstond nam een ander de ledige plaats in en zette den strijd voort; en gelijk Narses' legerbenden eens de Gothen uit Italië letterlijk verdrongen, — verdrongen ook zij telkens nieuwe vijanden uit Kerkeraden en Kerkelijke Besturen en wisten tot zelfs in de Alg. Synode verscheidene van hunne geestverwanten te brengen. Zoo voortgaande zou men het personeel der Besturen verbeteren, en dan, na velerlei mislukte poging, zoodra men meerderheid was, de ergerlijke Artikelen door Christelijke vervangen, de lastering van den Christus langs reglementairen weg dooden, en zoo geheel de volkskerk der Nederlanden weder onder de belijdenis der vaderen voeren. [1])

Dat deze weg zijn aantrekkelijke zijde had, behoeft wel niet betoogd. Dat het een tijdlang scheen de weg des Heeren te zijn, heeft de geschiedenis geleerd. Schrijvers dezes hebben dan ook een tijdlang met geestdrift medegestreden; een hunner bezette zelfs mede een tijdlang een post in de Kerkelijke Besturen.

Toch is *óók dit* de rechte weg *niet;* na lange tegenkanting moeten zij het toestemmen.

Zekere teekenen wezen reeds sinds lang er op. Ter eener zijde was onder vele predikanten, hoe ook vaak verdeeld en uiteenloopend, zekere „esprit de corps" tegenover de op Bijbelsche gronden niet langer figurant blijvende ouderlingen, die vaak het modernisme deed steunen om aan het presbyterianisme te ontkomen, of ook zekere misplaatste hoffelijkheid en piëteit, die het aangenomen stelsel vaak op de bedenkelijkste wijze deed verzaken, en ongeloovigen handhaven op de wederrechtelijk ingenomen plaatsen. Ten tweede, bleek onder de jongere „orthodoxen" een bedenkelijk afglijden op ongeloofspaden door de Gemeenten niet steeds op de *rechte wijze*, maar wèl met *onmiskenbaar recht*, bestreden en gevreesd. Voorts, bleken de bekleeders der besturen vaak veel minder veroveraars dan verwonnelingen, en bleek in de „Besturen"-wereld een atmosfeer te heerschen, die de meeste dappere veroveraars omzette in gedweeë verdedigers of schroomvallige

---

[1]) Ja, is zelfs, indien op *hunne* wijze de zege niet te behalen is, niet aan *hun* arbeid te danken dat voortgezet onderzoek mogelijk werd, waardoor (in het onderstelde geval, nl.) betere methode begeerd en mogelijk werd?

tusschenmannen; en, waar dezen (en door hen de geheele Besturen) op slot van rekening bij conflicten van eenigszins ernstig voorkomen, in den Reglementenbundel verstrikt, vóór de ongeloovigen *tegen* de broeders partij kozen, en dat met meerder ijver nog dan de *on*geloovige Besturen, omdat het hun natuurlijk meer gewetenszaak en beginselquaestie moest zijn [1]), — daar waren zij, die consequent den strijd wilden voortzetten, vóór en na, ten deele vóór 1886, en in grooten getale in 1886 en 1887, verplicht ontslag te nemen uit de Besturen en op andere wijze van strijdvoeren bedacht te zijn, wilden zij niet deelnemen (zij 't ook met tegenstemmen en „q.q.") aan vonnissen, die — naar de letter der Reglementen soms te verdedigen — klaarblijkelijk onrechtvaardig waren, wanneer men acht gaf op den eisch der H. Schrift, en zoo solidair zijn met wat huns inziens was een Kerkrechterlijke moord ten bate van ongeloovigen aan Gods getrouwe kinderen ter oorzake hunner getrouwheid gepleegd.

In die dagen gingen velen de oogen open voor wat voorheen werkelijk niet was gezien (vandaar, dat de Heere een tijdlang zegen had gegeven; al moet ook in dien voorspoed scherp onderscheiden tusschen „zegen" en „succès"). Zij zagen niet slechts in de daden en bepalingen der „Besturen" afwijkingen van het gebod Gods, maar in het bestaan zelf van deze Besturen lag huns erachtens reeds zonde. En wie dát inzag, *kon* natuurlijk op de oude wijze den strijd niet meer voeren, al had het ook den schijn van schuldigen afval, schennige ontrouw, of schandelijke traagheid. Zagen zij juist, dan moest met *geheel* de *Bestuursorganisatie* gebroken, omdat geheel deze inrichting der vaderlandsche Kerken h. i. een zonde is voor God, en noodwendig tot velerlei zonde aanleiding geven moet.

De Nederlandsche Hervormde Kerk is dus krank, ernstig krank, en schandelijk schuldig. In haar zonde *mogen* wij niet berusten, in haar verval *mogen* noch *kunnen* wij haar laten, omdat Gods Woord het ons verbiedt en omdat zij de liefde heeft onzer harten. Maar evenmin hebben wij recht haar te verlaten en prijs te geven, omdat de Kerken onzer vaderen blijkens vele levensteekenen en door de geschiedenis

---

[1]) Getuige het verschil van houding in zake het »Synodaal Congres" van 1887 bijv. van het Classicaal Bestuur van Zierikzee en dat van Amsterdam, omtrent 't al of niet schorsen van bezoekers daarvan.

harer organisatie, door Gods genade nog geen „valsche Kerken" zijn geworden.

Tusschen twee wegen moet dus gekozen: De geleidelijkste, in menig opzicht begeerlijkste, weg is deze: door voortdurende bezetting tot omzetting der „Besturen" te geraken en zoo eindelijk tot Reformatie der Kerk te geraken op het punt van Woord, Sacrament en tucht.

Is echter deze weg afgesneden, doordat ook de organisatie zelve moet worden veroordeeld als in strijd met den Bijbel en met het in Art. 29 onzer Nederlandsche Geloofsbelijdenis genoemde Koningschap van onzen Heere Jezus Christus, — dan moet wel de eerste aanval op deze organisatie zelve gericht. Welke weg de van God gebodene is, toone een onderzoek der Kerkorganisatie van 1816/52 in haar tegenwoordige gestalte.

En te meer is hiertoe noodzakelijkheid, waar wij niet alleen voor onszelven verantwoordelijk zijn, maar wij als voorzitters van Kerkeraden (of als leden dier zoo geestelijk gewichtige lichamen) en als voorgangeren der Gemeente voor een niet gering deel ook van het doen en laten dergenen, die aan onze leiding en onderwijzing en opzichtoefening zijn toevertrouwd, moeten rekenschap geven.

Immers zijn wij naar Art. 11 Alg. Regl. (dubbel als voorzitter des Kerkeraads) geroepen, om zorg te dragen voor de belangen van de Hervormde Kerk, de handhaving harer leer, de vermeerdering der godsdienstige kennis, de bevordering van Christelijke zeden, de bewaring van orde en eendracht; terwijl Art. 2 van het Reglement voor Kerkelijk opzicht en tucht ons de verplichting oplegt, om opzicht te houden en tucht uit te oefenen tot bevordering van Christelijk leven, tot wegneming van alles, wat het godsdienstig en zedelijk welzijn der Gemeente belemmert, en tot handhaving der Kerkelijke reglementen en verordeningen (art. 1).

Hierdoor verkrijgen wij tevens het voordeel, dat de strijd minder een personeel karakter behoeft te hebben, daar de handelingen der ambtsdragers buiten rekening moeten en kunnen gelaten [1]) worden, omdat deze zaken principieel te behandelen zijn, en allerminst sympathie of antipathie ten opzichte van personen of daden ons hier leiden mag. Wanneer leden van „Kerkelijke Besturen" blijkbaar trachten de beste bedoelingen op de edelste wijzen te verwerkelijken, is hiermede nog

[1]) Ook de Heiland en Zijn Apostelen verwierpen niet de van God ingestelde ambten om de zonden der ambtsdragers; eer pleitte Petrus vóór hen om hun »onwetendheid". Hun *ambten* vervielen, omdat de tijd der *schaduwen* voorbij was.

maar alleen de deugdelijkheid van het *karakter* dezer waardigheidspersonen, de mate der hun persoonlijk geschonken talenten en genadeleiding bewezen. En eveneens mag het opmerken van de gruwelijkste ongerechtigheden van ambtsdragers tot verwerping *alleen van de personen* voeren; tenzij in beide gevallen de onafscheidbare samenhang der daden met het ambt zelf bewezen zij.

Hieruit vloeit verder voort dat wij ons minder moeilijk zullen kunnen onthouden van partijdrift en onder beding van Gods genade te eerder bij iedere openbaring er van in ons dien boozen geest met hulpe van Gods Geest bestrijden. Het eenige toch, wat wij beoogen, is om — gelijk de opstellers der Gallicaansche Confessie van 1561 wenschten — naar de zuiverheid des Evangeliums onzes Heeren Jesu Christi te leven.

Tevens zij dan onderzocht of deze laatste wijze van strijdvoeren wegens de afgelegde ambtsbelofte in strijd is met eerlijkheid en goede trouw, zooals door velen is beweerd en officieel is verklaard door de Alg. Synode der Ned. Herv. Kerk, die er in hare Missive No. 736, d.d. 1 December 1886, „Aan de Kerkeraden en leden der Nederlandsche Hervormde Kerk" onder meer het volgende van zegt: „men heeft zich opgemaakt, om het Kerkverband te verbreken binnen hetwelk de verordeningen gelden, waaraan men zijne bevoegdheid ontleende om in onze Kerk ambten en bedieningen te vervullen, *en dat wel door middelen, die den toets der gerechtigheid niet kunnen doorstaan.*

Immers tot dusverre worden nog altijd vrijwillig afgelegde beloften geacht diegenen te binden, die de voordeelen en de eer willen genieten, welke het afleggen van zulke beloften met zich brengt? Oordeelt Gijzelven of dat recht is voor God en bestaanbaar met de vreeze Zijns naams?"

En een weinig verder:

„En nu werd ten slotte metterdaad door wie haar moesten dienen en tot steun wezen, de hand gelegd aan het laatste werk der ondermijning, waarop hare instorting zou moeten volgen."

En dat zelfs — meent de Synode — zoo geheel zonder billijke oorzaak:

„Wie toch van degenen, die hunne aanklachten geslingerd hebben tegen de Synodale Reglementen, is ooit door die Reglementen verhinderd geworden in zulk een vervulling van zijn ambt, als hij meende,

dat hem binnen en buiten de hem aanvertrouwde Gemeente ten plicht was gesteld? Was hij niet vrij in de verkondiging des Woords, in de keuze der middelen tot vertroosting der kleinmoedigen, tot stichting der geloovigen, tot versterking der zwakken, tot bestraffing van zondaren? Werd hem eenige belemmering in den weg gelegd, als hij meende de zaak van het Godsrijk door getuigenis of arbeid te moeten dienen? Is daarbij op eenige wijze zijn recht besnoeid, de kring zijner werkzaamheid beperkt, ja zelfs zijn woord aan nader onderzoek onderworpen?"

Men ziet, hoe de Synode zelve in dit laatste woord de gegrondheid onzer beschuldiging van leervrijheid boven allen rechtmatigen twijfel verheven toont. En wat voorts het door haar — en sinds door zoovelen — beweerde betreft, als zou men geheel vrij zijn in zijn ambt zonder eenigermate door de Reglementen te worden belemmerd, — daar kan men ten opzichte der vrije tuchtoefening volstaan met te verwijzen naar wat in 1885 is geschied in zake de Amsterdamsche attesten- en aannemingsquaestie, aangaande de botsing over dezelfde zaken in later tijd te Leiden, aangaande het conflict reeds zoo kort na zijn intrede gekomen over Dr. Hoedemaker [1]), om niet meer te noemen; of op de bepalingen aangaande attesten en attestatiën in verband met de onmogelijkheid, dat Kerkeraden broederlijk-geestelijk toezicht op elkander houden bij het feitelijk bestaan van leervrijheid en zeer groot verschil van richting. Of ook op de vrijheid der ouderlingen, die bijna geheel tot figuranten zijn verlaagd.

Indien het met het overig beweren der Synode niet beter is gesteld, zal uit deze afgelegde ambtsbeloften niet veel vóór de Synode te bewijzen zijn. Toch heeft het een ander aanzien, en deze beloften (zelfs voor Ouderlingen en Diakenen, inzoover zij door hun benoeming aan te nemen verklaarden *terecht* gekozen te zijn, en dus naar Art. 3 al. [illegible], Reglement voor de Kerkeraden: „geen tegenstrevers van kerkelijke verordeningen", en vooral voor de Predikanten door de bij het examen afgelegde en bij de beroeping herhaalde belofte, naar Art. 27 van het Reglement op het Examen, enz. en Art. 66 van het Reglement op de vacaturen) schijnen zoozeer te verplichten tot handhaving der Reglementen à tout prix, dat schrijvers dezes om Art. 38 en 39 van het Reglement op het Godsdienstonderwijs in 1883 *eerst na lang weifelen*,

[1]) De Roeping der Geref. 1888, p. 27—29.

nog een enkelen uitweg tot plichtsbetrachting meenend te zien, de bedoelde belofte hebben afgelegd; en vooraf langen tijd het plan hadden gekoesterd, na afgelegd examen eenvoudig bewijs te verzoeken dat bij voldoende bekwaamheid alleen hun weigering om genoemde belofte af te leggen hun toelating belette.

Zoo stemt dan ook zelfs Ds. C. W. J. van Lummel, predikant eener doleerende kerk, in zijn brochure „Valsche gemoedelijkheid" toe, dat er een beloftebreuk is, waar men na deze beloften te hebben afgelegd den weg der doleantie betreedt, en zegt hij, bijv. op blz. 51: „Nu beweert gij, dat zij door de verbreking van het Synodale Kerkverband de eerste belofte hebben geschonden. Zij erkennen dat, in dien zin, dat zij iets hadden beloofd, wat Gods Woord hun verbood op te volgen."

Anderen evenwel ontkennen dit met vollen ernst. Door te doen, wat hun door den Heere geboden schijnt tot reformatie (beter wellicht: tot beperking der deformatie) der Kerk, beweren zij juist aan de ambtsbeloften — afgelegd zoowel bij hun bevestiging in het ambt als bij de toelating tot het ambt door de Kerkelijke Besturen — eerst in den rechten, vollen, zin *getrouw* te wezen.

HOOFDSTUK III.

De organisatie der Nederlandsche Hervormde Kerk, te kennen uit de Reglementen, welke wij beloofd hebben (gelijk rechtstreeks alle Predikanten, indirect alle Ouderlingen en Diakenen, en — voorzoover men het onzinnig voorschrift van Art. 39 Regl. Godsd.-Ond., 3de Vraag heeft opgevolgd — menigte van lidmaten gedaan hebben) te zullen opvolgen en tot welker handhaving wij met alle andere Kerkeraadsleden gehouden zijn, is doortrokken van *een clericalistisch beginsel*, dat zich vooral in Art. 38 van het Algemeen Reglement op bedenkelijke wijze openbaart.

Terwijl toch de Classicale Vergaderingen oorspronkelijk de samenkomsten waren van „sommige genabuurde Kerken", waartoe uit elke Kerk een dienaar met een ouderling voorzien van behoorlijke credentie afgevaardigd werden (Art. 38 der Kerkenorde van 1586; en Art. 41 der Kerkenorde van 1619), zijn zij *nu* geworden samenkomsten van de dienstdoende predikanten in zekeren kring met even zoovele ouderlingen als in dat ressort predikantsplaatsen zijn. Alzoo zijn het nu niet meer de *Kerken*, maar de *predikanten*, naar wie moet gerekend worden.

Nog erger evenwel is, dat Art. 38 Alg. Regl. de predikanten afscheidt van hun medeouderlingen, en naast, ja feitelijk boven, de Gemeenten stelt.

Immers, de Predikanten kunnen *krachtens hun ambt, zonder afvaardiging* [1]) als leden, en dus stemgerechtigd, ter Classicale Vergadering komen; terwijl de ouderlingen moeten gekozen worden en van een bewijs van afvaardiging voorzien, zonder welk bewijs zij zelfs niet toegelaten worden.

De Gemeenten kunnen natuurlijk niet dan door de haar vertegenwoordigende afgevaardigden (en indien nog maar door hen!) zich uitspreken en doen gelden. Deze afgevaardigden vormen echter slechts de helft der aanwezige leden; de andere, evenzeer stemhebbende en gelijke rechten bezittende, met de eerste volkomen gelijkstaande, helft vormen de predikanten. Alzoo hebben de predikanten evenveel macht ter Classicale vergadering als de Gemeenten; en zijn dus *naast* hun Gemeenten gesteld.

Ja zelfs kunnen zij op deze wijze *tegenover en boven* de Gemeenten komen te staan. Want, indien een Kerkeraad (volgens Alg. Regl. Art. 19 al. 4 de Gemeente vertegenwoordigend) en alzoo door dien Kerkeraad *de Gemeente* een van den Predikant der plaats afwijkend gevoelen heeft, en dienovereenkomstig zich dus wil uitspreken, of om welke reden dan ook besluit niet af te vaardigen en zich dus niet te doen vertegenwoordigen, dat is dus: niet ter vergadering te gaan; kan de

[1]) Sinds 31 Maart 1875 door opzettelijke wijziging zoo geworden. Vóór dien tijd toch luidde het artikel: De classicale vergadering bestaat uit wettige vertegenwoordigers der Kerkeraden, zijnde al de dienstdoende predikanten, benevens zoovele dienstdoende ouderlingen, als door den Kerkeraad van elke gemeente in het ressort voor hare rekening zullen worden afgevaardigd, mits het getal der predikanten niet te boven gaande. Verder gelijk het thans nog luidt.

Predikant tegenover het „ja" der Gemeente zijn „neen" doen hooren, of ondanks het besluit tot onthouding door de Gemeente, toch aan de samenkomst deelnemen en dus *zonder* de Gemeente *over* de Gemeente *tegen den wil* der Gemeente helpen beslissen.

En aan den anderen kant wederom, waar de Gemeente afvaardiging noodig acht en voor hare wenschen ter Classicale Vergadering zeer trouwe opkomst en eenparige samenwerking kan noodig keuren, kan de Predikant door eenvoudig weg te blijven (want Art. 38 beveelt nòch afvaardiging nòch komst der Predikanten, en de Kerkeraad kan alleen een ouderling te dezen eenig mandaat geven) de stemmenmeerderheid verplaatsen. In al deze gevallen kan dus de Predikant in zijne macht hebben om besluiten der Gemeente te verijdelen, die wellicht met (behoudens *zijn* stem) eenparigheid waren genomen. Een bezwaar, dat daarbij ook nog te meer drukkend is te achten, omdat de Classicale Vergadering niet wederkomt eer Kerkeraadsverkiezingen den Kerkeraad door plaatselijke en andere uiterlijke redenen soms een geheel andere gedaante geven, of onervarenheid van nieuwe leden verijdeling van de bedoeling der Gemeente zeer licht maakt. .

Maar dit Artikel is het eenige niet, waarin het clericalisme zich openbaart. Wij houden ons bij voorkeur op bij bepalingen in het „Algemeen Reglement", omdat de verhouding van dit Reglement tot de andere vrijwel die is van een Grondwet 1) tot organieke wetten. Dit belet echter niet, dat wij terloops moeten aantoonen hoe ook menige andere Reglements-bepaling of Synodale verklaring even blijkbaar clericalistisch is.

Zoo naar, aanleiding van Art. 20 Alg. Regl.: „Aan Predikanten is toevertrouwd en aanbevolen: de openbare verkondiging des Evangelies, het bedienen van Doop en Avondmaal, de leiding der openbare Godsdienstoefening", het door Bruna p. 11 medegedeelde uit de Handelingen der Synode van 1853 en van 1870:

„In overeenstemming met dit art. heeft de Synode het voor geoorloofd verklaard: „dat in buitengewone gevallen, als de Pred. door ongesteldheid of andere oorzaken verhinderd wordt, zijn openbaar dienstwerk in de gemeente te verrigten, dit werk door hem of zijnen Ker-

1) De strijd tusschen Dr. Ph. S. van Ronkel, De aanst. Class. Vergg. en Dr .A. Kuyper, *Heraut* N°. 540, hoezeer ook overigens strijd van beginselen, is ten opzichte van dit woord een woordenstrijd en misverstand.

keraad *aan den Onderwijzer,* die tevens Voorlezer is, worde opgedragen, mits deze *de aanwijzing van den Pred. aangaande gebeden, dankzegging en hetgeen hij der Gemeente uit de H. Schrift heeft voor te lezen,* volge." *Ouderll. worden tot dat werk onbevoegd genoemd,* en ook ten aanzien van den onderwijzer-voorlezer wordt verlangd, dat hij *van den Pred.* niet alleen voorlichting ontvange, maar ook geschikt zij, om zijn werk tot stichting der Gemeente te verrichten."

Deze verklaring toch, hoewel uit plaatselijke oorzaken om nuttigheidsoverwegingen zeer verklaarbaar, toont een volkomen gemis aan waardeering van de geestelijke beteekenis van het ouderlingenambt, bij een hooge verheffing van den predikantenstand en een niet zeer geestelijk intellectualisme.

Een tweede voorbeeld[1]) levert Art. 18 van het Synodaal Reglement voor de Kerkeraden, hetwelk (vooral in het slot) den Predikant overheerschende macht geeft. Immers, niemand — tenzij dan eenig huishoudelijk Reglement, dat door de „Besturen" goedgekeurd is, in dezen mocht voorzien, (en dan nog baat dit om de moeilijkheid van tuchtoefening weinig; terwijl genoemd Synodaal Reglement nog niet is gerechtvaardigd, omdat door *anderen* in een gebrek *kan* worden voorzien) — niemand kan den predikant dwingen om ter Kerkeraadsvergadering te komen, welke daarbij (doordat Art. 17 het minimum-aantal vergaderingen bepaalt op het onzinnig laag cijfer van viermaal 's jaars) nog uiterst zeldzaam kan wezen en vaak bij zulken onwil kon verschoven worden totdat het

1) Slechts terloops (omdat het kwaad er minder duidelijk in uitkomt, al is het er niet minder in aanwezig) wijzen wij hier er op hoe de predikant als Godsdienstonderwijzer geheel onafhankelijk is, zonder *eenige* beperking of contrôle van den Raad zijner Kerk en van het opzicht der z.g. „Opzieners":

Art. 33 van het Regl. op het Godsdienstonderwijs toch zegt: »Het toezigt van het Godsdienst-onderwijs, *gegeven door ondergeschikte personen,* is opgedragen aan den Kerkeraad der Gemeente *(art. 6),*"

en Art. 35: »De keus der leerboeken en leervakken, *voor ondergeschikte Godsdienst-onderwijzers,* wordt opgedragen aan hen, die", enz.,

en Art. 37 zegt van des Kerkeraads Commissie van toezigt: »Zij bezoekt de inrigtingen van Godsdienst-onderwijs, *die aan hare zorgen bepaaldelijk zijn aanbevolen,* ten minste tweemalen des jaars," enz.

Alzoo een blijkbare onderscheiding tusschen Godsdienstonderwijzers, die *wèl* — anderen, die *niet* — aan des Kerkeraads opzicht, bezoeken en voorschriften onderworpen zijn. En deze onderscheiding is blijkens de officieele verwijzing naar Art. 6, waar van door den Kerkeraad aan te stellen of te ontslaan Godsdienstonderwijspersoneel wordt gehandeld, *in tegenstelling* met de Predikanten in Art. [illegible] genoemd (die dan ook naar Art. 31 *on*middellijk aan de Classicale Besturen onderworpen zijn), eenvoudig die van clerici en laici, geestelijken en leeken.

te laat ware voor de gewichtigste zaken, indien zij den predikant onwelkom ware, al wilde de Gemeente ook anders.

Waar nu de predikant kan wegblijven naar welgevallen, is de geldigheid der vergaderingen toch — zonder eenig evenwicht of contrôle — geheel aan zijn welgevallen gebonden. Art. 18 immers van genoemd Reglement bepaalt: „*Waar geen Predikant aanwezig is*, neemt de oudste Ouderling in dienst de plaats des Voorzitters in, *doch worden de besluiten van eene vergadering, onder zijne leiding gehouden, niet uitgevoerd, vóór dat ze door den Predikant, of bij ontstentenis van dezen, door den Consulent zijn* GOEDGEKEURD."

Van het *verplicht* voorzitterschap des Predikants spreken wij nu niet, nòch van de onbegrensde beteekenis van dat „bij ontstentenis" optreden des Consulents. Let alleen maar op de strekking van het geheel. Is dan grooter willekeur en meer clericalistische overheersching denkbaar? De predikant kan aldus *iedere* wilsuiting der Gemeente, ook al is er de meest mogelijke eenparigheid, beletten en verijdelen. En dat in dezen zin werkelijk gehandeld is, toont het gebeurde te Axel [1]), waar de Consulent door weg te blijven aldus een ongevallige (z. i. ongeoorloofde) Predikantskeuze tegenhield, totdat de Kerkeraad *zonder* hem beriep en in doleantie kwam, daar de goedkeuring des beroeps door het Classikaal Bestuur geweigerd werd, en tevens bericht werd, dat het verzoek van den Kerkeraad van den 12den Oct. (n.l. om erkenning van Ds. Wolf als wettig predikant van Axel ook zonder de approbatie van Wijk's Classikaal Bestuur) geen uitvloeisel was van een *wettige* Kerkeraadsvergadering, omdat zij had plaats gehad *zonder* de voorzitting van den Consulent.

Dezelfde geest spreekt in Art. 22 van het Synodaal Reglement voor de Kerkeraden. In al. 1 heeft de predikant in de *uiterlijke* aangelegenheden rekening te houden met zijn mede-opzieners: „In de regeling van het getal, den tijd en de plaats der openbare Godsdienstoefeningen maken zij geen verandering zonder toestemming van den Kerkeraad." Maar nauwelijks is er sprake van de *geestelijke* belangen, of de mede-opzieners worden weder kennelijk onbevoegd geacht en geheel de Gemeente overgelaten aan het individueel oordeel van den predikant, waar Art. 22 vervolgt: „Bij de leiding der openbare Godsdienstoefeningen gaan zij *zoowel in 't algemeen* als

---

1) De *Standaard* van 10 Nov. 1887.

in het bijzonder met betrekking tot het gebruik van den *Heidelbergschen Catechismus, de Liturgische Schriften* [1]), „de vragen bij de voorbereiding tot het Avondmaal", de Psalmen en de Gezangen, *naar eigen oordeel te rade met de godsdienstige behoeften* hunner Gemeenten." [2])

Alweder dezelfde geest is in het Algemeen Reglement kenbaar in de samenstelling der „Besturen". Merkwaardig is hierbij de wijze, waarop deze verkeerdheid aan de groote menigte minder in het oog vallen moet, en tòch de dominocratie (om dit leelijk, maar gepast, woord van Dr. van Ronkel over te nemen) er ten zeerste door moet worden bevestigd. Wij bedoelen hier de verhouding van het aantal ouderlingen tot dat der predikanten in de verschillende Kerkelijke lichamen.

In de Besturen, waarmede de gemeenteleden het meest in aanraking komen, n.l. de Kerkeraden, is het aantal predikanten steeds de kleine minderheid; maar èn door de predikanten-onafhankelijkheid (Art. 38 Alg. Regl.) èn door besliste predikanten-overheersching (Regl. Kerkeraden Art. 18) èn door den overwegenden predikanten-invloed in de „hoogere" Besturen, om niet nog meer te noemen, zijn de Kerkeraadsleden zelfs bij eenparig verzet tegenover de predikanten geheel onmachtig.

In de Classicale vergaderingen is deze onmacht even sterk; zij *kunnen geen enkel* bindend besluit nemen; maar toch kan het ingaan tegen hun wil bedenkelijke spanningen veroorzaken op groote schaal. Daarom is ook hier het aantal ouderlingen nog verre van gering. Art. 38 van het Alg. Regl. bepaalt toch, dat er kunnen komen: „even zoovele

---

[1]) Liefst, blijkens de Synodale verordening van 11 Juli 1817 betreffende den »openbaren eeredienst" (Bruna pp. 240—249), zelfs geheele terzijdestelling der Liturgische geschriften; en dus *geheel* geen contrôle op den predikant.

[2]) De *Standaard* van 30 Juli 1888, Nr. 5025, neemt uit het *Utrechtsche Dagblad* een bericht over, waaruit duidelijk de onmacht blijkt onder deze bepaling van een Kerkeraad tegenover een der predikanten zijner Gemeente.

»De bijzondere Kerkeraad der Herv. Gemeente te Utrecht heeft in zijne, op 27 Juli gehouden vergadering aangenomen de volgende motie, door een zijner leden ingebracht:

»De bijzondere Kerkeraad, gehoord hebbende het voornemen van Ds. Quast, om tegen het advies van vele leden des Kerkeraads, gebruik te maken van den vervolgbundel op de Evangelische Gezangen bij de Openbare Godsdienstoefeningen, betreurt zulks en stelt hem verantwoordelijk voor de gevolgen die dit zal hebben; overtuigd, dat de gemeente opnieuw in beroering zal komen." Get. L. Schouten Hzn. voorzitter, E. E. Gewin, scriba."

Alzoo (naar de eigen beweringen dezer motie) een regeering, die tegenover het moedwillige hardnekkig en gevaarlijk verzet van een harer leden niets anders kan doen dan betreuren en verantwoordelijk stellen in een motie!

dienstdoende Ouderlingen als er Predikantsplaatsen zijn in dat ressort." Alzoo met 't oog op predikantsvacatures lichtelijk *meer* ouderlingen dan predikanten. De gemeenteleden zien ook hierop nog licht en dan is zulk een meerderheid alleszins geruststellend; maar — als gezegd is, deze lichamen zijn volkomen onmachtig.

Vrij veel macht berust bij de Classicale Besturen; en op hun samenstelling geven de gemeenteleden zoomin acht als op die der oppermachtige Alg. Synode (met hare Commissie) en Provinciale Kerkbesturen. Artt. 41 en 48 geven dus voor elk *twee*tal predikanten *één* ouderling, wat derhalve het getal ouderlingen tot $^1/_3$ of nog iets minder en alzoo tot tegenover de predikanten volslagen onmachtige minderheid maakt. In de Commissie voor de zaken der Waalsche Kerken, die ter Synode medeafvaardigt, soms (naar Art. 56 al. 2) zelfs *twee* leden, is de verhouding naar de ergste toepassing van dit beginsel ingericht: naar al. 4 van Art. 48 Alg. Regl. zijn daar *vijf* predikanten *en twee* ouderlingen.

Daarbij geeft Art. 48 al. 2 aan het Provinciaal Kerkbestuur zelf de macht in handen om het getal predikanten, desverlangd, steeds oneven te houden: „Elke Classe benoemt daartoe een Predikant uit haar midden *en, wanneer het Provinciaal Kerkbestuur zulks verlangt, bij beurtwisseling nog één daarenboven* uit het Provinciaal ressort."

Terwijl hetzelfde Artikel 48, in al. 5, teedere zorg draagt voor de vervanging van ontbrekende secundus-predikantsleden [1]); maar er niet aan denkt voor de ouderlingen gelijke zorg te dragen.

De verhouding is dan ook in slechts 4 Provinciën juist $^1/_3$; maar in Noord-Holland, in Friesland, en in Noordbrabant met Limburg *vijf tegen twee;* in Utrecht, Drente, en Overijsel *drie tegen een;* waarboven nog soms de adviseerende stem van den Predikant-Secretaris [2]).

In de Algemeene Synode hebben zitting, naar Art. 56 al. 1 van het Alg. Regl. *13* predikanten en *6* ouderlingen, waarboven nog met adviseerende stem een Secretaris (predikant) en twee Kerkelijke Hoogleeraren (gewezen predikanten).

En deze vergadering verkiest weder met zoo overwegenden predikanten-invloed uit haar midden de Algemeene Synodale Commissie, die alweder naar hetzelfde beginsel is samengesteld, en naar Alg. Regl.

---

[1]) Met het oog op de (verkeerd geplaatste) examina wèl verklaarbaar maar tòch niet zuiver.

[2]) Naar van Alphens Nieuw Kerkelijk Handboek voor 1888.

Art. 67 : vijf predikanten met concludeerende en een met adviseerende stem heeft tegen drie ouderlingen. Alzoo wel een eenigszins betere verhouding, maar toch onverzetbare minderheid.

Heeft men gemeend de tegenwoordige organisatie der Ned. Herv. Kerk te moeten vrijpleiten van den blaam als ware zij hiërarchisch, o.a. op grond, dat in haar geen afzonderlijke stand van geestelijken werd erkend, — het bovengezegde toont, dat kennelijk (hoewel niet onomwonden) in haar het clericalisme geheel tehuis is.

Dit aldus gereglementeerd clericalisme nu is strijdig met de Heilige Schrift, welke met „Gemeenten" rekent, o.a. Galaten 1 : 22: „En ik was van aangezicht onbekend aan de gemeenten in Judea, die in Christus zijn" [1]), wier „*dienaren*" de leeraren zijn, volgens 2 Cor. 4 : 5: „Want wij prediken niet onszelven, maar Christus Jezus den Heere ; en onszelven, dat wij uwe dienaars zijn om Jezus' wil," en Eph. 4 : 12: „herders en leeraars, tot de volmaking der heiligen, tot het werk der bediening, tot opbouwing des lichaams van Christus." En deze leeraren niet *naast* maar *in* de Gemeenten, dus *een deel er van*, naar 1 Cor. 12 : 28: „En God heeft er sommigen *in de gemeente gesteld......*" Terwijl de Christus naar Mattheüs 23 : 8—11 den Zijnen inscherpt, dat zij niet Rabbi noch Meester genoemd zullen worden, omdat één hun Meester is, en *zij allen broeders* zijn, noemt dan ook Petrus (1 Petr. 5 : 1) zich „mede-ouderling", en vermaant hij de ouderlingen *niet te heerschen* over het erfdeel des Heeren (vs. 3), maar de kudde Gods te weiden en voor te gaan (vs. 2).

Slechts door op den klank der woorden af te gaan zou men 1 Tim. 5 : 17 hiertegen kunnen aanvoeren. Wanneer toch Paulus aldaar zegt: „Dat de ouderlingen, die wèl regeeren, dubbele eer (τιμή) waardig geacht worden, *voornamelijk* die arbeiden in het woord en de leer," is het zijn bedoeling voor dezen den invloed te verzekeren, die hun toekomt in hun waardigheid. Is hun waardigheid een *regeer*ambt, dan eischt hij dus daarmede subordinatie, ondergeschiktheid, onderwerping (vgl. 1 Tim. 6 : 1). Is de waardigheid een *leer*ambt, dan dringt hij aan op dubbele ontvankelijkheid voor de lessen, gehoorgeven aan de waarschuwingen en vermaningen (vgl. Joh. 4 : 44). Niet in het woord „eer" is alzoo te vinden welke huldiging bedoeld wordt, maar uit de

---

[1]) Zie verder blz. 56 en 57.

ıardigheid der personen moet verklaard worden wat de „eer" in elk zonder geval is.

Voor een regeerouderling vordert Paulus derhalve op een zich zorg-.ldig schikken naar zijn bestuur, voor een leerouderling een in nog tgestrekter zin zich schikken naar zijn vermaan; en voor beiden daar-.boven wat óók aan hun ambt toekomt (en in „de eer" begrepen zou zijn ,ar veler opvatting): onderhoud, „honorarium", volgens vs. 18 en zijn tvoerige en duidelijke verklaring, 1 Cor. 9 : 7—15.

Indien men nu hiertegenover er op wijst, dat Art. 42 der Kerken-de van 1619 dan ook in kiem zulk clericalisme bevat [1]), en dit in : „Classicale huishoudelijke regeling" (*Heraut* N°. 511) nog verder ıtwikkeld schijnt te wezen, waar genoemd Art. 42 bepaalt: „In een aatze daar meer Predicanten zijn als een, zullen die al te zamen in : Classe mogen verschijnen en keurstemmen hebben, ten ware in .ken, die hare perzonen of Kerken in 't byzonder aangaan," en ıar genoemde huishoudelijke regeling in al. 2 van Art. 1 bepaalt: Maar keurstemmen worden alleen toegekend aan hen, die daartoe or de Kerkeraden zijn afgevaardigd, zijnde uit iedere Kerk al hare ɜnaren des Woords, ook de emeriti, en evenveel ouderlingen als t aantal dienaren, buiten de emeriti, bedraagt;" — daar moet ge-twoord worden, dat, ten eerste, hier veel verdedigd kan worden; en ı tweede, — al ware het geheel onverdedigbaar — dit toch nog niet gelijke verkeerdheid in de „Synodale" [2]) Reglementen kan goed-ıken; en ten derde: dat zij, die deze Kerkenorde erkennen, haar niet ɜuw hebben opgericht, maar bij terzijdewerping der huns inziens .wettige „Synodale" [2]) organisatie zich (naar historisch recht) er nvoudig onder bevonden.

Veel, trouwens, kan verdedigd worden. Ten eerste toch kwamen al : predikanten van Art. 42 (en evenzoo die der Huishoudelijke Re-·ling) niet eigener autoriteit maar zoowel afgevaardigd als de andere ıderlingen; ten tweede konden zij *niet* medestemmen over zaken die ın *eigen* Kerken betroffen; ten derde is de Classicale huishoudelijke

---

[1]) Zoo o. a. Dr. van Ronkel in »De aanst. Class. Verg."

[2]) Dit woord niet in den door Dr. van Ronkel verdedigden zin (De aanst. ass. Verg.) maar naar het »verba valent usu" als verkorting van: »*Staats*-Synodaal n 1816 en 1852".

regeling natuurlijk gebonden aan Art. 42 der Dordtsche Kerkenordening en heeft *dus* ook deze bepaling; ten vierde heeft men in deze Classicale regeling reeds gevoeld welk gevaar in Art. 42 school, en gezocht dit (hoezeer te weinig) te compenseeren door de bepaling aangaande de ouderlingen [1]; ten vijfde zijn deze emeriti, aan hun Kerken verbonden blijvende, slechts van zwaar dienstwerk verlichte, leden der Kerkeraden; niet lieden, die geheel van alle plaatselijke betrekking los zijn, als in de „Synodale" Kerk; ten zesde is deze regeling slechts een „voorloopige", die inzake vacatures, combinaties, enz. met buitengewone toestanden te rekenen heeft.

Toch zouden wij der Classe van Amsterdam (doleerende) wel in overweging willen geven, of niet naar eisch der op Gods Woord gegronde beginselen in dezen door haar òf aan emeriti het stemrecht moet ontzegd, òf (misschien beter) ook het aantal Ouderlingen met dat der emeriti moet vermeerderd [2]. Van een komende Generale Synode moet natuurlijk later wijziging van Art. 42 in den zin der Kerkenorde van 's-Gravenhage 1586, of verbetering op andere wijze worden gezocht.

In elk geval kan dit betrekkelijk kwade geen grond zijn, om nu het veel erger hieruit ontwikkeld kwaad goed te keuren of te blijven dragen, te meer niet, als wij zien hoe dit Artikel ingevoegd is tusschen de Artt. 38 en 39 van de Kerkenorde van 's-Gravenhage 1586, en er ter Dordtsche Synode zelve reeds een gravamen tegên is ingediend in de 158ste Sessie, n°. 5; ja, wat nog sterker is, in de Kerkenordening, te Dordrecht in 1578 vastgesteld, dit kwaad uitdrukkelijk was geweerd door de volgende bepaling (Art. 27): „Uyt een yegelyk Gemeente zal een Dienaar des Woordts met een Ouderling op de Classicale vergaderinge verschynen. Ende hoewel alle Dienaren der Classen, alsook alle Ouderlingen ter plaatse, daar de vergaderinge gehouden wordt, in de Classe mogen komen, zo zullen nochtans niet meer dan twe van den Kerken-Raadt (daartoe verkooren) uyt een yegelijke Gemeente stemmen hebben."

In denzelfden geest, met nog meer nadruk, heeft dan ook de

---

[1]) Erkend moet echter worden, dat *hierin* Art. 41 is overtreden, om hoe billijke oorzaak dan ook.

[2]) Beter nog deed men met tot op een Generale Synode den predikanten aan te bevelen van het „mogen" in Art. 42 *geen* gebruik te maken; om het vastgestelde in Art. 41.

Synode te Middelburg in 1581 zich over de zaak uitgesproken in de beantwoording der „Particuliere of byzondere Vragen":

Vr. 15: „Of andere Dienaren en Ouderlingen, behalven die van de Kerken afgezonden zyn, in de Classen mogen verschynen? Antw. Ja. En wanneer zy gevraagt worden zullen mogen advys geven: doch geen stemmen hebben."

Vr. 69: „Ofte in den particulieren en generalen Synoden stemmen behooren te hebben, de geene die niet gedeputeert en zyn? Antw. Neen: maar zy zullen advys mogen geven tot openinge der zaken; als boven in de vyftiende vrage gezeyt is."

Gereformeerde Synoden uit den tijd der martelaren en vrijheidshelden, uit den bloeitijd der Kerk, veroordeelden dus zelven dit begin van clericalistische bevoorrechting met ernstigen nadruk.

In de tweede plaats hebben wij en alle Kerkeraadsleden onder de Kerkorde van 1852 ons verbonden te erkennen, en zijn wij verplicht, naar vermogen te helpen handhaven, — *de Besturen boven en over den Kerkeraad;* d. i. *niet Commissies door eenige tezamengekomen Kerkeraden gekozen en afgevaardigd; maar Colleges, zelfstandig naast en over de Kerkeraden gesteld,* zonder instelling Gods, specifiek gelijk aan de Kerkeraden, immers met besturende of regeerende macht bekleed.

Art. 4 Alg. Regl. toont dit onwederlegbaar:

„Het bestuur der Nederlandsche Hervormde Kerk wordt uitgeoefend:

1°. Over de Gemeenten, door Kerkeraden;

2°. Over meer Gemeenten vereenigd, door Classikale Besturen en Provinciale Kerkbesturen;

3°. Over al de Gemeenten tezamen, door de Synode."

Kennelijk dezelfde geest, die nog duidelijker zich had doen kennen in Art. 3 van het Algemeen Reglement [1]) van 1816. („Het bestuur der Hervormde Kerk wordt synodaal, provinciaal, classicaal en gemeentelijk uitgeoefend.")

Kerkeraden, Classikale Besturen, Provinciale Kerkbesturen en Synode worden naast elkander en in soort en wezen gelijkgesteld. Het eenig verschil is in den graad van macht, in de uitgestrektheid van ressort gelegen.

---

[1]) C. Hooijer, Kerkelijke Wetten, 1846, blz. 25.

Bovendien toont de wijze, waarop Classikale Besturen, Provinciale Kerkbesturen en Synode gekozen worden en bestaan, duidelijk, dat het *„Colleges"* zijn en *niet* „Commissies".

Reeds wat wij blz. 32 en 33 overwogen aangaande Art. 38, Alg. Regl. toont, dat de weg, waarlangs zij tot hun samenstelling geraken, niet de rechte weg is. Evenzoo toont reeds het blz. 37 en 38 besprokene, dat ook de verhoudingen hunner bestanddeelen niet onberispelijk kunnen geacht worden. Maar zelfs al laten wij deze, waarlijk niet kleine, bezwaren terzijde, dan nòg ontbreekt het aan grieven niet.

Zeer juist wordt het verschil, door ons bedoeld met de onderscheiding van „College" en „Commissie", omschreven in de ontwikkeling der grondbeginselen voor het nieuw Algemeen Reglement der Synode in concept in 1850 voorgelegd door de Synodale Commissie (Dr. G. J. Vos Azn. „de tegenwoordige inrichting der Vaderlandsche Kerk" blz. 12): 1°. dat het Bestuur der Kerk is bij de gekozen „Bestuurders, en niet bij de kiezende Collegiën".

En dit is met de nu bestaande „Besturen"-inrichting werkelijk het geval, waar Art. 10 van het Alg. Regl. het lastbrieven-stelsel wegneemt door te bepalen: „De leden der kerkelijke Besturen stemmen in de vergaderingen, tot welke zij zijn afgevaardigd, altijd hoofdelijk, *en zonder aan lastbrieven gehouden te zijn.*"

Zoo zijn dus eigenlijk zelfs de naar Art. 38 Alg. Regl. ter Classikale Vergadering afgevaardigde Ouderlingen geen afgevaardigden in den vollen zin des woords; want ook hun wordt wèl een geloofsbrief medegegeven, maar deze is geen lastbrief, maar louter bewijs van identiteit; waardoor niet zijn werk, maar alleen zijn persoon wordt gelegitimeerd. Zoodanig ter Classikale Vergadering afgevaardigde Ouderling mag daar dus zijn „neen" doen hooren, al had ook geheel de Kerkeraad (behalve hij) tot een „ja" besloten, of omgekeerd. Men ziet, hoe onwaar de bewering is, als zoude de Classikale Vergadering (en door hare verkiezingen *al* de Besturen) de vertegenwoordiging der Gemeenten zijn. Blijkens Art. 10 toch zijn de kiezenden niet committeerenden of lastgevers, en de gekozenen niet lasthebbers; maar vrij om naar eigen welgevallen te handelen, onafhankelijk van wie hen gekozen hebben.

Een enkele bepaling geeft aan de Classikale Besturen tegenover de Classikale Vergaderingen nog den schijn van afhankelijke gecommit-

teerden; maar ook den schijn alleen. Art. 43, 9°. van het Algemeen Reglement draagt nl. aan de Classikale Besturen op: „het jaarlijks geven aan de Classikale Vergaderingen van een beknopt (?) verslag der gewichtigste (?) werkzaamheden, door het Bestuur verricht."

Klaarblijkelijk stellen de door ons met vraagteekens aangewezen woorden de deur open voor de meest onbeperkte willekeur. Erger echter — en aan de Classikale Besturen weêr alle karakter van Commissie ontnemend, gelijk aan de Classikale Vergaderingen elk begin van macht — is, dat in Art. 40, Alg. Regl. aan de Classikale Vergadering geene bevoegdheid is geschonken of gewaarborgd, om over de handelingen des Bestuurs critiek te geven of tucht te oefenen; niet haar het vermogen verleend is om fouten, door het Bestuur begaan, te herstellen. Ja, om de verhouding van Classikale Vergadering en Classikaal Bestuur en verdere hoogere Besturen goed scherp te doen uitkomen, herinneren wij aan de ministerieële dispositie van 17 Mei 1816, No. 8:

„Heeft goedgevonden aan alle Classikale Besturen te kennen te geven, dat... behoort te worden in het oog gehouden, dat *de Classikale Vergaderingen geene Collegiën meer zijnde van Kerkelijk Bestuur,* maar bijeenkomsten, vooral geschikt, om over particuliere financiëele belangen te handelen, en voorts alleen om nominatiën te formeeren, de Predikanten wel allen het recht hebben, dezelve bij te wonen, maar geenszins daartoe verplicht zijn, of op eenigerhande wijze kunnen genoodzaakt worden." [1]) Mutatis mutandis (waar de lijst van bezigheden en het vertoon van gewicht zeer vermeerderd zijn, zonder veel meer macht) is strekking en beteekenis van deze verklaring ook nu nog ten volle toepasselijk, gelijk dan ook in de 27ste Zitting der Algemeene Synode dezes jaars *verworpen* werd het voorstel om „aan de classikale vergaderingen het recht van veto *toetekennen* [2]) met dien verstande dat, zoo het blijkt, dat 2/3 der leden, die hunne stem hebben uitgebracht, de vaststelling van eene verandering in de regl. afkeuren, de Synode die voorloopig aangenomen verandering ter zijde legt." Deze verwerping geschiedde „o. a. op grond hiervan, dat het onraadzaam en met de oeconomie onzer wetgeving, zoowel als met de *historie*

---

[1]) Hooijer, Kerkel. Wetten, 1846, blz. 332; vgl. op blz. 37 en 38 de toenmalige Artikelen 65—67, die werkelijk der Classikale Vergadering niets anders toelieten.

[2]) De cursiveeringen in deze aanhalingen geschiedden door ons.

(sic!) in strijd zou zijn, aan de Class. Vergaderingen *wetgevende macht toetekennen*, en dat tot deze laatste ook het recht van veto behoort." (Kerkel. Courant n°. 34, 25 Aug. 1888.) — Over de beteekenis en waarde van het recht van advies der Class. Vergadering spreken wij bl. 47—49.

Het Provinciaal Kerkbestuur geeft voorts aan zijn kiezers in het geheel geen verslag (veelmin eenigerlei rekenschap en verantwoording) van de verrichte werkzaamheden. En de Algemeene Synode geeft wel uitgebreide „Handelingen", maar die veel meer regeeringsstukken mogen heeten dan verslagen; en op geene wijze onder eenige andere contrôle staan dan onder die van het zedelijk oordeel dergenen, die er genoeg belang in stellen om ze te koopen. [1])

Dat de Classikale Besturen (c. q. Provinciale Kerkbesturen, of hun plaatsvervangers) werkelijk geacht worden *macht*hebbers te zijn, blijkt ook (in verband met Artt. 65—70 van het Reglement op de vacaturen) uit deze woorden in het formulier van den Beroepsbrief (bijlage A op genoemd Reglement): „de approbatie van het daartoe bevoegde Kerkelijke gezag".

Dat dit oordeel nu geen muggenzifterij is, maar deze toestand wel terdege aldus is gewild, blijkt uit hetgeen bepaald is in Art. 70, Alg. Reg., al. 1: waarin de cursiveering ons is.

„Aan deze *Commissie is opgedragen*:

1°. Het *uitvoeren* van alles, wat de Synode haar heeft *in last gegeven*." En in verband hiermede nu Art. 74:

„De *Commissie* is, wegens alles wat door haar wordt verricht, *verantwoording* schuldig ter eerste gewone Synodale Vergadering. Bij de raadpleging over deze verantwoording heeft geen der Synodale leden, die tevens lid is van de Algemeene Synodale Commissie, een concludeerende stem."

Bij den naam „Commissie" komt hier ook terecht het karakter van afhankelijkheid. Het verschil tusschen Commissie en College komt hier duidelijk uit en blijkt in het Algemeen Reglement goed gekend te zijn.

Eveneens toonen Artt. 5 en 39 van het Alg. Regl., dat het Classi-

---

[1]) Welk getal belangstellenden blijkens 't klagen der Synode over de geringe opbrengst van dien verkoop, blijkbaar niet groot is.

kaal Bestuur zelfstandig is en niet eene Commissie der Classikale Vergadering.

Art. 5 Alg. Rgl. toch bepaalt in al. 2: „De leden van het Classikaal Bestuur worden gekozen uit de Predikanten en uit de Ouderlingen *of Oud-Ouderlingen*, wonende binnen het Ressort".

En Art. 39 zegt: „Praeses, Assessor, en Scriba van deze Vergadering (nl. de Classikale Vergadering) zijn zij, die deze betrekkingen bij het Classikaal Bestuur bekleeden; doch de overige leden des Classikalen Bestuurs hebben als zoodanig hier geen zitting".

Ten overvloede sluit Art. 38 van de Class. Vergadering allen uit, die niet *dienstdoende* Predikanten of *dienstdoende en afgevaardigde* (zie al. 1 en 4) Ouderlingen zijn.

Wat volgt hieruit? Ten eerste, dat het Classikaal Bestuur reeds dáárom geen gelaste Commissie is, omdat in dit geval onmogelijk zijn moderamen, dat naar analogie van Art. 74 dan tot verantwoording gehouden zou zijn, óók moderamen der „Vergadering" kon wezen. Ten tweede, blijkt het onafhankelijk karakter uit de benoembaarheid der *oud-ouderlingen* [1]), die ter vergadering zelfs niet *mogen* komen om Art. 38; die er „als zoodanig" d. i. als leden des Classikalen Bestuurs „geen zitting" hebben, volgens Art. 39; en die toch als leden eener Commissie juist zouden *moeten* ter vergadering komen om verantwoording te doen.

En dit blijkt ook op meer dan ééne wijze van de Algemeene Synode.

In Art. 11 Alg. Regl. wordt aan „allen, die in onderscheidene betrekkingen met het kerkelijk bestuur belast zijn", tot hoofddoel gesteld onder meer aangaande de Hervormde Kerk: „de handhaving harer leer".

Ware nu de Synode een Commissie, waardoor de Kerken (en daarin, o. a. naar Hand. 15, de Heilige Geest) zich uitspraken, dan moest haar taak geheel iets anders zijn. Naar Gereformeerd Kerkrecht hebben nòch Kerkeraden, nòch Classen, nòch Provinciale Synoden, de macht om leerbepalingen te maken, of afwijking van gemaakte belijdenisschriften duurzaam toe te staan; maar heeft de Nationale of Generale (liefst oecumenische) Synode, als meest betrouwbaar menschelijk orgaan van den Heiligen Geest in de Kerk van Christus, recht en plicht om de waarheden des Bijbels in de belijdenisschriften samen te vatten, om zoo noodig de belijdenisschriften met den Woorde Gods te

---

[1]) Opzettelijke toelichting van Art. 41, al. 1. Zie de Handelingen der Synode van 1851, blz. 317. — Bruna, blz. 18.

conformeeren en daaruit aan te vullen; en om te bepalen, in hoeverre in dezen afwijkingen van de bestaande belijdenisschriften mogen gedragen en geduld worden. Bij de Algemeene Synode der Nederlandsche Hervormde Kerk is (om haar aard en samenstelling zeer terecht; maar die beide dan ook eo ipso veroordeelende) van zoodanige „potestas dogmatica" [1]) zelfs geen sprake. Zij is slechts administratie en bestuur; derhalve heeft zij slechts te *„handhaven"* datgene, wat men zich als versteend monument van vroeger geestelijken arbeid, en als door overoude herkomst vastgesteld (en uit vreeze voor de schare nooit officieel afgeschaft) [2]) wetboek heeft gedacht: „De leer der Hervormde Kerk", d. i.: de drie Formulieren van eenigheid.

De „Algemeene Synode" is dus geheel iets anders dan wat naar Gereformeerd Kerkrecht Synode heet. De Gereformeerde Synode is orgaan der Gemeenten en vertegenwoordigster der Kerken; de „Algem. Synode der Ned. Herv. Kerk" is zelfstandig College van administratieven aard, regeerende over de Kerken en in die regeering bijgestaan door menigte van ondergeschikte lichamen.

Regeerende, ten overvloede, met onbeperkte vrijheid. Ten eerste, omdat *over hare leden niet dan door haar zelve* kan worden tucht

---

1) Macht van leerbepaling.

2) Behalve de verklaring der Synode in 1861, welke wij blz. 12 noot 2 aanhaalden, lette men op het merkwaardige rapport van Prof. Roijaards, (waarmede de Synode zich vereenigde) waarin hij wees op het bekende woord van den Commissaris-Generaal tot de Synode: »de Synode is thans niet opgeroepen om leerstellige geschillen te beslissen maar om de kerk te besturen. Wat de leer zelve betreft, dat de verpligtingen van deszelfs leden, en die van alle andere kerkbesturen, begrepen zijn in 't 9de art van 't gemelde reglement, hetwelk met ronde woorden van hen vordert de handhaving van de leer der Hervormde kerk". Een weinig verder zegt Roijaards: »En dat de HE. Synode aan dat beginsel zoo gehecht is, dat ze de verplichtingen, tot handhaving der leer, die overeenkomstig het woord van God in de formulieren van eenigheid der Nederlandsche kerk vervat is, bij handteekening laat bevestigen door zulken, van wie men meent dit te moeten vorderen". (Zie de Rechtsbevoegdheid onzer plaatselijke kerken, door Jhr. Mr. A. F. de Savornin Lohman en Dr. F. L. Rutgers, 2de druk blz. 174.)

Op grond van deze bedoeling des Konings, welke door de Synode erkend is, om de oude bestaande leer niet te wijzigen, gelijk in Art. 9 (nu 11) Alg. Regl. dus beschreven werd, en op grond van het nooit wijzigen van dat Artikel der »Grondwet" van de Ned. Herv. Kerk, (waardoor dus alle geknoei en geknutsel dienaangaande in organieke wetten allen rechtsgrond mist) handhaven wij het recht om onze Herv. Kerk de voortzetting van de oude Gereformeerde Kerk te noemen, welke wel in kerkvorm en tuchtoefening zeer sterk ontaard is, maar in de belijdenis niet veranderde. Waarom wij hierop telkens nadruk leggen en moeten leggen vindt men verklaard op bl. 87.

Volledigheidshalve vermelden wij echter tevens, dat er velen zijn, die beweren, dat in Art. 11 A. R. niet de leer der drie Formulieren van eenigheid bedoeld is. Zie Rechtsbevoegdheid, noot blz. 92 en volgg.

geoefend. Art. 41 van het Reglement van Kerkelijk opzicht en tucht beperkt allereerst in beslist hiërarchischen geest de tuchtoefening op leden van Classikale Besturen in hun handelingen als zoodanig (evenals de tuchtoefening der Kerkeraden beperkt is in Artt. 39 en 47 van dat Reglement), en laat dan daarop volgen: „Leden en secundi van het Provinciaal Kerkbestuur, *van de Algemeene Synode* en van de Algemeene Synodale Commissie *als zoodanig* betreffende, *worden zij* (nl. de bezwaren) *even zoo opgezonden aan de Algemeene Synode.*" [1])

Ten tweede, om de wijze van tot standkomen en samenstelling der Kerkelijke lichamen.

Maar vooral om het bepaalde in Artt. 61 en 62, Alg. Regl.; waarover o. a. Dr. van Ronkel [2]) het volgende nog onlangs schreef: (Men houde daarbij ten overvloede voor oogen, dat de schrijver niet den weg van „afscheiding" of „doleantie" wil betreden, en dus de zaak niet overdrijven zal.) „Dat Algemeen Reglement miskent volstrektelijk het recht der Gemeente en minacht het oordeel der Kerk, ja treedt dit moedwillig als met voeten. Let slechts — maar doe het dan ook goed en onbevooroordeeld — let op hetgeen aangaande de *Synodale Wetgevende Macht* gezegd wordt in Art. 62 van het Synodaal Reglement, dat aldus de Gemeente als in het aangezicht slaat. Laat mij het u mogen voorlezen, al trilt de verontwaardiging door de stem heen. Hoor wat Art. 62 durft bepalen:

„De Synode stelt de Reglementen vast, welke voor de geheele „Kerk verbindend zijn. Zij zendt elk, door haar voorloopig aangenomen „Reglement aan de Provinciale Kerkbesturen en Classicale Vergaderingen, „om er hunne consideratiën op in te winnen. De Synode neemt in „hare vergadering van het volgende jaar kennis van deze consideratiën „en maakt daarvan naar eigen oordeel gebruik." — „*Maakt daarvan naar eigen oordeel gebruik.*" Kunt gij u stouter loochening en miskenning van de rechten der Gemeente voorstellen, dan in deze weinige woorden door de Synode geschiedt? Duidt mij het woord der verontwaardiging niet ten kwade, maar kunt gij u tegenover de Gemeente des Heeren schamperder en driester formuleering denken van een onrecht, dat onbedekt en schaamteloos tegen haar wordt gepleegd?

---

[1]) Vergelijk Art. 15 al. 5, Alg. Regl., en Artt. 54—59 van het Regl. voor Kerkel. Opz. en Tucht.

[2]) Grondwetsherziening, blz. 23 en 24.

Daar ligt iets pijnlijks in dat koele, korte woord der Synodale wet, dat het hart o, zoo zeer doet. Welke hooghartigheid! Welke aanmatiging tegenover het geheel der Kerk! — En die Kerk? Zij hoort het aan, laat aldus met zich sollen en spreekt niet één woord. Maar ook weet zij, dat dit woord haar niet baten zou bij eene Synode, bij wie zij niets heeft in te brengen. „Maar de leden dezer Synode dan, zoo zegt ge, behooren toch ook tot het geheel der Gemeente; zij moeten toch ook al het snerpende, al het smadelijke van dien bitteren hoon gevoeld hebben, die aldus der Gemeente des Heeren wordt aangedaan!" Sprak iemand hunner een woord van getuigenis?" [1])

Een ernstige aanklacht, die door het ingezonden stuk van Ds. H. Visch, d.d. 30 April '88, in de *Kerkelijke Courant* N°. 18, 5 Mei 1888, meer bevestigd dan weêrlegd wordt; waar deze opkomt voor de goede trouw der ontwerpers, maar daarbij erkennen moet, dat de z. i. goede bedoeling der Synode van 1851, dan toch al wonder slecht in de redactie van dit artikel is weêrgegeven. En ten overvloede wordt zelfs deze apologie voor de goede bedoeling der Synoden van 1850 en 1851 krachteloos gemaakt, waar Dr. G. J. Vos Azn. (op blz. 12 van zijn Handboek voor Kerkrecht) het volgende mededeelt: „Op de volgende vergadering der Synode (3 Juli 1850 aangevangen) verscheen echter de Algemeene Synodale Commissie nog met een Concept-Reglement voor het Bestuur der Nederlandsche Hervormde Kerk.

Het eerste groote grondbeginsel, waarvan dat Concept uitging, dat de Kerk als vrij en zelfstandig lichaam bestuurd wordt door mannen die zijzelve kiest, werd op de volgende wijze ontwikkeld:

1°. *dat het Bestuur der Kerk is bij de gekozen Bestuurders, en niet bij de kiezende collegiën;"*

Naar deze beginselen (Dr. G. J. Vos Az., a. w. bladz. 14) werd het Algemeen Reglement door alle adviseerende, praeadviseerende en

---

[1]) Zulke getuigenis is in de „Algemeene Synode" zelve gesproken door den Predikant G. Ringnalda en den Ouderling P. Roodhuijzen (*nu* beiden „doleerende") en door menigte van Classicale Vergaderingen. Hiertegenover staat, dat — naar ons is verzekerd — een der uitnemendste „orthodoxe" leden der Synode persoonlijk heeft gezegd, dat hij zich wel in het geval had bevonden van het »eigen oordeel" in dit Artikel in *dezen* zin gebruik te maken, dat hij had gestemd *tegen* de Consideratiën van de *meerderheid* der classicale Vergaderingen.

De Synode heeft dan ook afgewezen het van verschillende Classicale Vergaderingen in 1887 tot haar gekomen voorstel om deze Reglementsbepaling te wijzigen. En heeft in 1888 *(De Standaard* N°. 5043) in de zitting van 20 Augustus deze afwijzing herhaald, zie blz. 50, noot.

stemhebbende leden (behoudens alleen de stem van het lid P. A. C. Hugenholtz) 9 September 1851 finaal gearresteerd, en met een slotbepaling, waarbij — geheel in den geest van ons Art. 62 — het recht tot wijziging van dat Algemeen Reglement uitsluitend aan de Synode verbleef."

Dat de bepaling van Art. 61, Alg. Regl. ernstig gemeend is, blijkt uit Art. 62 maar al te zeer. Art. 61 zegt: „Bij de Synode berust de hoogste wetgevende, rechtsprekende en besturende macht, onder de verschillende waarborgen, in dit Algemeen Reglement en in bijzondere Reglementen vastgesteld." — Ware nu de Synode werkelijk Synode [1]) dan zou deze bepaling alleszins lofwaardig zijn. Immers door de „meerdere vergaderingen" spreekt zich de in de Kerk wonende Heilige Geest, de Geest van Christus, uit; en alzoo zou dus op duidelijke wijze de Koninklijke regeermacht van Jezus Christus, den Koning der Kerk zijn beleden en aangewezen. Dan kwam echter de tweede helft van het Artikel niet te pas; afdoende waarborg ware dan toetsing aan de Heilige Schrift. Nu echter deze z. g. „Synode" geen Commissie is maar een zelfstandig college, en ten overvloede deze waarborgen verre te zoeken zijn, in *geen* geval *waarborgen* zijn gebleken, en met het oog op Art. 11, Alg. Regl. (waarover in *dezen* zin later meer) de waarborgen de instelling tot ongerijmdheid maken, is het een ontzettende aanmatiging, waardoor naar Art. 61, Alg. Regl., een ongeestelijk college zich toeeigent de Koninklijke Praerogatieven van den Christus. De *klank der woorden* zou geen bezwaar opleveren; maar het college waarop zij worden toegepast, maakt door ontstaan, samenstelling en werkkring (om van handelingen van personen [2]) te zwijgen), dit Art. 61 tot een ontzettende verwerping van Jesaja 33 : 22: „de Heere is onze Rechter; de Heere is onze Wetgever; de Heere is onze Koning; Hij zal ons behouden."

Art. 62 toch maakt de Algemeene Synode tot een *zelfstandig College, dat boven de Kerk staande, jaren lang over de Kerk kan heerschappij voeren met bijna onbeperkte macht.* Eenerzijds doordat alleen bij haar het recht van initiatief berust, en anderzijds door dat »maakt naar eigen oordeel gebruik."

Door het eerste, omdat de Kerk (gesteld al eens, dat zij tenminste

[1]) Vgl. Janssen's woord op blz. 78.

[2]) Waartoe wij ook de verklaring in de 27ste zitting van dit jaar aangaande »het recht van veto" willen rekenen (zie blz. 43 en 44).

nog in de Classikale Vergadering vertegenwoordigd ware) ten hoogs voorstellen ter overweging aan de Synode mag aanbieden [1]), ma voorts (dewijl alle Reglementen en Reglementswijzigingen *door Synode* moeten aangeboden worden) machteloos staat, om iets ing voerd te krijgen, wanneer de Synode weigert, het aan de stemmin van de leden der Provinciale Kerkbesturen te onderwerpen [2]).

Door het tweede: dewijl de Synode van de gegeven consideratië „naar eigen oordeel" gebruik maakt. O. a. heeft de geschiedenis de in 1883 in werking getreden „Proponentsformule" (Reglement op he Examen, Art. 27), om maar één voorbeeld te noemen uit verscheidene aan het licht gebracht, hoe de Besturen volstrekt niet moeten geach worden *namens de Gemeenten* te handelen, ook al wierden zij (gelijl het moet heeten) door de Gemeenten gekozen. Immers, de *meerderheid* der op de Classikale Vergaderingen gegeven consideratiën was *tegen* de vaststelling der nieuwe formule; maar des ondanks werd zij toch ingevoerd, wat niet had kunnen geschied zijn, zoo niet (gelijk het is de „Besturen", inplaats van afhankelijke Commissies, zelfstandige Colleges waren, die de Kerk overheerschen en zelfs tegen haren wil handelen durven, en zonder tuchtoefening handelen kunnen [3]).

---

[1]) Alg. Regl. Art. 40, 5°, vergeleken met Art. 62.

[2]) Alg. Regl. Art. 62 en Slotbepaling.

[3]) Merkwaardig is de bespreking van dit artikel in de Synode dezes jaars naa aanleiding van de voorstellen tot wijziging van deze bepalingen in den zin welke wij blz. 43 en 44 hoorden. O. a. werd gezegd dat de klacht over misbruik zee overdreven was; ook in de laatste jaren (getuige het lot dat wegens het ongunsti oordeel der kerk, de in 1887 voorloopig aangenomen veranderingen trof) had c Synode zich geenszins onverschillig getoond voor de classicale adviezen. Er wer aangevoerd dat voor bevrediging de inwilliging van deze eischen toch niet zc baten. (*Handelsblad* No. 18577 van 19 Aug.). Beslissend was echter blijkens c gronden opgenomen in het officiëel verslag (dat van 't ander wat wij noemde zwijgt), de aanranding van de »praerogatieven der kroon", waarvoor de Synoc zóó bevreesd was, dat zij elk schijntje zelfs van vertegenwoordigster der Kerk zijn en namens haar te besluiten en te handelen publiek prijs gaf door niet willen dulden dat beschreven werd dat »zoo het blijkt, dat [zelfs] 2/3 der leden die hunne stem hebben uitgebracht, de vaststelling van eene verandering in c regl. afkeuren [en alzoo het in de minderheid zijn van de voorstanders der wijzigin *duidelijk* bleek, geheel naar anologie van Art. 62 al. 2] de Synode die voorloop aangenomen verandering ter zijde legt [daar eo ipso voor haar, het de Kerk ver tegenwoordigend lichaam, verdere beraadslaging over de voorloopig aangenome wijzigingen overbodig was nu de *afkeuring* der *Kerk* duidelijk genoeg bleek]. Alsc ten overvloede zij dit nog opgemerkt, het voor de rechtbank van recht en zedelijl heid bestaanbaar is dat het feit dat de *meerderheid* ergens *niet tegen* is, aan e lichaam, dat beweert de meerderheid (immers *de* Kerk; of zou men het er voo moeten houden, dat de Synode juist voor het »kleine kuddeken" der uitverkorene en dus ware leden der Kerk, m. a. w. voor de *eigenlijke* Kerk wilde zorgen?) te ve

Mocht uit het gezegde nog niet zonneklaar zijn, dat de bedoelde Colleges inderdaad *„Besturen"* of: *zelfstandige en regeerende Colleges* zijn, en niet maar dienende en bloot-administratieve instellingen, [1]) — dan komt dit alsnog onweêrsprekelijk uit in het bepaalde bij Artt. 22 en 45, Alg. Regl. (vergelijk het organieke Reglement voor Kerkel. Opzicht en Tucht, Artt. 39 al. 2 en 47 al. 1), waar aan den Kerkeraad de censuur over zijn leden is ontnomen, als ook (echt clericalistisch) over Candidaten tot den Heiligen Dienst en (geheel ongemotiveerd, tenzij bij ingewikkelde erkenning van een onuitwischbaar geestelijk karakter — „character indelebilis" — van een predikantenstand, bij de „Synodale" opvatting van het emeritaat) over emeriti predikanten, terwijl deze tucht-

---

tegenwoordigen en namens haar te handelen, vrijmoedigheid en vrijheid (d. i. recht) geeft om iets te veranderen.

De slotbepaling van het Alg. Regl., die *toestemming* van 2/3 der gezamenlijke leden van de Provinciale Kerkbesturen eischt vóór iets gewijzigd mag worden in het Alg. Regl. stelt de juiste verhouding in het licht.

Hoe de Synode der Ned. Herv. Kerk de belangen dier *Kerk* behandelt blijke eindelijk nog uit de conclusie genomen in de 28ste zitting, op 17 Aug. omtrent den doop »in de godsd. bijeenkomsten der »doleerenden" bediend." (*Kerkelijke Courant* No. 34).

In het »doorwrocht" rapport was »er op gewezen dat, nu de zoogenaamde doleerenden, verklaren dat zij eigenlijk de Nederlandsche Hervormde Kerk uitmaken en op iedere plaats de echte Hervormde gemeente zijn, de N. H. Kerk haar eigen bestaanrecht zou loochenen, door den door de leeraren der doleerenden bedienden deze [lees: doop ?] als wettig te erkennen, dat ook daarom deze doop als een door juiste (?) personen bediend moest worden beschouwd, terwijl tevens werd aangetoond hoe vereeniging met de . Christelijk Gereformeerden of oprichting van een ander Kerkgenootschap dat niet langer voor de N. H. Kerk zich uitgaf, vrijheid kon verleenen om de wettigheid der bedoelde doopsbediening te erkennen." (*Handelsblad* No. 18579, Dinsdag 21 Aug.) Niettegenstaande het voorstel-Creutzberg, »om den doop niet te erkennen, door kinderen in de »doleerende" Kerk gedoopt, in de doopboeken der Herv. Gem. over te schrijven, en toch ook den doop der »doleerenden" niet te ontkennen, door deze kinderen in de Herv. Kerk te doen doopen; maar voorloopig eene afwachtende houding aan te nemen", welk voorstel Prof. Gunning steunde; werd met 12 tegen 4 stemmen de conclusie der rapporteurs: om zulke gedoopten als *niet gedoopt* te beschouwen, aangenomen. — Men maakt derhalve geen bezwaar om den doop der Chr. Gereformeerden, die de Herv. *Kerk* in haar geheel als »*valsche Kerk*", als »Babel" aanduiden en blijven beschouwen, te erkennen, en is niet bevreesd hiermede het »eigen bestaanrecht" der Kerk te loochenen. Maar zulks zou wèl geschieden door den doop te erkennen van »doleerenden", die de Ned. Herv. Kerk, hoe gedeformeerd ook, toch nog als een Kerk des Heeren *eeren*, maar de *Synode* en haar reglementair samenstel als anti-christelijke macht *verwerpen!*

Onwillekeurig denken we hierbij aan 's Heilands woord Matth. 23 : 16: »Wee u, gij blinde leidslieden! die zegt: zoo wie gezworen zal hebben bij den tempel, dat is niets; maar zoo wie gezworen zal hebben bij het goud des tempels, die is schuldig!"

[1]) Dus volstrekt niet — zooals wel beweerd wordt — gelijk te stellen met de oude Deputati Classis (of Synodi), die *nooit* met eigen macht, of eigener autoriteit, of naar »eigen oordeel" in den zin van Art. 62 handelden, hoe machthebbend zij ook vaak (en terecht) optraden met de macht der Kerken bekleed.

bevoegdheid is overgebracht bij het Classikaal Bestuur; zoodat n niet heeft een superintendentie van personen, maar wèl van Bestuı (van in opvolgenden rang opklimmende Colleges).

Trouwens, deze tuchtoverbrenging (in verband vooral met het op l 47 besproken Art. 41, Alg. Regl.: zie ook Alg. Regl., Art. 15 en Re voor K. O. & T., Artt. 54—59) is niet het eenig bewijs, dat de organisa der Ned. Herv. Kerk van 1852 eene hiërarchie moet genoemd word Dr. van Ronkel wijst zeer terecht in zijn „Grondwetsherziening" (l 21—23) op nog andere bewijzen voor deze droevige beschuldiging; z Art. 5 van het Alg. Regl., waar de keuze van leden der „Bestur wordt beperkt tot hen, die in lagere Besturen zitting hebben geha waardoor dezulken dus boven hun medeopzieners in rang verhev zijn, vooral wanneer men bedenkt, dat dit zelfs, naar al. 3 van *O* ouderlingen gelden kan, die dus niet als opzieners der plaatseli Kerken maar als leden der hiërarchie, als grootwaardigheidbekleede verkiesbaar zijn.

Ten tweede, Art. 16 van het Alg. Regl., waar met ergerlijke c beschaamdheid de *onderworpenheid* der Kerk aan hare „Besturen" wo geproclameerd:

„De Hervormde Gemeenten, in Art. 1 genoemd, behoorende hetzelfde geheel, *en onder hetzelfde* gemeenschappelijk bestuur *geplaa* zullen echter naar hare bijzondere behoeften en omstandigheden, *h afzonderlijke huishoudelijke inrichtingen kunnen* hebben *onder de be lingen in Art. 12 voorkomende*," (in welk Artikel zij geheel aan goedkeuring der „Hoogere Besturen" naar maatstaf van de Reglemen der Synode, die alleen wetgever is, [1]) zijn onderworpen).

Derhalve de Kerkeraden tot zelfs in huishoudelijke (slechts bij gratie der Besturen toegestane) regelingen onderworpen aan, en afha kelijk van, — de door hen gekozen Besturen, die zij niet hebben aa genomen, maar onder welke zij zijn geplaatst."

Kan men op hooger toon, met koeler onbeschaamdheid, dieper ve nedering aandoen en vaster boei aanleggen?

Dezelfde clericalistische afzondering der Predikanten en hiërarchisc inrichting toont Art. 30, waar de „Ringen" worden losgemaakt va

[1]) Art. 12, al. 1 bereidt Art. 62 aldus voor: »Geene algemeen verbinden reglementen, of veranderingen in de bestaande kunnen worden vastgesteld d door de Synode."

de Classikale Vergaderingen en in afzonderlijk rapport met de Classikale Besturen gebracht, tot heerschende Collegiën over de Gemeenten gemaakt met eigen werkkring en wetgevende macht en als zoodanig (van Ronkel, Grondwetsherz. blz. 22) zelfs door den Hoogen Raad in het proces van den ring Leens erkend. [1])

Ten overvloede, hoewel vergelijkenderwijs van minder gewicht, kan hieraan worden toegevoegd de wijze, waarop in Art. 49 de keuze van het Moderamen des Provincialen Kerkbestuurs (anders dan vlg. Art. 42 bij het Classikaal Bestuur) aan de Classikale Vergadering is onthouden.

Klaarblijkelijk nu is dit alles in openbaren strijd met Gods Woord.

Vooreerst toch is hiervoor geenerlei Goddelijke instelling bij te brengen (en zwijgen over zoo gewichtige materie van den Geest, die in al de waarheid leidt, zou reeds met ontkennen en verbieden zijn gelijk te stellen).

Wèl vinden wij in de Heilige Schrift Opzieners (met de Diakenen) *als ambtsdragers in elke gemeente* gesteld (Handelingen 14 : 23 en 20 : 28, Tit. 1 : 5); zoodat de Formulieren ter bevestiging van de Bedienaren des Goddelijken Woords en van de Ouderlingen en de Diakenen dan ook de *instelling* en het *ambt* van ieder weten te noemen en te verklaren, om daarna dan tot de te bevestigen personen de vraag te richten, of zij zich van Godswege tot *dit door God ingesteld ambt* geroepen gevoelen. *En op grond van deze instelling en de benoeming of roeping in aansluiting hieraan geschied*, van God door de Gemeente, wordt vervolgens de Gemeente opgevorderd, hun onderdanig te zijn, *als die het ambt van Christus bedienen.*

Voor onze „hoogere Besturen" is geen »last" [2]) noch eenige geloofsbrief van onzen Christus of „eenigen Koning" [3]) aan te wijzen.

---

[1]) Deze overheersching gaat zoover, dat de Ring buiten den Kerkeraad eener vacante Gemeente om, de predikanten aanwijst, die er de Godsdienstoefeningen moeten leiden en de sacramenten bedienen, soms zelfs (als in de Kerk van Hien en Dodewaard) tegen den wil, in weerwil van het verzoek, en ondanks het protest van den Kerkeraad der plaats (Alg. Regl., Hoofdst. I, Tweede Afdeeling), ofschoon aan den anderen kant in de praktijk dit »juk" ook soms wel verzacht wordt door de niet-opvolging van Art. 22 Regl. op de Vac. oogluikend toetelaten of zelfs aan te moedigen.

[2]) Gelijk Art. 11 Reglement Kerkvisitatie voor de visitatoren een »last" des Classikalen Bestuurs kent, moest dit Bestuur allereerst kunnen bewijzen door den Koning der Kerk »gelast" te zijn.

[3]) Ned. Geloofsbel., Art. 29; Heid. Cat., Antw. 31.

En toch zegt Hijzelf zoo nadrukkelijk (Matth. 28 : 18): „*Mij* is gegeven *alle* macht in hemel en op aarde," en leert ons de Schrift Hem op zoo velerlei wijze kennen als van God gegeven tot „Heer" en „Hoofd" der Gemeente, zittende ter rechterhand Gods, en haar zoo Koninklijk regeerende; en verklaart ons het Woord Gods (Pred. 8 : 4): „waar het woord des Konings is, daar is heerschappij!"

Is Hij dus de Koning, Wien *alle* macht is gegeven, dan is dus alle macht en ambt *buiten* Hem in werkelijkheid *tegen Hem*; dan zit dus elk ambtsdrager, die niet *door* Hem *onder* Hem zijn plaats heeft, *in de plaats van den Christus* en is dus (hoezeer ook mogelijk dit in onwetendheid doende) een zegeteeken van den anti-Christelijken geest des boozen.

Paulus schrijft dan ook aan de Galatiërs (5 : 13, vgl. 14): „Gij zijt tot vrijheid geroepen, Broeders" en later: „Staat dan in de vrijheid, waarmede U Christus vrijgemaakt heeft!"; ja ook elders bezweert hij de gemeente, te zijn in Christelijke vrijheid, waar hij (1 Cor. 7 : 23) zegt: „Gij zijt duur gekocht, wordt geene dienstknechten van menschen;" wat de consequentie is van 's Heeren eigen woord (Matth. 20 : 8 en 10): „Eén is uw. Meester, namelijk Christus; en gij zijt allen Broeders." En de grondwet van dezen éénen Meester leert ons (Matth. 20 : 25—28): dat het „groot" zijn en „de eerste wezen" (evenals in Matth. 23 : 6—12) niet in „gebieden" en „heerschen", maar in „dienen" is te zoeken. Juist het tegenovergestelde van wat in de wereld regel is, waar „overste" zijn het recht van „heerschen" medebrengt, en het „gebruiken van macht" iemand tot de „grooten" doet behooren.

Deze ordonnantie van Christus verbiedt alzoo elken Christen te heerschen, of macht uit te oefenen, ten ware de Insteller van eenige uit God gegeven verhouding hem er uitdrukkelijk toe machtigt. Doet hij zulks tòch, dan moet hij geacht worden, tegen het duidelijk en algemeen geldend verbod des Heeren in te gaan. Immers, waar de Christus (Joh. 10 : 1—5) zegt: „die niet ingaat door de deur in den stal der schapen, maar van elders inklimt, is een dief en een moordenaar. Maar die door de deur ingaat, is een herder der schapen. Dezen doet de deurwachter open, en de schapen hooren zijne stem en hij roept zijne schapen bij name, en leidt ze uit. En wanneer hij zijne schapen uitgedreven heeft, zoo gaat hij voor hen heen; en

de schapen volgen hem, overmits zij zijne stem kennen. Maar eenen vreemde zullen zij geenszins volgen, maar zullen van hem vlieden, overmits zij de stem des vreemden niet kennen", — waar de Christus dit zegt: en daarop (vs. 7) spreekt: „*Ik* ben de deur der schapen," daar vordert Hij Zijne gemeente op tot waakzaamheid, om dan ook toe te zien, en niemand als herder te volgen en te gehoorzamen, niemand als „Rabbi" te eeren (Matth. 23 : 8), dan die tot hen komt in den naam van Hemzelven, Wien (Matth. 28 : 18) alleen *alle* macht is gegeven in hemel en op aarde.

Blijkbaar komt op den lastbrief, op het „in den naam van Jezus Christus" *alles* aan; *en deze ontbreekt!*

Ja, meer nog, Besturen boven en over den Kerkeraad zijn *beslist in strijd met de ordening des Heeren* te achten.

Welke is toch, naar de uitspraken des Bijbels, de verhouding eenerzijds tusschen Christus en Zijne Gemeente, en andererzijds tusschen de deelen Zijner Gemeente onderling?

Het wordt ons voor beide deelen duidelijk getoond in het ééne woord van Paulus (1 Cor. 12 : 27): „Gijlieden zijt het lichaam van Christus, en leden in het bizonder." Hierin is immers opgesloten, dat Christus der Gemeente is gegeven tot een Hoofd boven alle dingen (Eph. 1 : 22); waarmede samenhangt, dat wij, naar 1 Cor. 8 : 6, maar éénen Heer hebben: Jezus Christus. Christus is alzoo de eenige Heerscher, Bestuurder, en Verzorger des lichaams (vergelijk ook Col. 2 : 19), terwijl al de leden der Gemeente zijn geroepen, voor elkander gelijke zorg te dragen (1 Cor. 12 : 25), toezicht op elkander te houden en elkander te vermanen (Hebr. 3 : 12; 10 : 24); maar niet over elkander mogen heerschappij voeren (Matth. 20 : 8, 10 en 25—28). Onder vele plaatsen zegt dit uitdrukkelijk (1 Petr. 5 : 2 en 3:) „hebbende opzicht daarover, niet uit bedwang, maar gewilliglijk; — noch als heerschappij voerende over het erfdeel des Heeren."

Evenwel heeft het den Christus behaagd Zijn ambt door middel van menschen aan de Gemeente te doen bedienen. Daartoe heeft Hij sommigen [1]) gegeven tot Apostelen en sommigen tot Profeten en sommigen tot Evangelisten en sommigen tot Herders en Leeraars, tot de volmaking der heiligen, tot het werk der bediening, tot opbouwing des lichaams van Christus (Eph. 4 : 11 en 12), en stelde Hij ook

[1]) *In* de Gemeente, I Cor. 12 : 28.

Opzieners in elke gemeente (Hand. 20 : 28; 1 Cor. 12 : 28; 1 Tim. 5 : 17), om deze, d. i. elke plaatselijke openbaring van het lichaam van Christus, te regeeren [1]) (Hand. 14 : 23). Op deze wijze wordt dan nu het lichaam van Christus, voorzooverre het op deze aarde openbaar is op een bepaalden tijd [2]), goed bestuurd en geregeerd, zonder dat verwarring of verkeerdheid onvermijdelijk is; omdat het in elke plaatselijke openbaring ervan wordt bestuurd en geregeerd door het ééne onfeilbare, alwetende en alomtegenwoordige Hoofd, dat Zijn ambt als van één centrum uit, door middel van Zijn ambtsdragers, uitoefent.

En houdt men dan ons onze oude Gereformeerde Kerkenordeningen voor, die toch ook „meerdere vergaderingen" [3]) kenden, waarop men zich van den Kerkeraad kon beroepen, en vraagt men, of deze het dan óók misgevat hadden, dan moge de volgende uiteenzetting het zeer groot verschil duidelijk maken tusschen „hoogere Besturen" en „meerdere vergaderingen".

---

[1]) *Regeeren* naar het woord van Christus, niet *heerschen* op eigen gezag, naar eigen goedvinden. Vgl. den brief van Marnix van St. Aldegonde, aangehaald Rechtsbevoegdheid bl. 196, 197. Mede omdat Christus in de Kerk *is*, en er dus geen sprake kan zijn van plaatsbekleeders of plaatsvervangers van Hem, alsof Hij afwezig ware (Gravemeijer, Leesboek XIX blz. 35), is „heerschen" iets wat geen opziener doen mag en — indien hij zich houdt aan de Schrift — doen wil. Hetgeen hij doen moet en begeert, is de hem toevertrouwde Gemeente te *regeeren* volgens het woord van haren Heer en Christus (Vgl. Pred. 8 : 4), Die over haar heerscht; en aldus dien Christus te dienen, door Zijn opdracht uit te voeren, en de Gemeente te dienen, door haar te leiden en te regeeren naar het woord en bevel van Hem, die gekomen is om te dienen, Wiens juk dan ook licht is, Wiens geboden der Gemeente altijd ten goede zijn.

Dat alzoo de Kerk te *regeeren* tevens de beste wijze is om haar te *dienen*, en dat men hare belangen te meer bevordert naarmate men in het ambt *getrouwer* is, schijnt iets tegenstrijdigs althans onvereenigbaars voor allen, die òf Eph 5 : 22 — 32 niet verstaan of niet in gedachtenis houden, òf het verschil tusschen heerschen en regeeren uit het oog verliezen. Maar die het begrijpt en beleeft hoort een uitval, als Dr. H. G. Kleyn, Algemeene Kerk en Plaatselijk Gemeente 1888, blz. 141, doet met alle bedaardheid aan, wetende dat deze niet op hem toepasselijk is, maar op anderen aan wie de schrijver echter niet schijnt te denken.

[2]) Het lichaam *in zijn geheel* is eerst de verzameling van *alle* uitverkorenen, zoowel die reeds zijn afgestorven, als die nog ongeboren zijn; zoowel de reeds toegebrachten als de nog onbekeerd levenden.

[3]) Niet »*hoogere*" vergaderingen, gelijk Dr. H. G. Kleijn, Algemeene Kerk en Plaatselijke Gemeente, 1888, blz. 21 uit zijn pen liet vloeien. Even als de regel, welke hij blz. 22 r. 6 v. o. stelt (over welken regel wij op blz. 69 noot 1, nader spreken), is deze onwillekeurige uitlating een bewijs, dat hij meer doordrongen is van den geest onzer tegenwoordige organisatie dan dat hij »geheel in [den] geest [der oude Gereformeerden] ingedrongen" is, gelijk hij moest »om [als exegeet hunner werken optredende] recht te kunnen laten wedervaren aan hunne wijze van beschouwen en voorstellen" (Prof. J. S. Doedes, Hermeneutiek 3[de] dr. blz. 53.) Hieruit is zijn herhaald verkeerd verstaan van Voetius dan ook ongetwijfeld te verklaren.

Op blz. 53 en 54 wezen wij er op, dat tot het bekleeden van een ambt noodig is: 1° de instelling van het ambt, en 2° de roeping tot het ambt.

Het eerste heeft het Hoofd, Christus, zelf onmiddellijk en rechtstreeks gedaan door een inzettingsbesluit. Het andere echter doet Hij middelijk, nl. door de keuze der Gemeente, in welke de Heilige Geest werkt (bijv. Hand. 13 : 2—4). Evenals de Jeruzalemsche Synode kon schrijven „het heeft den Heiligen Geest en ons goedgedacht" (Hand. 15 : 28), omdat de Heilige Geest in de Gemeente uitgestort was, kon Paulus op verwante wijze schrijven aan de Corinthiërs (1 Cor. 5 : 4), en zeggen tot de ouderlingen der Gemeente te Ephese (Hand. 20 : 28): „Zoo hebt dan acht op u zelven en op de geheele kudde, *over dewelke u de Heilige Geest tot Opzieners gesteld heeft"*; terwijl toch ook zij ongetwijfeld „met opsteken der handen verkoren" waren (Hand. 14 : 23), gelijk Paulus op zijn eerste zendingsreize in elke gemeente had laten doen.

De Opzieners zijn dus *zoowel ambtsdragers in — als vertegenwoordigers van — de Gemeente*, omdat deze hen kiest; evenals het Hoofd der Gemeente Jezus Christus, haar zoowel regeert (Eph. 1 : 22) als vertegenwoordigt (Eph. 2 : 6). Wanneer derhalve de verschillende gemeenten of plaatselijke openbaringen van het lichaam van Christus zich willen vereenigen, naar gewest of land of in nog wijder kring, om gezamenlijk het lichaam van Christus in ruimer kring (en op zuiverder wijze dus) te openbaren, is daartoe in het minst niet noodig een nieuw en hooger bestuur en nieuwe vertegenwoordiging te kiezen. Immers een hooger Bestuur is overbodig en ongepast [1]). En de vertegenwoordiging van het lichaam van Christus in ruimer kring (als samenvoeging van deelen) wordt natuurlijk gevonden door de samenvoeging der vertegenwoordigers (hier tevens ambtsdragers) van ieder deel, van iedere plaatselijke Kerk, op zichzelf; hetzij allen te zamen of door enkele met lastbrieven gedeputeerden.

En waartoe dan zoo afzonderlijke Kerken zouden samenkomen?

Om toezicht en acht op elkander te hebben tot opscherping der liefde en der goede werken (Hebr. 10 : 24), om tot samenstemming door overleg en tot samenwerking te komen in zaken die haar allen raken, en om bij geschil of verschil van meening als scheidsrechter of als „hof van appèl", als controleur, op te treden. Zulk een „meer-

1) Op de blz. 55 aangevoerde gronden aangaande de wijze, waarop Christus zijn Kerk regeert.

dere" vergadering oordeelt en overheerscht dan niet de kleinere va buiten af — dàn ware 't »hooger Bestuur" —; maar *vervangt en omvangt* haar als 't ware, om de getuigenis des Heiligen Geestes, vermoedelijk zuiverder verstaan, bekend te maken.

Immers, de ambtsdragers eener Gemeente zijn feilbare en zondige menschen. Zij kunnen in het gebed vertragen, den Heiligen Geest bedroeven, ja uitblusschen, of ook het verbod (1 Tim. 4 : 14) overtreden: „Verzuim de gave niet, die in u is, die u gegeven is door de profetie, met oplegging der handen des ouderlingschaps." Zoo is het mogelijk, dat zij òf zelven verkeerd handelen en besluiten, òf op verkeerdheden geen acht geven. En in beide gevallen hebben alzoo de in Classe vereenigde naastbijzijnde [1]) Kerken als waarschijnlijk zuiverder orgaan des Heiligen Geestes naar het Woord Gods d roeping *met* zulke ambtsdragers *mede* te werken om zorg te dragen en tucht te oefenen, waar deze verkeerdheden zijn bekend gemaakt o openbaar geworden,

„Waarschijnlijk zuiverder orgaan." Het is. toch te verwachten, da tien personen niet zoo licht noch zoo duurzaam dwalen als één enkele Zoo kan men ook redelijkerwijze rekenen, dat een Classicale bijeenkomst (of eenige andere „meerdere vergadering") niet zoo licht za dwalen als de veel minder talrijke vergadering der ambtsdragers eene enkele plaatselijke Kerk.

Hun tuchtoefening is alzoo niet (als bij de Kerkorde van 1816 en 185? van den meerdere of hoogere over den lagere of mindere; maar va gelijken op broederlijke wijze over gelijken; van wie door groote getal (hetzij in personen of door vertegenwoordiging van lastgevers vermoedelijk zuiverder de waarheid naar de belofte van 1 Joh 2 : 27 kennen over wie wegens kleiner getal en om menigerl plaatselijken invloed meer aan mogelijke dwalingen en misverstanden blootgesteld zijn. [2])

---

[1]) En het is niet maar gril of willekeur of »toeval", dat deze in eenig bepaald geval zóó zijn en doen als feitelijk het geval blijkt. Want God heeft het zoo beschikt, blijkens, o. a., Hand. 17 : 26.

[2]) Vergelijk hierbij Voetius (Ed. Rutgers) pag. 302 II Quaest. III Concl. Over de instructies en bevelen in de lastbrieven handelende, houdt hij het voor beste, dat deze uitgaan niet in het algemeen van de *onmiddelijk* delegeerende (b.v. de leden der classis anti-synodaal), maar van de *kerkeraden*, en dat dezen hu antwoorden en besluiten omtrent de gravamina door hun afgevaardigden t classe brengen, alwaar dan de meerderheid van stemmen beslist. Ofschoon niet z

En hiervan nu is in de „hoogere Besturen” der Kerkorde van 1816/52 niets te vinden; ja integendeel juist het omgekeerde. In de oude Kerkenorden werd een waarborg gezocht in het grooter getal, de persoonlijke voortreffelijkheid en den geestelijken achtergrond der belofte aan het ambt.

Maar thans mist men de ambtsbelofte, dewijl men door onzuivere keuze tot eigengemaakte ambten komende, toch bezwaarlijk kan bouwen op wat aan door den Heiligen Geest aangewezen bekleeders van door Christus ingestelde ambten is toegezegd. Evenmin wordt een waarborg geboden in meerder verstand en vroomheid; want ieder is gelijkelijk benoembaar, en de uit leervrijheid en tuchteloosheid geboren partijschap geeft aan de verkiezingen een geheel ander karakter. Een bepaling als Art. 49 der Kerkenorde van 1619, (vgl. 158ste, 159ste Sessie I) wordt gemist.

En wat de in het getal gelegen waarborg betreft, thans is het ledental der „hoogere Besturen” òf ongeveer gelijk, òf ten minste niet noemenswaard grooter, òf veelal, zelfs kleiner, dan dat der colleges, over welke het bestuur wordt uitgeoefend. Zoo bijv. 9 leden van het Classikaal Bestuur van Tiel, tegenover 7 leden van den Kerkeraad van Hien-en-Dodewaard en *minstens meer* dan 9 leden van den Kerkeraad van Tiel; zoo 8 leden van het Provinciaal Kerkbestuur van Noord-Holland en 10 leden van het Classikaal Bestuur van Amsterdam boven minstens 140 leden [1]) van den Amsterdamschen Kerkeraad; zoo volgens Artt. 41, 48, 56 en 67 van het Alg. Regl. in verband met Art. 34, *hoogstens* 10 leden in een Classikaal Bestuur, 10 leden in een Provinciaal Kerkbestuur, 23 leden in de Synode en 9 leden in de Synodale Commissie; terwijl in den Amsterdamschen Kerkeraad reeds 28 *Predikanten* zitting hebben en 16 in dien van Rotterdam, waarbij dan nog de grootere getallen komen van Ouderlingen en Diakenen.

De „Besturen” zijn alzoo „Colleges” zonder ambtsinstelling en

---

lug werkend is dit toch veiliger en verder verwijderd van het gevaar van oligarchie. Zoo bespreekt hij ook pag, 291 IV en V Probl. uitvoerig de quaestie of de macht van alle delegeerende kerken grooter is dan die van alle in classen of synoden gedelegeerden, en of men dus van de synoden op de kerken gezamenlijk zich mag beroepen; waarop hij in beide gevallen bevestigend antwoordt. Uit beide verklaringen blijkt het streven om den kring der bevoegden zoo ruim mogelijk te nemen.

[1]) Natuurlijk zonder rekening te houden met vacatures, die zoowel in de »hoogere Besturen” voorkomen als in de Kerkeraden.

zonder beloftenissen Gods; en voor hun zuiverder kennis en rechtspraak kan geen enkel waarschijnlijkheids-argument worden aangevoerd; terwijl men in dezen ten opzichte der oude „meerdere vergaderingen" niet behoeft verlegen te staan. De geschiedenis heeft dan ook getoond, hoe bij alle persoonlijke neigingen van ambtsdragers tot Clericalisme of Hiërarchisme en bij menige daaruit voortvloeiende zeer verkeerde handelwijze de officiëele en definitieve uitspraken der „meerdere vergaderingen" kennelijk den stempel dragen van den Geest van Christus; zoodat zelfs vergaderingen met vele hiërarchistische en clericalistische bestanddeelen een presbyteriaal Kerkrecht hebben vastgesteld en gehandhaafd; en dat soms zóózeer huns ondanks, dat men aanstonds daarop zocht in de praktijk aan de gevolgen van zoodanige Kerkenordening te ontkomen; gelijk o. a. uit Dr. Kleyn's verhandeling over „Algemeene Kerk en Plaatselijke Gemeente" kan blijken. [1])

Zijn dan uitspraken van „meerdere vergaderingen" niet bindend voor de Gemeenten?

Zonder eenigen twijfel moet deze vraag toestemmend beantwoord worden; en ook de oude „meerdere vergaderingen" dachten niet gering over de macht hun gegeven of door hen hunnen deputaten tot eenig doel opgelegd. Zelfs wordt in het visitatiereglement der Synoden van Delft, Leiden, Gouda, Rotterdam en Breda, 1721—1730 (Kerkelijk handboekje bij Zalsman, blz. 300) Art. III (hoewel wat te forsch zich uitdrukkend toch niet zonder betrekkelijk recht) van „lasten en ordonneeren" gesproken.

Het groote verschil is echter, dat bij wettige afvaardiging met lastbrieven en alzoo zuivere vertegenwoordiging der Kerken in de

---

[1]) Wanneer deze schrijver een menigte van dergelijke ongereformeerde praktijken bijbrengt, houde men in het oog, dat daarnaar de theorie niet gevormd mag worden, evenmin als men de christelijke leer mag distilleeren uit de maar al te dikwijls onchristelijke daden der »christenen". Gereformeerden zelven spraken reeds in die dagen, zoo b.v. Voetius blz. 269 laatste al. Bij het lezen van Dr. Kleyn's beschrijving van den feitelijken toestand in Hoofdstuk II en III van de eerste Afdeeling houde men dus goed voor oogen opmerkingen als blz. 74 noot: »Eilieve, hoever zijn we hier van de Kathedraalkerken?" of blz. 100 »Het valt te betwijfelen of de Classicale Vergaderingen de rechten der Gemeente tegenover hare predikanten evengoed verdedigd hebben, ja het moet ontkend", of blz. 103 »dat streed natuurlijk met de beginselen van het Gereformeerd Kerkrecht". Anders zou men lichtelijk in verwarring geraken door verzekeringen als op blz. 88: »Het zou weinig moeite kosten meerdere staaltjes van dergelijke handelingen der classis bijeen te verzamelen, zoodat het waarlijk geen zware taak is de meening te wederleggen, als zou de Kerk in haar geheel en de gemeente in het bijzonder niets vermogen tegenover eenen onverschilligen of weerbarstigen Kerkeraad", of een verkeerden indruk bekomen van zijn schijnbaar verpletterend betoog.

„meerdere vergaderingen" niet over het erfdeel des Heeren wordt tyrannie geoefend [1]), maar dat erfdeel zichzelf regeert d. w. z. door middel van dat erfdeel Christus door den daarin sprekenden Heiligen Geest zijn Koninklijk ambt bedient. Daarom zochten dan ook steeds de „meerdere vergaderingen" alle menschelijke verordening veranderbaar te houden, de consciëntiën niet te binden, en alles aan den Bijbel te toetsen; omdat de Heilige Geest in de Kerk toch niet anders kon spreken dan in Gods Woord en hier dus een toetssteen was, bij mogelijkheid van menschelijke dwalingen. Men zie slechts Art. 31 der Dordtsche Kerkenordening van 1619 of het letterlijk overeenkomend Art. 28 der Kerkenordening van 1586 (Art. 23 van Middelburg 1581 in verband met Art. 23 van Dordt 1578), en vergelijke ook Voetius pag. 294, VI Probl.

De Kerkorde van 1816/52 daarentegen kent nòch onderzoek van, nòch toetsing aan, nòch beroep op Gods Woord; volgens haar (naar in het voorgaande is aangetoond) wordt wel ter dege door zekere willekeurig aangewezen — soms zelfs niet eenmaal ambtelijke — personen in eigenwillig aangestelde lichamen heerschappij gevoerd over het erfdeel des Heeren buiten dat erfdeel om, ja soms zelfs tegen dat erfdeel in [2]). Zoo in zake Artt. 38 en 39 Regl. Godsdienstonderwijs, of 27 Regl. Examen.

Wat de verhouding betreft van Kerkeraden en „meerdere vergaderingen" onder de Gereformeerde Kerkenordeningen, kan voorts ter aanvulling nog dit dienen. Naar goddelijk recht zijn de plaatselijke Kerken *verplicht* in gemeenschap te treden, en in „meerdere vergadering" den wil Gods met te meerder nauwkeurigheid te beproeven (Rom. 12 : 2*b*, Eph, 5 : 10); maar *niets* bindt hen aan eenige bestaande combinatie, zoodra gehoorzaamheid aan Gods Woord in botsing daarmede brengt. In dat geval hebben zij eenvoudig naar recht en plicht de verkeerde gemeenschap (indien het kwaad bewezen en niet te ontkomen is en geen broederlijke poging heeft gebaat) te

[1]) Het zij verre van ons hiermede ook slechts eenigermate te willen aanduiden dat de Kerk des Heeren vrij zoude zijn zoowel in het kiezen van den regeeringsvorm als in het nemen van regeeringsbesluiten. Integendeel God heeft aan Christus alle souvereiniteitsrechten gegeven. Daarom is ook bij H. E. Gravemeyer, Leesboek XIXde stuk bl. 86 noot 2 het citaat van den ouden godzaligen Roos (waarin Gravemeyer zelf reeds een aanmerking invlocht) slechts met zeer veel behoedzaamheid en vele restricties te aanvaarden, met het oog op bl. 76 onder aan en 77 boven aan.

[2]) Vergelijk blz. 50.

verbreken en op beteren voet gemeenschapsoefening met de andere Kerken te zoeken.

Ook het optreden der Classe is zeer verschillend en specifiek onderscheiden van dat eens Classicalen Bestuurs, ondanks alle schijnbare overeenkomst. Het laatste toch grijpt van buiten in en heerscht van boven af als louter menschelijke regeering zonder Goddelijke instelling en is dus overweldiging en tyrannie. Geheel anders de Classe. Beroept zich toch een minderheid van een Kerkeraad op haar en wordt zij door deze, die waarschijnlijk zuiverder het oordeel Gods weêrgeeft, in het ongelijk gesteld, dan heeft de meerderheid de macht om haar besluit, nu dubbel gestempeld als van God gewild, uit te voeren; en is verder optreden der Classe onnoodig. Acht daarentegen de Classis der minderheid zaak rechtvaardig en schikt zich de meerderheid des Kerkeraads hiernaar niet, dan kan natuurlijk de Raad der plaatselijke Kerk het vonnis des Heiligen Geestes (naar analogie van Hand. 15 : 28 [1])) niet uitspreken of uitvoeren, dewijl deze

[1]) Men heeft in deze Kerkvergadering een grond voor »de Besturen" der organisatie van 1816/52 gezien. Doch ten onrechte. Want vooreerst heeft men rekening te houden met de *buitengewone* autoriteit van het van God gestelde apostelambt, welke de Synode niet heeft, waardoor reeds de uitspraak van dit zoo wel eens genoemd »apostelconcilie" gansch anderen grond en verband zou hebben dan eenige Synodale verordening. Maar juist met het oog hierop is het dan ook dubbel merkwaardig, dat deze Apostelen alleen, kennelijk geen bevelen opleggen. Zij stellen zich met de opzieners en met de »broederen" gelijk (vs. 23). Zelfs wordt de Apostel Petrus min of meer overstemd. Ook ligt in het »stilzwijgen" der menigte (vs. 12) hun recht van medespreken besloten. Zoo gaat dan ook de resolutie uit van *de Kerk*, niet van enkele machthebbers. En wel in dit geval van één Gemeente, daar de eigenaardige toestand der christelijke Kerk dit aldus meebracht. Immers was Jeruzalem de bakermat ook van Antiochië; van daar uit was het Evangelie, de leer des Heeren, aldaar verkondigd (Hand 11 : 19). En hoe ontwikkeld de toestand der Antiocheensche Gemeente overigens ook reeds was, zoodat zij de eenige was, die naast Jeruzalem het zendingswerk aanvatte, thans kwam een geval voor, waaromtrent zij bij hare »moeder" (de apostelen *en ouderlingen te Jeruzalem* (vs 2)) nog nader onderricht moest vragen. Jeruzalem was daartoe dan ook in dezen de eenig bevoegde, met de apostelen, daar Antiochië zelve zich onbevoegd verklaarde en alle andere Kerken of Gemeenten nog niet genoegzaam ontwikkeld waren, nog achter stonden bij Antiochië. Van daar dat wij dan ook hier de eerste *Kerkvergadering* vinden, wier uitspraak, als broederlijke raadgeving geformuleerd, als voorschrift bindend, een »last'' is, niet gegeven als bevel van enkele personen, noch als uitvloeisel van Kerkelijke volkssouvereiniteit, maar als bevel van den Koning der Kerk, door den Heiligen Geest in haar (vs 28). Daarom is ook grond en recht van alles *Gods* Woord, tegenover de leeringen en inzettingen van *menschen*, en wordt (vs 26) ook nadruk gelegd op den geestelijken toestand der gecommitteerden.

Met het wegvallen van het Apostolaat blijven alzoo van deze Synode alleen over »de ouderlingen te Jeruzalem"; wat derhalve dwingt om òf te besluiten tot Kathedraalkerken-invloed (wat onbijbelsch en dus ongereformeerd is, Art. 84 D. K. O.) òf te komen tot het Gereformeerd stelsel van samenkomsten *der Opzieners* van de *Kerken;* maar nooit een kans biedt voor een »bestuur", dat noch het een, noch

rderheid dwaalt, en dient dit dus door het op dezen Raad volgend ıan des Heiligen Geestes te geschieden; daar God Zijn Gemeente ds door middelen bestuurt en bewerkt. De Classis komt dan tuchn, van vermanen af tot desnoods afzetten toe, om daarna als ;lingscommissie [1]) het weder voltallig maken van den Kerkeraad tot d te brengen; waarna de nieuwe, beter naar Gods wil samenelde Kerkeraad dan tot tuchtoefenen overgaat, desnoods tot gee afsnijding door den Kerkelijken Ban bij voortdurende, tegen Bijbel strijdende, verharding.

[ier is het dus de Christus, die als Koning Zijn Kerk bestuurt en ert door den Heiligen Geest, in den weg der van Hem gestelde kelijke ambten. [2]) En de ambtsdragers hebben geenerlei heerschappij,

ander is. Met het oog op Hand. 15 blijkt alzoo ter anderer zijde ook de grondheid van de beschuldiging, als wilden de Gereformeerden geen macht, ıur, regeering of orde in de Kerk. Het ergerlijke is juist, dat de organisatie van 52 dit *niet* is. Alleen: *wij* willen van den Christus geregeerd zijn; *zij* wil naar lutie"-beginsel zich laten regeeren door de meerderheid van menschen, liefst verwante predikanten.

Men lette wel op de beteekenis van »oordeel ofte advys" der classe, waardoor uiste karakter bewaard blijft.

t. 5 K. O. 's Gravenhage 1586 toont duidelijk dat dit *broederlijke* raad is, de bijvoeging »ofte immers van twee ofte drie naastgesetenen Dienaren derr", terwijl in Art. 77 het aloude beginsel uitgesproken was: Geen Kerk zal andere Kerken enz. eenige heerschappij voeren. (Vergelijk ook Art. 38 Ten ten, of 'er yet is, daar in zij het *oordeel en hulpe* der Classe tot rechte innge harer Kerke behoeven. Zie Art. 44, 63, 68 e. a.)

t bewijst ook de vermaning der Classe van Dordt, welke Dr. Kleyn blz. 56 vermeldt, waar »oft eenighe andere omliggende dienaren" naast »advys ende en van de Classe" tegen het independentistisch op eigen gelegenheid handelen ht is, maar kwalijk kan beteekenen »vertegenwoordigers der Classe" (in den), omdat dan *bepaalde* dienaren zouden aangewezen zijn, als in 't geval blz. 74 hem genoemd, en niet gansch en al onbepaald »eenighe andere" gedeputeerd en zijn.

hoeverre dit »advys" bindend is, zie blz. 64.

Vergelijk Dr. A. Kuyper, het werk van den Heiligen Geest I blz. 264 en 265. ›rkregeering van Koning Jezus in zijn Kerk wil dus zeggen: 1°. dat Hij als ng de ambten instelt en de personen in die ambten benoemt; 2°. dat de en zich onvoorwaardelijk aan de Grondwet van zijn Woord binden; en 3°. de Heilige Geest in den Kerkeraad, in de Classis en in de Synode kome om eraadslagingen te leiden. Iets wat Wallaeus heerlijk alzoo uitdrukte: »Achter praeses sta de Heilige Geest in eigen persoon, om elke vergadering der Kerk residеeren." Een zeggen, zoo schoon, zoo rijk en zoo verheven, dat wij in e zouden willen vragen, of men dan nu nóg niet voelt, waarom het niet helpt, ıen al ander personeel in een slecht georganiseerd Kerkbestuur inbrengt. Neen, vraag is niet, of er beter menschelijk personeel inkomt, maar alleen, of de oon van den Heiligen Geest er presideert. En die *kan* niet komen, waar Gods rd niet absolutelijk heerscht."

. E. Gravemeyer, Leerboek XIX blz. 85 hoopt nog altijd door betere personen e Besturen te kiezen een andere en betere gedaante te verkrijgen voor de Herv. Kerk. Indien de theorie hem niet kan overtuigen van de verkeerdheid

maar treden slechts op als leden van één lichaam, door éénen Geest bezield en samengebonden.

Het verschil in houding tegenover de Burgerlijke Overheid loopt ook in 't oog. Volgens de Kerkorde van 1852 is voor de Overheid maar één partij, het Classicaal Bestuur, dat eischt: help *mij;* de Classicale vergadering daarentegen raadt aan (en eischt alleen voorzoover het Overheidsplicht is het recht te handhaven), waar twee partijen zijn in één uitwendige plaatselijke Kerk: help *die,* welke wij (die 't naar waarschijnlijkheid het best kunnen weten) u aanwijzen als rechthebbende.

Zoo kunnen wij ook het verschil tusschen de verhouding van een gemeentelid en zijn Kerkeraad en die van een Kerkeraad tot de Classis aldus uitdrukken: een gemeentelid heeft zijnen Kerkeraad *gehoorzaam* en *onderdanig* te zijn (Hebr. 13 : 17), een Kerkeraad daarentegen heeft zich naar het oordeel der classis te *voegen* èn omdat bij verschil van meening velen het waarschijnlijk beter zullen weten welke de wil van Christus zij dan één; èn omdat in zake de Kerkenorde betreffende (dus uiterlijke aangelegenheden) het christelijk beginsel medebrengt, dat ieder zoekt de minste te zijn en te dienen. In beide gevallen blijft echter de beperking: zoo men in zijn eigen gemoed niet overtuigd is, dat de Kerkeraad of Classis iets bepaalde in strijd met Gods woord. Art. 31 DKO.

Bij de Gereformeerde Kerkenordening is dan geen sprake van *Bestuur*, maar van aanwijzing der waarheid. Zoo zegt ook Voetius: „Potestas nulla alia est quam juris aequatorii (non vero rectoris, quale est inter parentes et liberos, dominos et servos, principes et subditos) ad communicationem mutui auxilii, sine laesione libertatis et aequalitatis; quale jus est inter fratres, amicos, collegas, confoederatos, concives, etc." [1])

In denzelfden geest is Art. 79 der Dordtsche K. O. 1619 en Art. 69 van die van 's-Gravenhage 1586, alsmede uit de particuliere vragen ter Synode van Middelburg in 1581, de 54ste, waar wij zien, dat de tuchtoefeningen niet buiten de Classe om, maar evenmin door de Classe

---

en ijdelheid van zijn wensch, moge de practijk zulks doen, en daartoe dan o. a. strekken een beschouwing van de daden van het »orthodoxe" Classicaal Bestuur van Amsterdam, gelijk zulks uit de Bijlagen blijkt.

[1]) Pars III, Lib. I, Tract. III, Cap. II, § 3, II, (Ed. Rutgers p. 252). »Haar macht is geene andere dan het recht van gelijken (maar niet dat van een regeerder, zooals het is tusschen ouders en kinderen, heeren en dienstknechten, vorsten en onderdanen) tot bewijzen van wederkeerige hulp, zonder de vrijheid en gelijkheid te schaden, zooals het recht is tusschen broeders, vrienden, ambtgenooten, bondnooten, medeburgers enz."

geschieden moesten; maar door de plaatselijke Kerken, met *consent* der Classen.

Mogen nu ook voorbeelden zijn bij te brengen, dat men soms anders heeft gehandeld, zoo bedenke men eenerzijds, dat ook de beste kan struikelen, en hebben wij voorts niet de handelingen te oordeelen, maar de openlijk beleden beginselen en de officiëele kerkelijke bepalingen.

Maar ook in andere opzichten zijn de „Besturen" in strijd met Gods Woord.

Vooreerst, omdat het negende gebod allen valschen schijn verbiedt. Nu beweren zij (Art. 55 Alg. Regl.) te zijn: vertegenwoordiging der Kerk; maar reeds vroeger is aangewezen, dat zij dit *slechts in schijn* zijn, omdat zij niet door de Gemeente (en wel: de Gemeente-*alleen*) gekozen worden; gelijk wij blz. 47, v.v. ook aantoonden dat zij handelen tegen den wil der Gemeenten in.

Maar behalve dat zij — als in de voorgaande bladzijden is aangetoond — doen, wat God verboden heeft, verhinderen zij ook, wat God heeft bevolen. [1]) Zoo beletten zij de ambtsdragers in de Gemeenten hun ambt uit te oefenen, door eenerzijds alle broederlijk opzicht der Gemeenten op elkander door hun Bestuurstoezicht te vervangen, en anderzijds ook de tuchtoefening in eigen Kerk te beperken. Zegt Paulus tot de ouderlingen der Gemeente te Ephese: „Hebt acht *op uzelven* en op de geheele kudde" [2]) (Hand. 20 : 28), Art. 22, Alg. Regl. ontneemt den Kerkeraadsleden opzicht en tucht over henzelven en enkele andere leden der Gemeente, om ze over te

---

[1]) Ook hier weder bespreken wij niet de daden der Bestuursleden, maar den reglementairen aard der Bestuurs-lichamen.

[2]) Alsof dit door Clericalistische Predikanten-verheffing niet reeds genoeg ware onmogelijk gemaakt! Men lette maar op de Geschiedenis van Art. 38 Regl. Godsd.-Ond. in dit opzicht, waardoor het Kerkelijk Conflict te Amsterdam in 1885 is ontstaan!

Naar de redactie van 1 October 1882 bevatte dit Artikel aangaande de »aanneming" o. a. deze bepaling dat zij geschiedde: »door een Leeraar, bijgestaan door één of meer ouderlingen."

Nu daarentegen, na 1879, is niets meer noodig dan *tegenwoordigheid* der Ouderlingen, heeft elk Predikant het recht zijn eigen aannemelingen te bevestigen, en »De aanneming geschiedt *namens den Kerkeraad door den Predikant.*"

De Ouderlingen alzoo tot kerkelijke figuranten, tot hoogheidsornamenten voor den Predikant, verlaagd.

brengen bij onbevoegden, Artt. 43, 1⁰ en 45, Alg. Regl.; en in den zelfden geest handelen Art. 9 van het Synodaal Reglement voor de Kerkeraden en de Synodale verklaring in 1863 van de weglating in Art. 5 van het Reglement voor Kerkelijk opzicht en tucht.

Terwijl eindelijk, door Art. 11, Alg. Regl. (waarin „de leer" ver steend is) de werking des Heiligen Geestes óok op leerstellig gebie (evenals in de vroeger besproken bezwaren op het gebied van regeering wetgeving, en rechtspraak) wordt tegengestaan. Immers is door dez bepaling aan de Gemeenten de gelegenheid ontnomen, om als orgaa des Heiligen Geestes optredend en door Dezen naar Joh. 14—16 e 1 Joh. 2 : 20—27 in de waarheid ingeleid wordende, mitsdien oo op het voetspoor der Apostel-kerk in Hand. 15 hare belijdenis va onnauwkeurigheden te zuiveren, onduidelijkheden er in op te helderei wat er te beknopt gezegd was te ontwikkelen, over nieuw gebleke behoeften het licht des Bijbels te verspreiden. Alle poging tot zul een van God geprezen (Hand. 17 : 11) streven te weren en — ecl Roomsch — het bestaande eenvoudig „te handhaven", d. i. onverander te bewaren is de gebiedend opgelegde eerste plicht van alle macht hebbers op Kerkelijk gebied.

Nu zou men kunnen opmerken, dat hier de Heilige Schrift naar eigen particuliere meening is uitgelegd, maar dat de groote vraag is, of onz opvatting wel de ware is. Hoe men hierover ook denke, kwalijk is t weerspreken, dat ons resultaat op de bedoelde punten overeenstemt me „de leer", welker handhaving, vlg. Art. 11 Alg. Regl., ons hoofddoe moet zijn en met de belijdenis, met welker geest en beginselen in open baren strijd te geraken inzonderheid ons predikanten aan de tucht zoi onderwerpen naar Art. 3 van het Regl. voor Kerkel. opzicht en tucht. [1])

Deze „leer" en „belijdenis" nu zijn, blijkens de meermalen aan de Synode in menschenvrees en dubbelhartigheid ontgane verklaringen [2]) en ook omdat niets anders bestaat wat mogelijkerwijze bedoeld wezei *kan*, de bekende „Formulieren van Eenigheid" der Gereformeerde Kerken [3])

[1]) Dr. G. J. Vos, Azn., De tegenw. inr. der vad. Kerk, 1884, blz. 184—186.

[2]) Vgl. hierbij de noot op blz. 3 en 46. Kan men overigens klaarder bewijs verlangen dan deze woorden van prof. Gooszen en Ds. Buitendijk om te zien aangetoond, da het bij den huidigen strijd om den Kerkvorm in den grond der zaak een strijd i om »de leer", tot zelfbehoud zoowel van de Groningers etc. als van de zich no orthodox achtenden?

[3]) Vergelijk blz. 46, 2).

Hoe staat dan de organisatie van 1852 en verv. tegenover de belijdenis, welker naleving en handhaving zij als hoofddoel gebiedt?

Art. 30 van de Nederl. Geloofsbelijdenis, handelend over de *Regeering* der Kerk (wat in het Alg. Regl. o. a. Artt. 4 en 11, „Bestuur" heet) kent *alleen* de dienaars door God ingesteld: herders, opzieners en diakenen, die als „de raad der Kerk" (Kerkeraad) zijn. Hierdoor zullen dan „alle dingen in de Kerk wel en ordelijk toegaan," indien men kiest, wie in zijn ambt trouw is, en bij die keuze zich houdt aan de eischen des Bijbels. Anders wordt niet gezegd; maar ook niet bedoeld of zelfs maar toegelaten. Want Art. 31, verder hun verkiezing besprekend, eischt nadrukkelijk, dat deze door de wettelijke verkiezing *der Kerk* en op geestelijken grondslag geschiede, en zegt van zulk een beroeping, dat dit weg en tijd is voor den gekozene, „dat hij *van God* beroepen worde, opdat hij getuigenis hebbe van zijne beroeping, en om van dezelve verzekerd en gewis te zijn, *dat zij van den Heere is*. En aangaande hun macht wordt hun „*eene zelfde macht en autoriteit*" toegekend, „zijnde al te gader Dienaars van Jezus Christus, *den eenigen algemeenen Bisschop en het eenige Hoofd der Kerk*". En Art 32 handelt daarna niet meer over de *regeering* der Kerk, wat afgedaan is, maar over de *goede orde* en *eenparigheid*, welke wenschelijk is; maar niet te verkiezen is ten koste van afwijking van Christus' woorden. „Intusschen gelooven wij, hoewel het nuttig en goed is dat die regeerders der Kerk zijn [dus naar Art. 30, de Kerkeraden] onder zich zekere ordonnantie instellen en bevestigen tot onderhouding van het lichaam der Kerk, dat zij nochtans zich wel moeten wachten, af te wijken van hetgeen ons Christus, onze eenige Meester, bevolen heeft."

Alzoo komen de *Kerkeraden* (de regeerders) *vrijwillig* [1]) overeen, dat

[1]) Het is een strijd tegen windmolens, immers tegen iets wat niet beweerd werd noch wordt, welken Dr. Kleyn bijna doorgaans tegen de heeren de S. L. en R. voert, en in welk opzicht zoovele anderen aan zijne zijde staan, wanneer zij luidkeels roepen van »independentisme!"

Zoo stelt hij in zijn »Feiten of verzinsels?" blz. 1 reeds tegen de *duidelijke* woorden der schrijvers van »de Rechtsbevoegdheid" in, dat de eigenlijke vraag is: of het eigendomsrecht der plaatselijke Kerk op de goederen van dien aard is, dat bij elke afscheiding van het Kerkverband, *hoe willekeurig en eigenmachtig ook* [wij cursiveeren], de kerkelijke goederen den zich afscheidenden Kerkeraad volgen.

Zoo schrijft hij A. K. en P. G. blz. 105: uit de voorafgaande artikelen blijkt dat, behoudens het recht van appèl, de besluiten van Kerkeraden, Classicale Vergaderingen en Synoden geldend waren voor de Gemeenteleden, Kerkeraden en Classikale Vergaderingen, en dat niet gedacht kan worden aan eene vrijheid om *naar willekeur* te gehoorzamen of niet.

En insgelijks blz. 138 om niet meer te noemen „zoo zou elke kerkeraad, *die*

zijzelven op gelijke wijze hun regeering zullen uitoefenen (Art. 32); maar niet, dat zij een „hoogere" regeering kiezen. De vermeerdering van autoriteit is zulk een, die uit samenwerking ontstaat, niet een, die uit verschil van rang en waardigheid voortkomt.

Trouwens van „hooger" kan in de Gereformeerde Kerken (vergelijk Art. 31) geen sprake zijn. In de organisatie van 1852 wordt telkens gesproken van „hoogere Besturen" (Art. 12) of „Besturen boven den Kerkeraad" (Artt. 6, 7, Alg. Regl. en andere); van „een in opklimmenden rang volgend Bestuur" (Art. 14 Alg. Regl.); maar de Dordtsche Kerkenordening van 1619 in Art. 30 en elders spreekt van een „meerdere vergadering" (een samenkomst in breeder kring). Zoo is ook Art. 36 van die Kerkenordening (Art. 33 van 1586) gezegd: „'t zelfde zeggen heeft de Classis over den Kerken-Raadt, 't welk de particuliere Synode heeft over de Classe, en de Generale Synode over de particuliere"; en terecht; hier is het steeds vermeerdering van autoriteit door uitbreiding van samenwerking; maar er wordt niet aan toegevoegd: „'t

---

niet ingenomen was met den loop der kerkelijke zaken, zich kunnen onttrekken". En zulks terwijl (om slechts een greep te doen uit de *vele* uitspraken) de S. L. en R. reeds in de eerste uitgave blz. 74 schreven »dat naar gereformeerd-kerkelijke beginselen der kerken, onder bepaalde voorwaarden en met behoud van eigen zelfstandigheid, zich tot één geheel *behooren* [alzoo *geen* willekeur!] te vereenigen!" en blz. 103 in de II[de] Bijlage: »dat het kerkverband, rechtens zijn grond had.... in abstracto en in het algemeen: *in Gods bevel*: en concreet bij de bijzondere toepassing: in *vrijwillige* [over 't verschil van *willekeurig* strak] toestemming en verdrag der kerken." Insgelijks in de 2[de] uitgave. waarin zij Dr. Kleyn e. a. op hun misvatting wijzen: bv. blz. 88 noot »een op grond der gemeenschappelijke belijdenis aangegaan kerkverband, 't welk, op vrijwillige toetreding berustend, *in bepaalde gevallen* [alzoo niet willekeurig of eigenmachtig] verbreekbaar is en zelfs verbroken moet worden." In de Resumtie § 6 blz. 177 »aanvaarden reeds ten tijde der vervolging die kerken welke later de Gereformeerde kerken genaamd zijn, als zelfstandige lichamen, *vrijwillig*, zonder eenige medewerking der overheid (Vgl, blz. 42 laatste regel »dwang), enkel daartoe gedreven door *het goddelijk recht* een ander verband."

Bl. 178. »De aard van dat verband is, uit *juridisch* oogpunt beschouwd, »contractueel." Maar vooral merkwaardig noot 2 op bl. 4, waar zij zelven verklaren dat de 2[de] vraag »of de uitgetreden Kerk *in ieder geval*, ook bij de meest willekeurige uittreding, haar eigendomsrecht behoudt, *niet* in geschil is, daar door hen gesteld is. dat de Kerk als zoodanig en dus met behoud van haar karakter als Kerk, uittreedt.

Van daar dan ook dat Dr. Kleyn, waar hij dan zelf aan 't beschrijven gaat van den aard van 't verband, de heeren de S. L. en R. in het gelijk stelt met zijn woorden. B.v. bl. 20 A K of P G. »In zekeren zin brengen zij die eenheid niet tot stand, want juist hunne aaneensluiting is het gevolg van de verplichting om een te zijn, zoodat men alleen in betrekkelijken zin van een vrijwillig contrakt kan spreken; maar *feitelijk* treedt zij toch in het leven door de *aaneensluiting*." Voeg hierbij zijn hoogst merkwaardige noot bij deze woorden: »vrijwillig beteekent hier *zonder uitwendigen dwang*, niet *arbitrair*, daarmede zeer juist het verschil aanduidende tusschen de voorstelling, die hij bestrijdt, en die, welke [hij voorstaat, en welke

welk de Kerkeraad heeft over de Gemeente" [1]); want *dit* gezag is niet samenwerking, maar regeering in eigenlijken zin en dus van geheel anderen aard.

Het geheele systeem der „hoogere Besturen" is ongereformeerd, ja zelfs onprotestantsch en (na aftrek van den, ten minste in schijn aanwezigen geestelijken achtergrond van Rome's hiërarchie) volop papistisch.

Het nu gehuldigd beginsel (ook zelfs reeds in de blz. 65 besproken beperkingen en vooral in hèel de besturen-inrichting, zie het blz. 52 besprokene van Dr. van Ronkel's bezwaren tegen deze organisatie, die blijkens de aangehaalde woorden de heeren de S. L. en R. voorstaan. (Let op hun bl. 42 niet door »dwang" en 't citaat bl. 103 1ste uitg. met de noot op bl. 4 2de uitgave.) Insgelijks weer bl. 310 waar hij (behoudens een woordenspel) ook in *het goddelijk bevel* den grond der vereeniging vindt gelijk de S. L. en R. bl. 177. Hoogst onredelijk is dus de beschuldiging ingebracht tegen deze schrijvers en tegen zoovele Kerkeraden, die van hun recht om van Kerkenorde te veranderen gebruik maakten, alsof zij ten minste te dezen aanzien ongereformeerd en independentistisch handelden. Art. 32 der Geloofsbelijdenis en Art. 31 D. K. O. *wettigen* zulks in het bepaalde geval dat Gods Woord overtreden is. Zóó erkent ook Voetius de *legaliteit* van het verbreken des verbands »in casu necessitatis" in geval van nood. Want de bewering van Dr. Kleyn bl. 26 »Het woord van Voetius besluit dus niets omtrent de *legale* verbreekbaarheid van het Kerkverband, door hem zie Pol. Eccl. IV p. 168, Probl. VI ontkend," komt te vallen, wanneer men zich slechts even de moeite geeft bedoelde plaats *in haar geheel* na te lezen (Ed. Rutg. blz. 287). We zien dan, dat hij juist tegen Dr. Kleyn's stelling zegt: »Ecclesiis, quae correspondentiae jam incorporatae sunt, non est liberum, eam deserere, aut intermittere, *nisi in casu necessitatis;*" welke laatste 4 woorden Dr. Kleyn willekeurig wegliet. Zoo ook verder: »Casum necessariae separationis semper excipio". [Kerken, welke in het verband ingelijfd zijn, staat het niet vrij dat te verlaten of op te schorten, *dan in geval van nood.*" — »Het geval van noodzakelijke of verplichte afscheiding zonder ik altijd uit"]. Daarmede vervalt dan ook zijn verdere stelling, welke evenmin door een Gereformeerde beaamd kan worden of zou geworden zijn, dat afbreking van de correspondentie naar *goddelijk* recht geoorloofd zou zijn, (om den casus necessitatis, door den nood gedwongen), maar zulks *niet* naar *Kerkrecht* geoorloofd zou zijn. Zoo ook blz. 114: »Maar dan is ook de voorstelling, dat zulk eene Kerk de voortzetting zoude zijn der oude Kerk, hoe juist ook voor het zedelijk-godsdienstig oordeel, Kerkrechtelijk zonder eenigen grond." Dan zou eerst gelden: summum jus summa injuria! Als het ons niet te ver afvoerde, zouden wij uit den jongsten Kerkelijken strijd de bewijzen willen bijbrengen, dat *zulk* een theorie zelfs nog niet door »de Besturen" der Ned. Herv. Kerk gehuldigd wordt, tenminste werd!
Maar dit daargelaten, als Dr. Kleyn zoo scherp tusschen *Goddelijk recht* en *Kerkrecht* weet te onderscheiden, dat deze twee rechten *tegenover* elkaar kunnen komen te staan, had *hij* tenminste acht moeten geven op het door ons aangehaalde woord uit »de Rechtsbevoegdheid", blz. 178!

[1]) Dr. Kleyn A. K. of P. G., blz. 22 schrijft: »Hetzelfde zeggen dat de Kerkeraad heeft over de Gemeente, heeft de Classicale Vergadering over den Kerkeraad." Zoo ook blz. 23 en 106. In Art. 36 der D. K. O. staat dit niet. Het kon er ook niet staan. Vergelijk blz. 64 en het woord van Voetius. Ook lette men op Art. 19 van het Vde Capittel van het Convent te Wezel 1568. »Nochtans staan wij de Classicale Vergaderingen hier in geen regt toe over eenige Kerke; ofte hare diensten; ten zy dezelve dat van zelfs zullen toestemmen, opdat de Kerke niet tegens haar dank beroofd werd van haar recht ende gezag. (Hooyer, Oude Kerkordeningen blz. 46.) Zie verder wat wij zeiden blz. 56 noot 3.

ook hij „hiërarchie" acht) voert tot een paus, of een daarmede overeenkomend College.

De opklimming *heet* in Art. 4 Alg. Regl. Kerkeraad over de Gemeente, Classikaal Bestuur over het Classikaal ressort, Provinciaal Kerkbestuur over een Provincie, Synode over het land; en zou reeds zóó te veroordeelen zijn, omdat het de macht van Kerkeraad en andere besturen *specifiek gelijk* stelt; maar ten overvloede is de opklimming nog anders; het *is* in werkelijkheid blijkens het hierboven gezegde:

Kerkeraad over Gemeente,

Classikaal Bestuur over Kerkeraad,

Provinciaal Kerkbestuur over Classikaal Bestuur,

Synode over Provinciaal Kerkbestuur.

Alzoo gelijkstaande (vooral, waar *eigenlijk* de reglementaire Kerkeraad opgaat in den Predikant) met Rome's hiërarchie:

Priester over leek,

Bisschop over Priester,

Aartsbisschop over Bisschop,

Paus over Aartsbisschop.

Naar de instelling van Christus en de aanwijzingen des Bijbels daarentegen, regeert *alleen* de Christus-zelf door den Heiligen Geest in de Kerk. Rome's hiërarchie heeft dan ook dit nog voor boven die van 1816/52, dat men althans nog beweren wil, dat de Paus als stedehouder van Christus optreedt; terwijl hier het revolutiebeginsel der volkssouvereiniteit vermengd is met zeker oligarchisme van clericalistischen huize.

Terecht zeide dan ook Janssen [1]) de Commissaris, die mede deze organisatie deed ontstaan, in 1815: „bij het aannemen van nieuwe vormen had men oude namen trachten te bewaren." De nieuwe Kerkelijke lichamen waren geheel iets anders dan de oude „meerdere vergaderingen," waar de opklimming door *uitbreiding* alleen van vergaderingen, van *gelijken* alleen strekt tot een te *duidelijker verstaan* van de stem van Koning Jezus.

Juist tegen Paus en Hiërarchie nu kwamen Luther, Calvijn en de andere Reformatoren op.

De Raad van State had dan ook in 1814 bedenkingen [2]) die even-

[1]) Glasius, Geschiedenis der Christelijke kerk en godsdienst in Nederland na de Hervorming III, 247. Zie ook bij ons blz. 78.

[2]) Ypey & Dermout Gesch. v. d. Herv. Christ. Kerk, IV, 651.52.

·er als de volksgeruchten in 1809 [1]) bewezen, dat men het papistisch ı anti-Gereformeerd karakter dezer wijziging van Kerkenordening ter-·ge bemerkte.

In het oordeel der Classis Amsterdam in 1816 aan Z. M. Willem I ·nbaar gemaakt over de toen ingevoerde organisatie blijkt gegrond [2]) elijk het nog steeds is): dat zij „anti-Hervormd" en „een pauselijke bisschoppelijke heerschappij" is; terwijl, hoezeer zij ook in en sinds ·52 gewijzigd is, de bezwaren dezer Classis niet weggenomen werden: rkiesbaarheid van oud-ouderlingen, het kleine getal bestuurders, het ·gvallen der lastbrieven, en *de onwettig*heid van den oorsprong.

„Onwettigheid van oorsprong." — Is er wel veel noodig om deze n te toonen? Art. 86 toch van K. O. 1619 (of anders, indien men ·zwaren ontleent aan het niet *van regeeringswege algemeen* aangenomen n daarvan, Art. 79 van K. O. 1586 [3]) verbood aan de Kerken, eenige randering van Kerkenorde te maken, ten ware op een generale of .tionale Synode. Hiermede had zich de Kerk verbonden; terwijl ·t invoeren der Kerkenorde door de Staten dezen verplichtte, den-lfden Kerkelijken weg te bewandelen, daar zij óók Art. 86 (of 79) ·krachtigden en dus daarmede zichzelven rechtens de handen bon-n. Kerk en Staat hadden zich alzoo gelijkelijk onder éénzelfde rtikel gesteld. Immers (zie 't slot van de eerste alinea der Reso-tie op 't aannemen der Kerkenordening des jaars 1586) hadden de aten zich wèl het recht van veto voorbehouden [4]); maar geenszins t recht bezeten of uitgeoefend, om een gevestigde Kerkenorde op heffen en een andere in te voeren.

---

[1]) Ypey & Dermout Gesch. IV 391.

[2]) Vergelijk ook Dr. G. J. Vos Azn. Geschiedenis der Vaderlandsche Kerk druk II[de] dl. blz. 222 »Zonder krachtige tegenspraak ontving nu de Kerk ·rwege uit Zijner Majesteits handen een *ordening*, waarin een met hare *leer ·ïdig* Kerkbegrip en Kerkbestuur gehuldigd werd." En blz. 226 van het Adres der ·sse van Amsterdam sprekende: »Deze bezwaren zijn ongetwijfeld gegrond." Zoo ds blz. 200 eene »met hare Confessioneele beginselen strijdige organisatie."

[3]) Met het oog op de quaestie over de geldigheid der K. O. 1618/19 is het niet lienstig te letten op het Besluit der Staten in 1624 (Dr. Kleyn blz. 164) en de ·klaring van Van Alphen (Rechtsbevoegdheid blz. 49 noot) in »Het Recht der erheden" blz. 278.

[4]) De vraag, of zij daartoe bevoegd waren, doet hier niet ter zake. Zie voorts ·oijer, Kerkel. Wetten, blz. 23/24; Ypey & Dermout, Kerkgesch. I blz. 347—348; blz. 236—239.

De Raad van State bracht dan ook in 1814 bezwaren in tegen de wettigheid van „'s Vorsten bemoeiingen met de Kerkgenootschappen zich verder uitstrekkende dan tot schikkingen van eenen financieelen aard" aan het 139ste Artikel van de Grondwet ontleend [1]). En nu is in 1852 alleszins het Reglement van 1816 zeer belangrijk gewijzigd; maar door een College voortgekomen uit het onwettig reglement van 1816, na advies van evenzeer onwettig ontstane Colleges [2]); op welke onwettigheid indirect door de Waalsche Commissie (Vos, De tegenw. inrichting der vaderlandsche Kerk bladz. 9) en direct door het Provinciaal Kerkbestuur van Utrecht (blz. 10) gewezen is; terwijl het oordeel der Synode van 1846 (t. a. p. blz. 3/4) over 't gevaarlijke en aan beschuldiging van onwettigheid blootstellende van 't invoeren van een *nieuwen* Kerkvorm de daad van 1816 zoo sterk mogelijk oordeelt.

Dit werpt juist den blaam op haar, zooals zelfs Hooijer in zijn Inleiding op het Alg. Regl. erkent, van onwettig te zijn, zoodat hij zijn verbazing uitspreekt over het zoo gemakkelijk macht oefenen van den staat „sua auctoritate" over de Kerken. Wèl beroept hij zich ter wettiging van den lateren toestand op de aanvaarding jaren lang „rebus ipsis et factis" maar zegt dan toch ook dat z. i., „alzoo kerkelijk geworden is, wat het in zijnen oorsprong niet was." [3]) Dr. Hoedemaker [4]) verwijst voorts, om deze onwettigheid zoo van de organisatie in 1816 als van de gedeeltelijke reorganisatie in 1852 te doen inzien, zeer terecht naar wat de hoogleeraar Prins schreef op blz. 72 van zijn Handboek over dit Kerkrecht, waar hij de daad van 1816 in 1842 „zooveel mogelijk vergoelijkt" noemt en van 1852 moet toegeven, dat daardoor „geene nieuwe organisatie der Kerk tot stand gekomen is"; als ook naar wat Mensinga in 1847 tegen Hooijers vergoelijking inbracht, die spreekt van „geheele nulliteit," en aantoont, hoe de beweerde aanneming rebus ipsis et factis *geen* feit en zelfs een ongerijmdheid is.

Ten overvloede spreke hier een zeer bekwaam beoefenaar onzer Kerkgeschiedenis en nu ijverig verdediger der organisatie van 1852, zooals hij voor een viertal jaren [5]) er over oordeelde:

---

1) Ypey & Dermout IV blz 652.
2) Vos, De tegenw. inr. der Vad. Kerk, blz. 9—14.
3) C. Hooijer, Kerkel. Wetten, 1846; blz. 23,24.
4) Hoedemaker, De Congresbeweging, 1887; blz. 27—30.
5) Dr. G. J. Vos Azn; De tegenw. inricht. der Vad. Kerk, 1884; blz. 14,15.

„Over de inrichting onzer Kerk nu, die dientengevolge ontstond, ›rdt in de volgende bladzijden gehandeld. De verhaalde geschiedenis, ›e het Algemeen Reglement tot stand kwam, moest voorafgaan, [1]) *ı den rechten grond, waarop de inrichting rust, te doen kennen. Het rdeel daarover mag echter niet gunstig zijn.* Verblijdend was de stand, die de koninklijke macht deed: zij wilde niet behouden, wat ıar niet toekwam. Maar zij gaf *hare geusurpeerde rechten niet terug ın wie ze ontnomen waren.* Zij gaf integendeel, door bekrachtiging ·r verandering van Art. 15 Alg. Regl., aan haar eigen werktuig, at zij zelve had gedaan, *in hare plaats stellende, wat zij zelve eerst rendunkelijk en in strijd met de oude en natuurlijke rechten der Ge- ?enten of Kerken, in het leven geroepen had.*

De Synoden van 1849—1852 hebben zulks niet begrepen, ondanks ›t heldere licht, door de Synode van 1848 ontstoken, en de adviezen .n Utrecht. *Zij hebben gereglementeerd, alsof zij de ware vertegen- ›ordiging der Kerk uitmaakten.*"

Evenwel, Dr. Vos legt er zich bij neder, omdat gedane zaken geen ɔer nemen, „tenzij men," zegt hij (en bekrachtigt zoo het hierboven ›or ons beweerde), „naar den aêlouden regel, met een goed geweten ›or God, in gebondenheid aan Zijn Woord, dat in alles kenbron en chtsnoer zij, een of ander punt daarmede in onverzoenlijken strijd htende, zich, om des Heeren wil, tot verbreking en overtreding ge- ongen voelt."

Aangaande de bewering dat de Kerk nu toch eenmaal deze organisatie heeft huldigd, door jarenlang zwijgend dragen, (een z. g. aanneming „rebus ıis et factis" [2]) valt ten eerste blijkens de geschiedenis tegen het feite- ke dezer aanneming reeds heel wat te zeggen, zoo om het protest r Classis Amsterdam in 1816 en van eenige predikanten der Classis n Leyden en Woerden, als om de geschiedenis der afscheiding in 34 en volgende jaren, als blijkens de vrees der Synode van 1846, blijkens de pleidooien der heeren Hooijer en prof. Prins, als uit de ›chiedenis van het land van Axel, naar de Handelingen der Synode ı 1819 en 1823 [3]), en, om niet meer te noemen, van het reeds

---

Wij cursiveeren.

Zoo Hooijer, blz. 24 en Vos, blz. 15.

Kort medegedeeld in de *Zeeuwsche Kerkbode* van 24 Dec. 1887, No. 45.

lange jaren voor 1886 aangevangen rusteloos protest der Kerkrechterlijk-Gereformeerden. Maar zelfs al laat men de feiten eens rusten, om alleen op het gebied der theoretische beschouwingen zich te bewegen, dan kan men rechtens nog niet anders dan tot „onwettigheid" besluiten; omdat een verzameling van ieder-op-zich-zelf-onwettige besluiten, nooit een wettig gezamenlijk besluit kan vormen.

Immers stond het aan geene gemeente vrij veranderingen te maken in de Kerkenorde. Dus ook niet aan 1000 of meer Gemeenten ieder op eigen gelegenheid handelend; daar elke Gemeente sinds 1619 (1586) in een bepaald verband stond en zoo gebonden was aan Art. 86 (79); zoodat elke Kerkeraad zich daarnaar moest gedragen, of hij ging zijn bevoegdheid te buiten. Gelijk de Synode (ten haren bate) herhaaldelijk aanvoert na 1885 tegen „het verband verbrekende Kerkeraden". Men vergelijke slechts in dezen Van Alphen's Nieuw Kerkelijk Handboek van 1887, in zake Kootwijk (blz. 120), Voorthuizen (blz. 122), Leiderdorp (blz. 133), en Gerkesklooster (blz. 141). [1])

In de derde plaats zijn verschillende der verordeningen, die wij bij de „Proponents-formule" beloofd hebben te zullen opvolgen, en overeenkomstig welke wij ons ambt hebben te bekleeden (Beroepsbrief), evenals alle Kerkeraadsleden hunne ambten (naar Art. 3 van het Synodaal Reglement voor de Kerkeraden, op welke voorwaarde zij zijn gekozen), *verderfelijk in strekking en gevolgen.*

Ten eerste bleek de „Synodale" organisatie ons *anti-Bijbelsch in wezen* (zie blz. 41—71), en dus *goddeloos;* ten tweede: *onwettig in oorsprong* (blz. 71—74), en dus *krachteloos;* ten derde is zij *verderfelijk in strekking.*

In het algemeen kan men in dezen reeds opmerken, dat wat op onwettige, onrechtmatige wijze ontstaan of gemaakt is, niet op 's Heeren zegen mag rekenen, en dus niet kan hopen te zullen gedijen, zoomin als onrechtmatig verkregen goed.

Meer in 't bizonder echter staat het vast, dat de Heere Zijn geboden

[1]) De wettigheid der organisatie van 1816 wordt óók door Dr. Kleyn feitelijk ontkend, vgl. b.v. blz. 125, 126, 209, 302. Overigens zij hij consequent en verdedige, naar analogie van blz. 114 (zie blz. 69 bij ons), dat de organisatie van 1816 mogelijk moreel bindend is, maar niet *Kerkrechterlijk.*
Vergelijk verder de uitvoerige bespreking van de onwettigheid in Rechtsbevoegdheid blz. 95 en volgg., vooral ook de aanteekeningen, waar tevens het »rebus ipsis et factis" argument grondig behandeld wordt. Ook blz. 153 en volgg.

s altijd ten goede gegeven heeft (Deut. 6 : 24), en dat de waar-
huwing, aan Israël gegeven, om daarvan niet af te wijken ter
·chter- noch ter linkerhand, maar in *al* den weg, dien de Heere
od gebood, te gaan, opdat het hun zou wel gaan (Deut. 5 : 32, 33),
ok voor ons nog altijd van kracht is; dat elke afwijking van Gods
ret zonde is en dus niet anders dan verderfelijk zijn kan.

Zoo zullen — om eenige bepaalde gevallen te noemen — de vele
epalingen, die clericalistische of hiërarchische strekking hebben, nood-
akelijk den toch reeds van nature tot hoogmoedig zich verheffen
eneigden mensch, in zijn gebrek stijven.

Zoo moet ook het afstaan aan „hoogere Besturen" van het toezicht
p *elkander*, verlammend werken, niet alleen omdat hierdoor het be-
ustzijn van zelf verantwoordelijk te zijn en te blijven wordt uitge-
oofd, maar ook omdat het den broederband niet voelbaar doet
ezen, het bewustzijn van naar 1 Cor. 12 : 27 elkanders leden
zijn noodzakelijk verstompt, zoo niet doodt, en dus de waak-
zaamheid voor elkanders welzijn, de broederzorg voor elkander,
oet verslappen en afnemen. Zoo wordt dan doodigheid en Kaïnsgeest
ekweekt; mede daardoor, dat men nu menigmaal een kwaad ziende,
eheel machteloos er tegenover staat, of hoogstens langs een omweg
et een kunstgreep [1]) het kan bestrijden. Mogen nu de Reglementen
lf ook al niet met ronde woorden *verbieden*, dat de eene Kerkeraad
n anderen vermaant, zij *wettigen* het evenmin; het is iets *buiten* de
glementen en moet dus in de praktijk, bij Kerkelijke rechtspraak
v., als irreglementair worden afgewezen. Niet bezwaarlijk zou
overvloede zijn te verdedigen, dat dergelijke broedertrouw ook
en den geest der Reglementen is. Maar in ieder geval dienen Re-
menten dan toch niet, om het goede niet te verhinderen, het door
en verbodgeving nog mogelijk te laten; maar, integendeel, om hen,
anders opzettelijk of in onwetendheid het goede nalaten of het
ade doen zouden, in den band te houden en den goeden weg op te
den. Hier evenwel zou het niet zijn „*door*" maar „*ondanks*" de
ganisatie. Zulks wekt niet tot het goede op en werkt derhalve nadeelig;
lijk het dan ook strijdt met de analogie der Schrift volgens 1 Tim. 1 : 9.

Over bepalingen als het Reglement op het Godsdienstonderwijs bevat,

---

[1]) **Hand. der Syn. 1863 blz. 92, Aant. op Art. 5, Regl. Kerkel. opz. en tucht.**

en dergelijke, spreken wij nu niet, omdat zij met behoud derzelfde Kerk-inrichting zouden kunnen veranderd worden; dat echter van al dergelijke wetten „verderfelijk" kan gezegd worden, kàn wel niet ernstig betwijfeld.

Ook Art. 11, Alg. Regl., valt onder dit vonnis. Het moet, indien het in vollen ernst gehandhaafd wordt, tot oneerlijkheid drijven of on-billijk doen zijn; omdat allen — hetzij dezen een minderheid of ook zelfs een zeer groote meerderheid vormen — die ook maar een weinig afwijken van „de leer", onderdrukt moeten worden, of zich moeten plooien, al ware hun afwijking nog zoo klein en dragelijk, of ook (onderstellende wat *onzes* inziens *niet* het geval is; maar menigen oprechten belijder van den Christus wèl aldus toeschijnt) al ware die „leer" in strijd met Gods heilig woord. — Want de gelegenheid tot bevrijding der teedere conscientie, die de oude Kerkenordeningen boden, bestaat niet in het Alg. Regl., daar de gelegenheid tot het indienen van „Gravamina" niet opengesteld is, en de Kerk hare „potestas dogmatica" niet kan uitoefenen. — Zelfs zal hierom door natuurlijke reactie deze onschriftuurlijke band voeren tot, of ten minste kracht geven aan, dwaalleer, twijfelzucht, verdeeldheid en verkettering, en on-geloovig ontkennen der waarheid. — Treurig genoeg heeft dit de ge-schiedenis getoond, sinds na 1619 den Kerken door de Staten een algemeene Synode om of binnen de drie jaren is onmogelijk gemaakt; en ook in de afwijking van vele „ethischen" en de toekeering van vele vrijheidlievende jonge menschen tot ongeloof en criticisme ligt de vrucht van dezelfde giftige plant.

Zoo zien wij dan onze Kerken — tengevolge van de mede hierdoor kracht en schijn van recht bekomende afwijkende richtingen, die men nochtans dwaselijk en onzedelijk in een uitwendigen band wilde samengebonden houden — sedert 1816, toen om hare zonden dit oordeel over haar kwam, ook hoe langer hoe meer (indien 't nog mogelijk is!) ongereformeerd — om niet te zeggen onchristelijk — maken, door allerlei nieuwe bepalingen of wijzigingen van oude (getuige o. a. het Reglement op het Godsdienstonderwijs); terwijl zij een droeve lijdensgeschiedenis vertoont, daar het beste deel harer leden telkens getrapt en verongelijkt werd.

HOOFDSTUK IV.

Wij zagen alzoo wat wij van de organisatie te oordeelen hebben. ɔe zij zich nevens en in de plaats van Christus stelt, door Diens ɔningschap of wil men liever Diens Souvereiniteit te na te komen; ·e zij den Heiligen Geest in zijne werkingen belemmert, hoe zij den ɜrken noodwendig ten verderve strekt.

Wat hebben wij daaromtrent te doen of te laten?

Gaan wij daartoe dan nu weer eerst na wat door de Reglementen .n ons geëischt wordt, en letten we vooral ook op de beloften, ɜlke zij ons afnemen of welker afneming zij *toelaten, dus niet in strijd ·hten met zichzelven* (wie laat iets verkeerds met bewustheid toe anneer hij 't verbieden kan?), namelijk de gereformeerde formulieren ·r bevestiging van predikanten, ouderlingen en diakenen, welker ge- :uik in Art. 22 Syn. Regl. voor de Kerkeraden vrij gelaten is (dus et in strijd met Art. 3 gerekend wordt, en waarop ongetwijfeld ook epasselijk is wat de Synode in hare verordening van den 11[den] Juli 317 *goedkeurend* vermeldde nl. dat in andere onderscheidene bekor- ıgen, bijvoegsels en veranderingen plegen gebruikt te worden *„be- udens derzelver geest"* (Bruna blz. 249). Art. 11 Alg. Regl. Art. 3 ·gl. Kerkeraden en de beroepsbrief, door den kerkeraad uitgevaardigd, or den a. s. leeraar onderteekend, Art. 1 en 3 Regl. voor Kerkel. ·zicht en Tucht, benevens voor predikanten nog de belofte Art. 27 n. Regl. op het examen ter toelating tot de Evangeliebediening, men dan nevens de oude bevestigingsformulieren in aanmerking.

In alle dezen wordt een tweeledige eisch gesteld: „voor de belangen : Kerk te waken en de leer te handhaven (dus ook de op Kerk- en rkenordening ziende deelen dier belijdenis) èn de orde en eendracht bewaren" d. i. voor de opvolging der Kerkelijke reglementen en :ordeningen zorg te dragen.

n zoo moeten wij dus nu de belangen der Kerk behartigen, en ıiddels opvolgen en handhaven wat ons bleek voor haar verderfe- : in strekking en gevolgen te zijn.

Zoo moeten wij dus als hoofddoel in het oog houden „handhaving er leer en vermeerdering der godsdienstige kennis" (dus ook in zake regeering enz. der Kerk) en „bevordering van Christelijke zeden"

(dus ook o. a. naar Matth. 23 : 3 inprentend dat leer en leven moe ten overeenstemmen) en inmiddels *tegenover* al deze „wekkende leerin gen" als theorie, de praktijk de „trekkende voorbeelden" stellen va het „bewaren van orde en eendracht" in reglementairen zin, de op volging van verordeningen en reglementen, welke lijnrecht indruische tegen „de leer", en de uit Gods woord verworven godsdienstige kennis

Zoo moeten wij dus doen wat ons als Herder en Leeraar *overeen komstig Gods Heilig Woord* betaamt, terwijl wij inmiddels leugen e bedrog bestendigen en uitlokken, en op velerlei wijze verrichten wa beslist *van Gods Heilig woord afwijkt.*

Dat is dan nu de vrucht en uitkomst der handelingen van menschen die, den moed hunner overtuiging missende, niet recht door zee gingen maar schikkend en plooiend zochten bijeen te houden wat niet bijee hoorde, of te doen genieten, waarop anderen recht hadden en plaatsen t behouden, welke hun rechtens niet meer toekwamen. En dat alles o het voetspoor van den „edelen Janssen", die zeide getracht te hebbe bij aannemen van nieuwe vormen [maar het zijn meer dan vormen het zijn zaken] oude namen te bewaren, (Glasius, Geschiedenis der Ned Herv. Kerk, na de Hervorming III. 247), wetende dat de Kerken zic tegen hen verzetten zouden, en zulks met goed gevolg, zoo zij nie deze „listigheid der slangen," helaas met voorbijgang, ten minste zee ten koste van „duivenoprechtheid" gebruikten! [1])

Maar met de kennis van den oorsprong dezer tegenstrijdigheden zij wij, die ons er toe verbonden hebben, er nog niet van bevrijd.

Wat hebben wij te doen in deze collisio officiorum?

Allereerst te onderzoeken of er *werkelijk* een »botsing van plichten bestaat.

Hebben wel de tegenstrijdige eischen gelijke rechten? — Indie toch kon blijken, dat voor een van beide geen rechtsgrond ware, blee wel de dubbelhartigheid voor wie de eischen stelden; maar week d botsing voor wie gehoorzaamheid beloofden. Ten onrechte zouden da velen op het voetspoor der blz. 29 en 30 besproken Synodale missive d

---

[1]) Vergelijk Syn. Hand. 1816 blz. 38 »Behoedzaamheid te dezen is dus voor noodig in den aanvang eener nieuwe kerkelijke organisatie, die reeds handen v werk en veel gelegenheid tot berispen geeft."

Dito 1817 blz. 92 »men hield het daarvoor, dat men door welgekozene maa regelen, *van tijd tot tijd, onmerkbaar* tot stand kan brengen, wat men op eenmaa of in het geheel niet, of niet zonder groote ontevredenheid, daarstellen kan (Rechtsbevoegdheid blz. 109).

beschuldiging van ontrouw, oneerlijkheid, eedbreuk, inbrengen tegen wie naar Gods woord handelend al het daartegen strijdende óók in de organisatie onzer Kerken ondermijnden, verwierpen, bestreden, en verbraken. Dàn toch zou de eisch zonder rechtsgrond wegvallen, de eisch tegen Gods woord ingaande een eisch zijn, die onwettig ware, aan welken niet *mocht* worden voldaan. Indien bleek, dat een der eischen door een „hoogere" macht verboden was, zou alle tegenspraak ophouden; werd deze eisch als niet-bestaande.

Hierover nu hebben wij niet lang te onderzoeken, gebleken als het is, dat aan de eene zijde *Gods* Woord staat en slechts een *menscheninzetting* aan de andere. Waar God alzoo ontbindt en verbiedt, zal daar de mensch nog binden en gebieden? Integendeel dan geldt het, Gode meer te gehoorzamen dan den menschen (als in Hand. 4 : 9; 5 : 29) reeds tegenover wettige — hoeveel temeer tegenover *on*wettige — overheid. [1])

Dit spreekt ook „de leer", in de Ned. Geloofsbelijdenis Art. 32 nadrukkelijk uit (gelijk 't is opgevolgd in Art. 31 der Kerkenorde 1619), en dus *indirect*, door den eisch tot handhaving der leer in Art. 11, ook het Algemeen Reglement. Alzoo dan: alle mensch zij leugenachtig en God waarachtig, naar Rom. 3 : 14. Alle reglementen mogen vallen, mits Gods Woord blijve staan. Dat volgt uit Art. 11 Alg. Regl., als uit Art. 86 Kerkenorde 1619, als uit Art. 32 (en ook 7) der Nederl. Geloofsbelijdenis. Gehoorzaamheid voor Bijbel *en* Reglementen kan de Herv. Kerk *alleen* vragen op grond (of onder voorgeven), dat beiden overeenstemmen.

Hier is alzoo een geval, gelijk toen de Roomsche Kerk Luther zijn eed liet afleggen als Doctor Biblicus, hem dus tot bestrijding harer onbijbelsche leer dwingende, terwijl zij meende (of beweerde) hiermede haar eigen leer te steunen.

Aflegging der proponentsbelofte nòch Art. 3, Regl. Kerkeraden, geven dus aanleiding tot een botsing van plichten; dewijl de eene helft der eischen geen plicht is en door de plichtmatige helft wordt vernietigd. Er is dus ook geen aanleiding om ons verbindend woord, onze

[1]) Hier waarschuwt het voorbeeld van Herodes, die zich meer gebonden gevoelde aan menschenachting en Koningswoord (en daarom Johannes deed onthoofden) dan aan God, Die gezegd heeft: »Gij zult niet doodslaan", en der overheid het zwaard niet tot moord maar tot gericht heeft toevertrouwd.

belofte terug te geven, teneinde aldus aan de botsing der plichten te ontkomen, door bevrijding van de verplichting, waaronder wij ons begeven hadden. Wat meer is, juist door deze belofte terug te geven en de rechten en macht, waartoe zij den weg baande, prijs te geven, zou men zich schuldig maken aan misdrijf jegens de Kerk en haar Koning, daarmede erkennende en onderstellende, dat de Kerk gebieden zou bewust en opzettelijk, tegen Gods Woord in te gaan. De Kerken nu hebben herhaaldelijk getoond dit *niet* te willen; vandaar de dubbelhartigheid der Kerkelijke machthebbers, die dit nu evenmin durven uitspreken. Wij zouden dus bij teruggave (met den aankleve van dien) der Propenentsbelofte om zoo ongegronde oorzaak eerst recht ontrouw worden. Hetzelfde geldt voor Art. 3, Regl. Kerkeraden, ten opzichte van andere Kerkeraadsleden en van Art. 39, Regl. Godsdienstonderwijs, voor gemeenteleden, wien men ten onrechte wel eens zulke eischen heeft gesteld.

Het is hiermede als met een knecht, die zijn heer met hart en ziel liefheeft en zoekt te dienen. Moet hij, mag hij doen *al* wat zijn heer verlangt, ook al gaat het tegen Gods wil in en al is 't den heer doodelijk? Acht men dan onzedelijk, dat hij de voordeelen zijner betrekking geniet en wil blijven genieten en inmiddels ontrouw is aan zijn belofte van gehoorzaamheid? *Juist de trouw gebiedt* ongehoorzaamheid. En ware nu de beste trouw en liefde jegens den meester, heen te gaan, zijn woord van onderdanigheid terugnemend; opdat deze iemand konde krijgen, die *ieder* bevel op volgt, maar hierdoor hem naar ziel of lichaam (of beide) te gronde richtte?

Zóó nu is 't met de Kerk. Maar nog ten overvloede: Hoe zijn wij tot haar in die betrekking gekomen?

Zij had hulp noodig en wij wilden haar dienen; waartoe wij dan ook onder belofte van toewijding en gehoorzaamheid door haar (na door haar erkend onderzoek en „getuige vragen") werden geroepen en bevestigd.

Nu dienen wij haar in herders- en leeraars- en opzieners-ambt; maar daar komen de Reglementen ons zeggen (opdat orde en eendracht bewaard blijve) op *welke* wijze zij dezen dienst wil zien waarnemen [1]), en ons dan tot diensten willen bewegen, die haar gevaarlijk

1) Het voorbeeld is nog veel te gunstig. Immers de Kerk wil dit niet; maar eenige eigen opgeworpen bestuurders gebieden het ondanks haar protest.

zijn en doodelijk moeten worden. Natuurlijk mogen wij *zulke* diensten *niet* bewijzen, al willen wij — alle losbandigheid verfoeiende — ons gaarne aan geoorloofde verordeningen binden. Maar is het nu trouw of ontrouw, te zeggen: „dan verlaat ik U, doe afstand van mijn voordeelen, zoek een andere betrekking, en laat U aan Uw lot over?" [1]) In den *goeden* zin afstaan van voordeelen doen wij integendeel, door berooving wegens ongehoorzaamheid, uit trouw, er aan te wagen. Maar onze liefde voor haar laat ons niet toe, haar te verlaten. Zij wil gediend zijn, en wij willen haar dienen; maar haar manier hiervan (regel, reglement) is haar verderfelijk; dus dienen wij haar uit liefde en trouw *niet* zóó.

Wil nu de heer zijn knecht wegjagen, daartoe is hij bevoegd; maar dan openbaart hij òf zijn verblindheid òf zijn verdorven aard. Zoo ook de Kerk, jaagt zij ons dan daarom weg, — zij is er formeel toe bevoegd [2]); maar — dan is zij naar haar eigen belijdenis tot „valsche Kerk" geworden, naar Art. 29, Ned. Geloofsbel., waar staat: „Aangaande de valsche Kerk, die schrijft zich en hare ordonnantiën meer macht en autoriteit toe dan den Woorde Gods; en wil zich aan het juk van Christus niet onderwerpen: . . . vervolgt degenen die heiliglijk leven naar het Woord Gods, en die haar bestraffen van hare gebreken."

Door voor dit kwade te wijken zouden wij thàns [3]) in schijn zeer

---

[1]) Ook hierin is eigenlijk weer een onjuistheid. Wij treden niet, gelijk b. v. een bode, in dienst van het genootschap noch van de Besturen, maar van de Kerk, de voortzetting van de Kerk der Vaderen, de Kerk van vóór 1795, de Kerk van 1618/19, die gansch anders georganiseerd was dan heden. Daarom hebben wij van niets afstand te doen, dan van de voordeelen, die wij van *de Besturen* genieten; die te trekken ware oneerlijk. De anderen echter komen ons rechtens toe.
Dit zag Dr. A. W. Bronsveld, *Stemmen W. en V.* 1878 II, blz. 186 over 't hoofd.

[2]) Wèl te verstaan »*de Kerk*". Of een der »Bestuur" genaamde vereenigingen wegjaagt, doet natuurlijk niets ter zake. In *hen* spreekt *de Kerk* niet.

[3]) Niet ongepast in dezen dunkt ons de herinnering aan het verslag van de beraadslaging in de Vergadering der Nederl. Herv. Predikanten-Vereeniging te Utrecht, gehouden den 24[sten] April 1878, over de Belijdenisvragen, voorloopig aangenomen in de Synode van 1877 (*Stemmen voor W. en V.* 1878, 1[ste] dl. blz. 716 en volg.).
Daar werd besloten:
2°. aan de Kerkeraden, die met haar eenstemmig zijn, te adviseeren dat zij intijds bij de Synode de verklaring inzenden, de voorgestelde vraag niet te kunnen invoeren in hunne gemeenten.
3°. de overtuiging en den wensch uit te spreken dat ieder Predikant, die de belijdenis der Christelijke Kerk niet wenscht te verzaken, in de aanstaande Classicale Vergadering zal doen blijken, dat hij de genoemde vraag gewetenshalve niet zal kunnen doen, opdat deze verklaringen, volgens Art. 40, 2° van het A. R. ter kennis van de Synode mogen komen.
Het Moderamen: A. W. Bronsveld, C. F. Gronemeyer, H. V. Hogerzeil, F. W.

eerlijk en trouw zijn; maar in werkelijkheid aan God en mensch hoogst ontrouw.

Geen „botsing van plichten" alzoo, dewijl de eischen, welke de moe veroorzaken zouden, blijken te moeten wijken voor Gods Woord en belijdenis, en niet „plichten" maar „zonden" te zijn.

Art. 11, Alg. Regl., bevestigt dit niet slechts door rechtstreeks bevel; maar ook doordat daarin natuurlijk „de leer" het wezenlijke „orde en eendracht" het bijkomstige is, dat dus in geval van nc voor het wezenlijke moet plaats maken. Immers moet steeds hoo doel zijn: »de zorgen voor de belangen zoo van de Christelijke Ke in het algemeen als van de Hervormde in het bijzonder". — Wa aan is nu „de Christelijke Kerk in het algemeen" kenbaar? Imm (daar zij niet reglementair georganiseerd is) aan „de leer", de Chr telijke belijdenis? En zoo is dan de Hervormde Kerk kenbaar aan h kenmerkend-Gereformeerde leerstukken (waartoe ook dat over de Ke en hare regeering behoort) in onderscheiding van Roomsche, Luthersc en andere leerstellingen.

Organiseer de Luthersche Kerk naar onze Reglementen en zij (hoezeer mogelijk iets specifiek Luthersch ingeboet hebbende; gelijk onze veel „Gereformeerds" verloor) nog niet „Hervormde Kerk" zi zoolang haar Avondmaalsleer en Doopsopvatting (om niet meer noemen) onveranderd blijven. [1])

Trouwens tot de Symbolische Schriften, waaraan een Kerk te kenn is (en die de lijnen aanwijzen, waarlangs Kerkenordeningen zich moet ontwikkelen om geestelijken grond en dus recht van bestaan te hebbe wordt geen Reglementenbundel of Kerkenordening gebracht.

Zoo toont dan ook de Geschiedenis, dat ondanks de meer of minc

---

Merens, F. L. Rutgers, J. J. van Toorenenbergen, J. C. Verhoeff, J. G. Verho

Wierd alzoo het ontwerp der Synode toch bekrachtigd, dan zou men, hoe gehoorzaamheid beloofd hebbende, *niet* zijn belofte terugnemen, d. i. aftreden ontslag nemen; maar een »non possumus" uitspreken en volhouden.

Niemand dacht *toen* (en terecht niet) aan oneerlijkheid, waar het een bepal betrof, welke het *wezen* der Kerk raakte, omdat de bepaling in strijd met belijdenis volgens Gods woord was.

Maar *thans*, nu het slechts den Kerkvorm, d. i. het *welwezen* der Kerk, gel spreekt men wel van oneerlijkheid, terwijl de bestreden Kerkvorm evenzeer in st is met de belijdenis volgens Gods woord. Onbedoeld — gelijk wij gaarne looven — zwelgt men alzoo den kemel door, maar zijgt men de mug uit.

[1]) Als dus de quaestie van »eerlijkheid" of »oneerlijkheid" gesteld wordt, mog de redacteur van de *Wageninger* met de groote meerderheid der predikanten andere gemeenteleden zelven toezien, vgl. zijn woord aangehaald blz. 3, noot.

van elkander verschillende Kerkenordeningen in de 16de tot de 18de eeuw de Gereformeerde Kerken één waren en bleven, daar de Belijdenis of Leer dezelfde was, en de Kerken-ordeningen daarmede in hoofdzaak overeenstemden. Gelijk ook Willem I, de organisatie veranderende, de Kerk onveranderd wilde behouden, en dus in de leer (*niet* denkend aan Artt. 29—32 der Ned. Geloofsbel.) geen verandering wilde, zooals uitdrukkelijk is uitgesproken en de goede bedoeling is van het, om de verkeerde organisatie verderfelijke, Art. 11, Alg. Regl.

De organisatie 1816/52 moet dus wijken; omdat zij, (gelijk is aangetoond) onwettig ingevoerd zijnde, geen bindende kracht bezit; maar rechtens gelijk nul wordt, zoodra ook maar eenige moeilijkheid zou rijzen tusschen haar, de onwettige, en de Belijdenis, de wettiglijk *en als hoofdzaak* bestaande; en dat te meer waar het een verschil blijkt tusschen haar, het *menschen*werk, en de Schrift, het woord *Gods*.

Is dan werkelijk deze weg van onvoorwaardelijk en oogenblikkelijk terzijde stellen van de Besturen en van andere zondige bepalingen, de eenig goede en mogelijke, gelijk hij ter vergadering van Donderdag 21 April 1887 te Utrecht in het Gebouw voor Kunsten en Wetenschappen, gehouden op initiatief van Dr. Hoedemaker en Ds. J. G. Verhoeff in beginsel is aangewezen in de voorgestelde verklaring, bepaald al. 2 [1])

---

[1]) *Verklaring.* De ondergeteekenden, vaststaande in de overtuiging dat de Synode in strijd met de duidelijkste uitspraken van Gods Woord, in strijd ook met het Algemeen Reglement der Ned. Herv. Kerk, bepalingen en veranderingen in de reglementen heeft gebracht, waardoor aan de Kerk (voor zoover het langs dezen weg kon geschieden) haar belijdend karakter wordt ontnomen, zijn hierdoor in de noodzakelijkheid gebracht, openlijk te verklaren, dat de belofte »van onderwerping aan de kerkelijke verordeningen", die de leden der Herv. Kerk bij hunne »bevestiging" hebben afteleggen, en die door de Opzieners van tijd tot tijd moet worden herhaald, in hun oog wordt beperkt en verklaard, door de verplichting, waaronder zij liggen, om »tot den bloei dier Kerk mede te werken" en derhalve niet anders kan of mag worden verstaan, gelijk zij door hen niet anders verstaan wordt, dan met het stilzwijgend voorbehoud van onderwerping aan het Hoofd der Kerk en het Woord, waardoor Hij haar, Zijn eigen lichaam, regeert;

dat zij mitsdien bij voorkomende gelegenheid zullen te handelen hebben, alsof alle bestaande of eventueele artikelen, besluiten en verklaringen, die òf de leervrijheid huldigen òf indruischen tegen Gods Woord, niet bestaan.

dat de sedert 1816 bestaande Kerkorde in strijd met de Heilige Schrift, die de opzieners roept de gemeente Gods te *regeeren*, en hen de macht der sleutelen heeft toevertrouwd, maar evenzeer in strijd met den aard der Gereformeerde Kerk, die niet toelaat, dat de »eene Kerk zich eenige heerschappij zou aanmatigen over de andere", of dat de eene »dienaar" eene »hoogere macht'' boven den anderen zou bezitten, de *eenheid* der Kerken verbreekt, haren *bloei* belemmert, hare *openbaring*

welke door het moderamen vastgehouden werd tegen de bestrijding van dezelfde personen en elementen, die blijkens „Reorganisatie" ook een jaar later de motie- van Ronkel in de vergadering der Confessioneelen aanvielen en haar kracht verlamden?

Is er geen geleidelijke verbetering te wachten langs medischen weg? Is er dan werkelijk geen geneesmiddel meer *binnen* de grenzen der organisatie van 1852?

Inderdaad, neen. Schijnbaar is nog wel eenige verlichting van druk te vinden en aan eenige vermeerdering van schuld te ontkomen; maar *genezing* langs geleidelijken weg is (zooals bijv. ook Dr. van Ronkel [1]) heeft erkend in zijn „Nabetrachting", „Grondwetsherziening", en „Aanst. Class. Vergg.") binnen den „Besturen"-band eenvoudig ongerijmd.

Wel eenige verzachting: De clericalistische elementen kunnen wij (zooveel *onszelven* betreft; want de onzuiver makende werking van anderer clericalistisch optreden en de invloeden daarvan uitgaande kunnen wij toch niet weren) verwijderen, zonder te vreezen te hebben, dat iemand hiertegen bezwaar zal maken of de „*boven*" ons geplaatste „Besturen" er de handhaving van zullen vorderen. Tegen leervrijheid en tuchteloosheid kunnen wij nog in eigen kring ingaan, al moeten wij dan ook van al wat daar buiten is zeggen: „Ben ik mijns broeders hoeder?" en al handelen wij dan op reglementaire basis onwettig en willekeurig. Zoo hebben wij steeds gedaan en herhaaldelijk zijn wij slechts dáárom aan schorsing en afzetting ontkomen, omdat de betrokken personen voor ons geestelijk en zedelijk recht (bij reglementair onrecht) bogen of hun reglementaire macht niet kenden en tegen de worsteling niet opgewassen waren. — De verderfelijke strekking van sommige bepalingen kunnen wij ook ten deele ontwijken, door, buiten de Reglementen om, alsnog te doen, wat gedaan moest worden; ofschoon de hieruit voortvloeiende handelingen lichtelijk verkeerde beoordeeling zouden uitlokken met al den aankleve van dien. — En onloochenbaar

als zoodanig en hare onderlinge *gemeenschap* belet; zoodat zij met de bedachtzaamheid, die de zaak vereischt, maar met beslistheid en volharding, waartoe zij de kracht van boven afsmeeken, wenschen mede te werken, om de Herv. Kerk terug te brengen tot de meer Schriftuurlijke, met het wezen onzer Kerk overeenstemmende zuiver Presbyteriale Kerkorde, en dit doel voor oogen houdende, niet wenschen te rusten, voordat het geleidelijk langs den aangewezen weg is bereikt; enz.

[1]) Ook Dr. Vos in 1885; Dr. Hoedemaker in menigte van geschriften. Eigenlijk ook in 1885 het voorstel Gunning—Chavannes; en herhaaldelijk de »Classikale Vergaderingen" van Eindhoven en Wijk-bij-Duurstede.

is in al deze en dergelijke gevallen de waarheid van Dr. Hoedemaker's woord: [1]) „Wat gij doet of laat heeft misschien beteekenis als zwak protest, maar het doet er overigens weinig toe. Het constitueert geen publiek recht. De eerste „Synodale" praeses de beste zal u dit leeren. Gij zijt in de positie van den visch, die in de kaar mag zwemmen en spartelen naar hartelust. De visscher weet, dat hij zijne hand slechts behoeft uit te steken..... en het vischje ligt gekorven, schoon gemaakt, en in de braadpan. De kennis van ellende ontbreekt."

Maar laat zelfs dit alles ons worden toegelaten, dan blijft nog een ernstig bezwaar, waardoor het alles niet baat; verwijderen van de kiem eener *„pauselijke heerschappij"*, d. i. niet erkennen der „Besturen" (in hoe zachten vorm ook) is een daad, welker nasleep bijna onvermijdelijk handelend optreden der machthebbers tegen ons moet worden. En toch is „verwijderen van de kiem eener pauselijke heerschappij" onmiskenbaar onze taak en plicht; *oogenblikkelijk* uitsnijden en afsnijden van dien kanker onze roeping.

Oogenblikkelijk [2]), waar blijkens het blz. 1—27 besprokene, de zonde zoo voortwoekert, het kwaad zoo dringend onverwijlde bestrijding behoeft. Oogenblikkelijk, waar deze zaak niet maar alleen verderfelijk is (om zelfs niet te rekenen met „onwettig") en afwijkend van de belijdenis in zoover deze nog mogelijkerwijze dwalingen zou *kunnen* bevatten; maar op menigerlei punt (zoo naar litterarische exegese als naar de dogmatisch — juiste opvatting der belijdenisschriften) met Gods opzettelijke voorschriften en geboden in lijnrechten, onloochenbaren en onverzoenlijken strijd is.

Zoo is dus voor het bewandelen van den z. g. „medischen weg" geen plaats meer; want geheel het zijn, bevorderen, en dulden van deze organisatie is nu beslist *zonde*. Anders ware geleidelijk zoeken van verbetering plicht van volgzaamheid en broederliefde. [3]) Maar nu stuiten al

[1]) De Congresbeweging, blz. 62.

[2]) Vergelijk blz. 21 en 22.

[3]) Dr. Kleyn, A. K. of P. G. blz. 113, zegt dat »geen enkele Kerkeraad zich schoon kan wasschen van de schuld, die hij mede gehad heeft aan 't komen in een toestand die gebrekkig of geheel verkeerd is, en de gevolgen van plichtverzuim en overtreding moet dragen." Dat beweren wij ook; en zien dus in de berooving van onze goederen een rechtvaardige straf van God, hoewel onrecht van 's menschen zijde. »Men mag het Kerkverband niet laten in den deerniswaardigen toestand,

deze pogingen op het bezwaar, dat wij moeten beginnen met iets te doen of te dulden, dat ons *zonde* is geworden, in de hoop het straks te zekerder te overwinnen; m. a. w. „het kwade doen opdat het goede er uit voort kome" (Rom. 3 : 8). Of anders: neêrvallen en den Satan aanbidden, om zóó al de koninkrijken der wereld te winnen (Matth. 4 en Luk. 4).

Zonder dergelijke handelwijze kan zelfs het op-zichzelf onschuldige, of noodige, niet geschieden; bijv. het aanvragen en overmaken van een Classikaal Quotum, het behandelen eener „Collecte voor noodlijdende Kerken en personen", het beantwoorden van tabellen of toelaten van gecommitteerden ter kerkvisitatie, het waarnemen van een Consulentschap, het beroepen in eene vacature [1]), enz.

En nu heeft Dr. van Ronkel zelf [2]) verklaard, dat eene door hem gebiedend noodzakelijk geachte, zeer ingrijpende wijziging van het Algemeen Reglement „natuurlijk niet in een enkelen dag of in één jaar zelfs gereed kan komen". Gesteld al dat aan iemand nog zou gelukken, wat onder veel gunstiger omstandigheden in 1885 aan Dr. G. J. Vos Azn. [3]) niet is gelukt, en waarvan, toen Dr. v. Ronkel het voorstelde, vooraf reeds te zeggen viel, met een blik op een citaat als

---

waarin men het zelf mede gebracht heeft, maar is verplicht tot Kerkherstel mede te werken". Ook dit is waar. Maar het stuit af op wat wij in den tekst noemen.

Zoo ook blz. 307. »Wij beweren dat de Kerk van Christus de vernedering, waarin zij o. i. verkeert, behoort te dragen, zoolang zij niet uit de uitwendige Kerk verdreven wordt, zoolang zij zich kan en mag uiten". Dezen regel wenschen wij juist te volgen, zoolang 't ons toegelaten wordt door Besturen, die blijkens 't gezegde op blz. 49 hun eigen bestaan boven 't recht en de eer der Kerk stellen. Wij *gaan* niet heen, maar *zondigen* óók niet, en wachten verdrijving af. Daarom is wel op wie om *de daden* zich *afscheiden*, toepasselijk wat Gravemeyer, Leesboek XIX blz. 89, zegt, maar niet op ons. De vorm der Kerk, waarin de Heere Jezus verkeerde, rustte op Goddelijke instelling; en dáárom werd geen nieuwe opgericht. Hetzelfde is echter niet het geval met onze organisatie. Deze is *tegen* Gods Woord, gelijk wij zagen, En dán richtte de Heere wel iets nieuws op, of liever herstelt Hij het oude: Marc. 7 : 10 en volgg. Matth. 5 : 13. Vergelijk verder onze aanteekening op blz. 28.

[1]) Om het onderteekenen van den beroepsbrief, waardoor de Besturen als „*bevoegd* gezag" erkend worden.

Hierdoor is ook onmogelijk het bewandelen van een weg, gelijk die in de Bijlagen zichtbaar is. Zulk een correspondentie was nog mogelijk toen het resultaat in dit IV[de] Hoofdstuk voor ons nog niet vaststond. Daarna is zij dan ook gestaakt en ging men niet verder op dezen weg.

[2]) De aanstaande Classicale Vergaderingen en onze roeping. Leiden — G. Los 1888, blz. 18.

[3]) Het verlangen van de Alg. Syn. der Ned. Herv. Kerk naar de onschendbaarheid van alle Kerkverwoesters, Vooral blz. 59—61.

blz. 3, noot, bij ons te vinden is, dat het niet aangenomen zou worden, schoon wij niet vermoeden konden, dat de „Synode" zelfs het voorstel van de Cl. Dordrecht om althans nog eene consuleerende commissie van advies te benoemen met op één na algemeene stemmen zou verwerpen (*Kerkel. Courant* van 18 Aug. 1888 n° 33), en aldus toonen de quaestie niet eens te willen onderzoeken.

Derhalve is van toepassing wat Dr. Ph. J. Hoedemaker [1]) zoo juist weergeeft: „dat uw beginsel eenvoudig alle Reformatie (lees er bij, die niet met Luther maar met Gerson wil reformeeren *binnen* de organisatie) onmogelijk maakt, omdat de eersten de besten, wier oog voor het een of het ander, dat verkeerd is, geopend wordt, op staanden voet overgaan tot de oprichting van eene meer zuivere gestalte van de Kerk." Mutatis mutandis in dit te veel bewerend en als aanklacht gebezigd woord, is dat dan trouwens ook *plicht*. Immers, terecht neemt Dr. van Ronkel met instemming over [2]), wat à Marck zegt aangaande deformatie van 1. de Leer, 2. Disciplina, 3. Kerkregeling: „In het geval van geheele of gezamenlijke deformatie kan afscheiding *noodig*, *ja plicht* worden." [3])

De vraag, of er nu tot *afscheiding* recht en dus ook verplichting is, kan na wat wij zeiden spoedig beantwoord worden. „Uit Babel uitgaan" ware eisch van Gods woord voor ons, **indien Art. 11 Alg. Regl. niet de leervrijheid veroordeelde** (daar de leer toch nimmer met bewustheid gehandhaafd kan worden door wetens er van af te wijken), en zelfs de Synode niet erkend had, dat onbeperkte leervrijheid niet bestaan kan, en de beperkte leervrijheid [in hoeverre beperkt?] wel in de praktijk bestaat, maar niet gereglementeerd is (zie noot blz. 11). Ook Art 2 Alg. Regl. sprekende van »belijdenis *des* geloofs" d. i., gelijk Dr. Vos juist opgemerkt heeft (Tegenw. inrichting enz. blz. 51), van een *bepaald* geloof, maakt in verband met Art. 11 *afscheiding* van de Kerk ongeoorloofd. Vgl. Gravemeyer, Leesboek XIX blz. 82, 4°. Te meer waar de *praktijk* der *Kerk* dit *bevestigt*, blijkens tal van quaesties en protesten. En ten opzichte van gebreken in den Kerkvorm staat tegenover het oordeel van Voetius, aangehaald in Rechtsbevoegdheid blz. 98 noot, de uitspraak van denzelfden Ed. Rutgers pag. 60 Quaest

---

[1]) De roeping der Gereformeerden in de Hervormde Kerk 1888, blz. 31.
[2]) De aanstaande Class. Vergad. blz. 8.
[3]) Wij cursiveeren in deze aanhaling.

XVII, Concl. 3. Maar ook lette men er op dat die Kerkvorm **niet door de Kerk gemaakt of op wettige wijze aanvaard doch haar opgelegd is, daar zij door Artt. 10 en 28 Alg. Regl. geen gelegenheid om te spreken had noch heeft** en men bij de invoering der kiesscolleges „de leer" en niet meer bepaald het onderdeel daarvan „den Kerkvorm" als betwist punt had, zoodat de Kerk ook hierdoor niet geacht kan worden de organisatie goedgekeurd te hebben, **waartoe trouwens ook weer Art. 79 of 86, K.O. 1586 of 1619, alleen eene Generale Synode machtigde.**

Waar alzoo van afscheiding geen sprake mag zijn, en toch ophouden met zondigen eisch is, kan het niet anders of men moet in doleantie komen.

En zulk komen in staat van doleantie (in den hedendaagschen zin des woords) nu is onvermijdelijk, ten gevolge van de verwerping der „*hoogere Besturen*" (ten onrechte door deze lichamen een „zich met woord en daad afscheiden van de Ned. Herv. *Kerk*" genoemd), *eenerzijds*, omdat door het wegvallen dezer „Besturen" de kern, de grondslag, het eigenaardige der organisatie van 1816/52 wegzinkt, en dus wat overblijven zoude geen recht van bestaan meer heeft; *anderzijds*, omdat zóóvele Reglementen en Reglements-artikelen wegvallen door deze verwerping der „Besturen", en op grond van clericalisme, leervrijheid en tuchteloosheid (om van andere wanbegrippen, bijv. dat, wat aan „opzeggen van lidmaatschap" of „bevestiging" van aannemelingen ten grondslag ligt, te zwijgen) nog zoovele andere daarbij [1], dat wat na conscientieuze schifting overblijft ten eenenmale zonder zin of samenhang of kracht van uitvoering en dus volstrekt onbruikbaar is.

Ten overvloede is niemand (zelfs al ware 't zetten van den nieuwen lap op het verouderde kleed niet veroordeeld) bevoegd herstel aan te

---

[1]) Immers vervallen niet alleen alle bepalingen, waarin de »Hoogere Besturen" en hunne werkzaamheden omschreven worden; maar ook die, welke op deze onderstelling rusten; voorts die, welke leervrijheid of tuchteloosheid in de hand werken. Daarbij moest aangevuld of verbeterd worden (en, dewijl hiertoe geen weg meer is, mede vervallen) alles, waarin door verzuim of weglating gezondigd is, bijv. alle beloften en verordeningen wegens gemis van recht van beroep op Gods Woord, (Art. 28 van 's Gravenhage, 31 van Dordt.), de verkiezingen en benoemingen, thans zonder geestelijken maatstaf (Art. 44 Dordt.); ja zelfs valt alzoo Art. 11 Alg. Regl. wegens het onthouden en onderdrukken der macht van leerbepaling (potestas dogmatica).

Zoo blijft wel niets ongeschonden of uitvoerbaar; en delft de dubbelhartigheid in »de Reglementen voor de Ned. Herv. Kerk" haar eigen graf.

brengen, dewijl de organisatie van 1816/52 geene zoodanige bevoegdheid geeft en die van 1618/19 èn volledig en afgesloten is èn de bevoegdheid van revisie alleen verleent langs *haar* weg aan wie eerst *haar* aanvaardde en naleefde.

Bij de zelfvernietiging [1]) der organisatie van 1816/52 bevindt men zich dus vanzelf onder die van 1618/19 of 1586, en zoo — bij de houding der overheid tot dusverre — in doleantie.

Erkennen en dulden onder protest, onderteekenen met „q.q." [2]) achter den naam dan? — Maar dit is eerst ten volle tegen beter weten in het kwade doen. Men belijdt zoo eigenhandig te weten, dat men kwaad doet, en dit (zij 't ook vaak in zacht te beoordeelen zelfmisleiding uit schoonschijnende oorzaken) te willen doen. Zoo handelde Pilatus, die onder protest (Matth. 27 : 24, 25) den Heere Jezus Christus overgaf ter kruisiging. Hier is het ontzettend vonnis van Paulus een dreigende waarschuwing tot bekeering, waar hij (Rom. 3 : 8)

[1]) Met het oog op het te dezen opzichte besprokene, zouden wij boven vele de voorkeur geven aan een besluit, in den vorm gelijk zulks in de *Heraut* n°. 558 van 2 Sept. vermeld staat: »De Kerkeraad der Herv. Gemeente te Doornspijk bericht aan de Kerken in ons Vaderland [dus geen afscheiding van *de Kerken*], dat in de vergadering van 18 Juli 1888 de Synodale organisatie van 1816 krachteloos is verklaard [minder dubbelzinnig is: is verklaard krachteloos te zijn], en de alleen wettige en nooit afgeschafte Kerkenordening van 1618 als regel voor Kerkregeering te Doornspijk aangenomen [liever: weer erkend] is."

Zoo ook in de *Heraut* van 7 October n°. 563.

»Terstond na de namiddaggodsdienstoefening vergaderde de nieuw samengestelde Kerkeraad (van 's Greveldnin en Vrijhoeve—Capelle), en legde ten overstaan van den raad der Kerk van Sprang, en onder leiding van den consulent van beide Kerken, na ernstige bespreking de volgende verklaring af:

»Overwegende, dat de Kerkenordening, opgesteld ter Nationale Synode van Dordrecht in de jaren 1618 en 1619 nooit op naar Art. 86 (79 der Kerkenorde van 's-Gravenhage 1586) dezer Kerkenordening wettige wijze is ter zijde gesteld, al is zij ook jarenlang — en vooral sints 1816 — overtreden;

»Overwegende, dat hij, met zijn Kerk nog steeds onder genoemd artikel levende, beide tot aannemen en afschaffen eener Kerkenordening ten eenenmale onbevoegd is;

»Overwegende, dat sints 1816 (en, in eenigszins gewijzigden vorm, maar in wezen onveranderd, in 1852) een andere Kerkorde — door staatsbemoeiing opgedrongen, maar nooit wettig aanvaard — vóór deze eeniglijk wettige Kerkenordening is geschoven, die èn onbijbelsch èn onwettig èn verderfelijk is, en door dubbelhartigheid zichzelve vernietigt, verklaart deze tusschengeschoven Kerkorde voor zijne Kerk van nul en geener waarde, en meergenoemde Dordtsche Kerkenordening *ééniglijk* van kracht en geldigheid."

De Kerkeraad geeft langs dezen weg hiervan kennis aan alle gereformeerde Kerken in Nederland en verzocht alle aan hem gerichte stukken te adresseeren aan den heer A. F. C. ten Bosch te Vrijhoeve—Capelle."

Men vermijdt alzoo ook den *schijn* van afscheiding en independentisme, welke door velen geëxploiteerd wordt, en dwingt de Synode voor den Rechter haar eigen bestaansrecht te bewijzen.

[2]) Bijv. bij de afgifte aan de afgewezen aannemelingen van de hun ter aanneming noodige attesten in 1886 in Amsterdam.

juist van zulk „het kwade doen, opdat het goede er uit voortkome" zegt: „welker verdoemenis rechtvaardig is."

Geen wonder, dat zulk gedrag dan ook volkomen nutteloos moet wezen. Waarom toch zouden wij hier het kwade (de hiërarchische organisatie) erkennen onder protest? òf om onszelfs wille, om ons brood niet te verliezen, noch eer en vriendschap op te offeren; òf om onzes werks wil, om niet van een gezegend of bewerkingeischend arbeidsveld verdreven te worden. — *Minder* edele drijfveeren hebben natuurlijk zelfs geen veroordeeling noodig; *die* dragen het duivelsmerk openlijk op het aangezicht. Wat nu het eerste betreft, moeten wij rekening houden met het Woord der Schrift, dat de mensch bij brood alleen niet leeft; maar bij alle woord, dat uit den mond Gods uitgaat [1]); en vragen of van een heilig en rechtvaardig God een *zegen* [2]) verwacht kan worden, terwijl wij bewust, uit berekenende zelfzucht, *zonde* doen door Zijn Woord krachteloos te maken door onze inzettingen (Math. 15 : 1—9), of het, door het opvolgen van bevelen met dat Woord in strijd, als met voeten te treden? En verder waarschuwe ons het woord des Heilands tegen al zulke verzoekingen des duivels, toen Hij naar aanleiding van een soortgelijk geval zeide (Matth. 16 : 24—26): „Zoo iemand achter Mij wil komen, die verloochene zichzelven, en neme zijn kruis op, en volge Mij, want zoo wie zijn leven zal willen behouden, die zal hetzelve verliezen; maar zoo wie zijn leven verliezen zal om Mijnentwil, die zal hetzelve vinden. Want, wat baat het een mensch, zoo hij de geheele wereld gewint, en lijdt schade zijner ziel? Of wat zal een mensch geven tot lossing van zijne ziel?"

Maar ook kan men in verzoeking komen, om *onder protest de Besturen te erkennen*, daar men anders vreest, de schapen aan de wolven prijsgevende een werkkring, waarin men nuttig is (of meent te kunnen worden), voor zich te zien sluiten. En dat terwijl men nog zooveel mag doen: het Woord Gods, het Evangelie van Jezus Christus ver-

---

[1]) Dit woord wijst blijkens Deut. 8 : 3 er op, dat God allerlei middelen heeft om het leven te onderhouden, en op buitengewone wijze in onze nooddruft kan voorzien; terwijl het aan den anderen kant volgens Matth. 4 : 4 ook waarschuwt tegen het steunen op eigen middelen, met voorbijzien van de voortdurende afhankelijkheid van God. Het is alzoo een woord tot sterking van klein geloof en tot waarschuwing tegen zelfgenoegzaam niet-gelooven.

[2]) Men vergete toch niet, dat »zegen" en »succes" zoo vaak twee zijn!

kondigen, en de sacramenten (wat ten minste de bediening op zichzelve aangaat) naar Zijn inzetting bedienen! Zou dit nu niet ruimschoots opwegen tegen het verkeerde, zoodat het wegdoen van het eigenlijk wel verbodene met te duren prijs zou betaald worden?

Voor wien het om de eere zijns Gods te doen is, ligt het antwoord reeds onmiskenbaar in 1 Samuël 15 : 22: „Heeft de Heere lust aan brandofferen, en slachtofferen, als aan het gehoorzamen van de stem des Heeren? Zie, gehoorzamen is beter dan slachtoffer, opmerken dan het vette der rammen."

Erkend moet worden, dat men nog zeer veel doen mag en kan. Desniettemin is de grieve niet nietig te achten. De verkeerde organisatie der Nederlandsche Hervormde Kerk heeft toch:

den Christus onttroond voor menschen,
den Heiligen Geest van organen beroofd,
dwaalleer onvermijdelijk gemaakt;

en de organieke reglementen, hierop voortbouwende, hebben daarbij:

ongeloof in de hand gewerkt,
tuchteloosheid krachtig bevorderd,
leervrijheid beslist geboden,

om niet meer nog te noemen.

En heel de Reglementeering van onze Gereformeerde Kerken van 1816 tot heden is kennelijk terecht in de vorige bladzijden aangeklaagd als:

anti-bijbelsch in wezen,
onwettig in oorsprong,
en verderfelijk in strekking.

Daarbij kan nog met reden worden betwijfeld, of men werkelijk *al* den raad Gods mag verkondigen, en of leervrijheid en tuchteloosheid en gedwongen samengebonden zijn in attestatiën, enz., zonder recht tot broederlijk vermaan, niet onmogelijk maakt de Bondszegelen te bedienen naar de inzetting van Christus. Zoo staat men ook vaak bij den kinderdoop voor de ontzettende vraag of men wel waarlijk tot Doopbediening gerechtigd is, waar zoo jaren lang dat Sacrament is ontheiligd, en het objectieve van den Doop niet door het subjectieve der tucht is gecontrôleerd. Maar gesteld al, dat deze en dergelijke bezwaren bevredigend kunnen opgelost worden, dan nog levert de nuttigheid en het gezegend zijn van onzen arbeid geen recht op tot zondigen ter wille

van dezen werkkring. Het zou niet de eerste keer zijn, dat een we kelijk nuttig en kennelijk gezegend arbeidsveld moest verlaten worde om naar een plaats te komen, waar schijnbaar niets te doen valt, *d* Gods bepaalden raad en gekenden wil dient. Ten minste, Philippu leert ons dit reeds, die uit de gezegende opwekking te Samaria wer heengezonden naar den woesten weg naar Gaza, waar hij niemand ko verwachten, en toch juist zoo heerlijken zegen aantrof. Dit legt on in zulke gevallen het zwijgen op, en toont ons welk een zegen me zich voert de naleving van Deut. 29 : 29: „De verborgene dinge zijn voor den Heere onzen God; maar *de geopenbaarde zijn voor ons e onze kinderen tot in eeuwigheid, om te doen al de woorden dezer wet*".

Bovendien hebben wij ook hier alleszins grond om te vragen, of w den zegen, den wasdom, van God kunnen verwachten (ja zelfs durve vragen), wanneer wij beginnen met tegen zijn geboden in te handelen ondanks 1 Sam. 15 : 22, 23.

Al zegent God soms de pogingen ten goede van wie onwetende i menig opzicht dwalen, — *geen* belofte is er, voor wie door Hem o het kwaad gewezen werden, en dàn zich er eenvoudig (zij 't ook me nog zoo schoonschijnende zelfmisleiding!) in verharden.

Ja zelfs is hoogelijk waarschijnlijk, dat ons werk van te voren me vruchteloosheid zou geslagen worden; dewijl niets meer geschikt is da zulk een utiliteitsbeginsel, om Godsdienst en zedelijkheid te ondermijn en te vernietigen en ten spot te stellen, in stede van die te versterke Even krachtig en invloedrijk zal zijn tegen dronkenschap te spreke en zelf uit vrees voor mishandeling of voor rustverstoring zich te b drinken, als hier gehoorzaamheid aan God te prediken, en onbeperk toewijding van het *geheele* leven in Zijn naam te eischen met de daa aan verbonden toezegging van leven en gelukzaligheid; terwijl wij i middels voortgaan met zelven *niet* gehoorzaam te zijn. Hoe zoud wij zelfs den kansel durven betreden, God in den gebede durven nad ren[1]), de heilige Sacramenten als Zijn gevolmachtigden bedienen, . . ja, veel eenvoudiger, hoe zouden we onze gemeenteleden in de oog durven zien, bij zoo dubbelhartig gedrag, tenzij (wat God verhoede een oordeel der verharding kwam over de ongehoorzame opzieners?

Zou er, boven dit alles, niet reden zijn om te moeten vreezen, d

---

[1]) Zou dan Ezech. 14 : 1—11. *vooral vs. 3 en 4,* niet ons lot worden? Voo met het oog op 1 Sam. 15 : 23.

wij ten jongsten dage zouden staan met die roepen: „Heere, Heere! hebben wij niet in Uwen naam geprofeteerd, en in Uwen naam duivelen uitgeworpen [dáár was toch wel èn nut èn succes!], en in Uwen naam vele krachten gedaan?" maar die het ontroerend antwoord ontvangen: „Ik heb u nooit gekend; gaat weg van Mij, gij, die de ongerechtigheid werkt!" omdat niet een iegelijk, die tot Hem zegt: »Heere! Heere! zal ingaan in het Koninkrijk der hemelen; maar die daar doet den wil Mijns Vaders, Die in de hemelen is." (Matth. 7 : 22, 23, 21). Want die dienstknecht, welke geweten heeft den wil zijns Heeren, en zich niet bereid noch naar Zijnen wil gedaan heeft, die zal met vele slagen geslagen worden (Luk. 12 : 47); want *wie weet goed te doen, en niet doet, dien is het zonde*" (Jak. 4 : 14).

Alzoo, dankbaar het goede erkennende, dat nog overgelaten is, kunnen wij ook ter wille der kostelijke zalf van geleidelijk en zacht kerkherstel deze doode vlieg der organisatie niet laten waar zij is, zonder ons aan het gevaar (in Gods Woord [1]) aangewezen, en in jarenlange ervaring gezien) bloot te stellen, dat er alles door bedorven wordt. En evenals wij niet zelf een werkkring gekozen hebben, maar ons door God hebben laten plaatsen, mogen wij geen werkkring willen behouden door ongehoorzaamheid aan God. En God te dienen èn den Mammon Luk. 16 : 13) gaat nu eenmaal niet; en nog veel minder dan de Synode der Nederlandsche Hervormde Kerk (naar hare verklaring van 0 Juli 1858 [2]) laat God toe, onderscheid te maken tusschen een meer f minder gewichtig besluit.

Zien wij dus ook overal scheuring en verdeeldheid ontstaan, het aane een iegelijk tot onderzoek, en zelfs hoogsternstig onderzoek, of ij mogelijk door hardheid of anderszins hiertoe een aanleiding gaf, welke had kunnen vermeden worden. Maar de zaak zelve weerhoude hem niet, dewijl deze eerder een bewijs vóór dan tegen de waarheid en juistheid zijner overtuiging is, omdat de Heere zeide (Matth. 10 : 34) „Meent niet, dat Ik gekomen ben, om vrede te brengen op de aarde; Ik ben niet gekomen om vrede te brengen, maar het zwaard!"

Echter heeft men zich beroepen op de houding van onzen Heiland voor Kajaphas, en van Paulus voor Ananias (Hand 23 : 1—5), die

[1]) Pred. 9 : 18; 10 : 1.

[2]) Zie Bruna's wetten en besluiten, 7[de] uitgave, blz. 7, noot bij Art. 9 van et Alg. Regl.

deze ambtsdragers toch niet wraakten om de algemeen bekende onwettigheid hunner aanstelling of hun persoonlijke gevoelens of om eenige andere oorzaak [1]). Dit bevestigt echter slechts, wat wij op blz. 28 zeiden over de handelingen van ambtsdragers. Hun ambt was toch uit God, en hieruit blijkt dus alleen dat *het door God ingestelde ambt* ondanks hunne personen en persoonlijke daden in hen geëerd wordt.

Om deze laatste reden is een beroep op 1 Petr. 5 : 2 en Hebr. 13 : 17 [2]) (veelmin nog op Rom. 13) ook niet van kracht; omdat juist de aanstelling, juist het door God gesteld, in dienst genomen zijn, ontbreekt. Men heeft toch maar niet een ieder te gehoorzamen, die zich willekeurig (veelmin, als hier, *in strijd* met Gods Woord) tot hoofd opwerpt. Evenmin zou men immers *ons* te gehoorzamen hebben, indien wij ons eens op burgerlijk gebied eenige macht aanmatigden. Nu de overheid van den Staat zich in de Kerk van Christus iets aanmatigt, en doet wat onwettig en anti-bijbelsch is, hebben wij dit evenmin te erkennen. Of zouden wij ons soms ook gehoorzaam moeten buigen, wanneer eens eenige burgerlijke overheid ons onder den Paus van Rome wilde stellen? Zij, die het eerbiedigen der burgerlijke overheid willen drijven tot den regel „cuius regio illius religio" [3]) mogen zich wel eens ernstig bedenken, wanneer zij den Profeet Gods naar dien regel zien veroordeelen en verbannen door des konings afgodspriester, en zien welke ontzettende oordeelen God daarom beschikt heeft over koning, priester en volk (Amos 7 : 1—11, en Amos 7 : 12—17; *vooral* vs. 13 en 17).

Maar nog vraagt men, hoe het nu in dezen eenvoudige en ongeleerde lieden moeten maken, die geen bekwaamheid hebben om alles na te gaan en te beoordeelen? Kunnen zij *werkelijk* niet, dan staat voor hen geschreven, Luk. 12 : 48: „Maar die denzelven (den wil zijns Heeren) niet geweten heeft, en gedaan heeft dingen, die slagen waardig zijn, die zal met weinige slagen geslagen worden"; dan is voor hen de bede: „Wie zou de afdwalingen verstaan? reinig mij van de verborgene afdwalingen!" (Psalm 19 : 13); dan ligt voor hen de pleitgrond in de bede van den lijdenden Hoogepriester (Luk. 23 : 34): „Vader, vergeef het hun, want zij weten niet, wat zij doen!" — Is echter deze onkunde slechts dekmantel voor traagheid en onwil, dan

1) Dr. G. J. Vos Azn: Het Keerpunt, enz., 1888; blz. X.

2) Vos, Keerpunt, blz. 121.

3) Het land volge de belijdenis des regeerders.

zij Bunyan's gelijkenis denzulken tijdige waarschuwing, die „Onkunde" van voor de hemelpoort zag heenvoeren naar de helsche pijn. Gods Woord spreekt ook van een vreeselijk oordeel over de verwaarloozing van Gods gaven, die met een: „Gij booze en luie dienstknecht" bestraft wordt (Math. 25 : 26). Is er ten overvloede wel recht van onkunde (in plaats van onwil) te blijven gewagen, waar sinds 70 jaren het kwaad zoo openbaar en tastelijk is; waar jaren lang ethischen en modernen met de gereformeerden van alle nuance eenstemmig de wonden der Nederlandsche Hervormde Kerk hebben aangewezen, waar de vervolgingsgeschiedenis der afgescheidenen, tot God om wrake roepende, is openbaar geweest in alle oorden des lands, waar geheel het bestaan der Chr. Geref. Kerk en van andere vrije Kerken één doorloopende jarenlange aanklacht is geweest, met vele woorden, daden en geschriften versterkt, waar zelfs een verdediger der organisatie als Dr. G. J. Vos Azn., de zeldzaam bekwame scriba van het „Classikaal Bestuur" van Amsterdam, herhaaldelijk de fouten aantoonde, en zelfs niet schroomde in publieken geschrifte te zeggen: „Elders heb ik het karakter *der organisatie, waarmede de Heer der Gemeente het vervallen kerkelijk leven gestraft,* doch ook weêr (gedeeltelijk althans) wakker gemaakt heeft, tamelijk uitvoerig beschreven." [1])

En nu de zooveel geruchtmakende, wel nergens in Nederland onbekende, kerkelijke strijd sinds het einde van 1885! En die stroom van dag- en weekbladartikelen, van boeken, brochures en samenspraken, van burgerlijke en z.g. Kerkelijke processen, van sympathie- of protestmeetings en opwekkings-samenkomsten! En al die duizende invloeden door enkele personen geoefend! Waarlijk, onkunde is bezwaarlijk nog te ontschuldigen!

„Waar is dus wel, wat Gravemeyer, Leesboek XIX blz. 86 schrijft: „Overigens hoe men over de organisatie denkt, de zaligheid hangt er niet van af. „De vraag is immers ten laatste, of men van de ééne heilige algemeene Kerk, van het lichaam van Christus is, liever nog, of men in Christus gelooft." Maar men vergete niet wat wij blz. 92 en 93 schreven, opdat men zich niet late verleiden tot zondigen tegen beter weten in. Mocht men denken: „de zaligheid hangt er toch niet aan!" dan zou zulks reden geven om zichzelven te beproeven of men wel van het lichaam van Christus is, of men wel in Christus gelooft,

[1]) De tegenw. inr. der Vaderl. Kerk, blz. 1.

daar het niet de quaestie is van „het dragen van een rooden rok i plaats van een zwarten" (Gravemeyer blz. 87 noot), maar van het a of niet doen van iets dat Christus verbood, dat Hem Zijne eer rooft. En verder lette men er ook op, dat de Christus Zijn Kerk opdroeg „te leeren onderhouden *alles* wat Hij haar geboden heeft" (Matth. 28 : 19), en dat te dezen opzichte ook kracht heeft Zijn Woord: „Zoo wie dan één van deze minste geboden zal ontbonden, en de menschen alzo geleerd hebben, die zal de minste genoemd worden in het Koninkrij der hemelen." (Matth. 5 : 19.)

Eerlijke bestrijders — zelfs al mochten zij meenen ons van dwali te kunnen overtuigen — zullen ons bezwaarlijk kunnen beschuldige van te ver doortrekken van gevolgtrekkingen uit dorre, waanwij stelselzucht. Integendeel, wij verfoeien dergelijk eenzijdig verheffe van het zich verafgodend verstand; het is ons slechts te doen o Gods Woord te hooren, en — onder beding van Gods genade — te doe

Evenmin beschuldigen zij ons en onze geestverwanten terecht, d ons de dwaze meening toedichten, als zou de gouden eeuw aa breken, zoodra wij ons maar weêr alleen onder de Kerkenordenin van 1619 (of 1586) bevonden. Integendeel, reeds hebben wij zelve gewezen op wat o. i. een gebrek in de Kerkenordening va 1619 is; ook weten wij wel en zijn ten volle bereid het toe te sten men, dat óók *toen* de mensch zondig en zijn werk onvolmaakt wa en zijn wij niet blind ervoor dat deze zondigheid juist bij een Kerke ordening als van 1619 een verderfelijken invloed kan hebben. Me leze daartoe ten overvloede het artikel in de *Heraut* n°. 560, van 1 September ll. Zondagsafdeeling H. C. XX.

Veelmeer stemmen wij in met wat herhaaldelijk van „doleerende" zij is beweerd, dat afwerping van het juk der valsche organisatie geen refor matie is; maar slechts een eerste (liever nog een voorbereidende) stap o den weg, op welken de Heere naar Zijn vrijmachtig welbehagen refor matie moge schenken. Allerminst verbaast ons daarom, wat midde matige oppervlakkigheid met traagheid, menschenvrees en liefdeloosh in bond ons als onoverkomelijk bezwaar tegenwerpt, dat ve hypocrieten medeloopen (komen die juist niet op het beste-af?); e

dat vele oprechte „doleerenden" dwalende of zondigende de reformatie der Kerk ter hand genomen hebben [1]). Natuurlijk is dat zoo, zoolang nog Gods kinderen met den Heidelbergschen Catechismus moeten verklaren: (vr. 60) „dat mij mijne consciëntie beklaagt, dat ik tegen alle de geboden Gods zwaarlijk gezondigd, en derzelver geen gehouden heb, en nog steeds tot alle boosheid geneigd ben"; en moeten gewagen van „mijnen zondelijken aard (vr. 56), daarmede ik mijn leven lang te strijden heb", en met vers 17 van den berijmden Psalm 38 naar waarheid klagen: „Want, o Heer! ik ben aan 't zinken, En tot hinken Ieder oogenblik gereed."

Maar indien de volmaaktheid der menschen (naar Donatistische ketterij) kenmerk der juistheid eener zaak moet zijn, dat men dan de oogen sluite en God zegene en sterve; want op aarde is niets onvermengd noch onbevlekt, wat door middel van menschen tot stand komt. Dan verwerpe men de Hervorming der 16de eeuw om Calvijns scherpheid en Luthers twist met Zwingli; dan verguize men de kerk der eerste eeuwen na Christus, omdat enkelen het martelaarschap zochten; ja dan verwerpe men heel het Christendom om de verbittering tusschen Paulus en Barnabas, Petrus' veinzerij en Paulus' oneerbiedig antwoord aan den Hoogepriester en verwerpe ten slotte *allen* Godsdienst der Openbaring, omdat Adam en Noach en Abraham en Mozes waarlijk óók zondaren waren!

Zeker, wie als hypocriet den strijd van Gods kinderen medestrijdt, bereidt er zich een oordeel mede; en wie den naam van Christus noemt zonder de zonde te betreuren en te haten, draagt op het godslasterlijk voorhoofd het brandmerk der verdoemenis; maar dit alles ontheft niemand van het gebod Gods, af te staan van de ongerechtigheid en weder te keeren van de wegen der ongehoorzaamheid.

Van ganscher harte achten wij 1 Corinthe 13 : 3 ook op onzen tijd en onzen strijd van toepassing: „Al ware het, dat ik al mijne goederen tot onderhoud der armen uitdeelde, en al ware het, dat ik mijn lichaam overgaf, opdat ik verbrand zoude worden, en had de Liefde niet, zoo zou het mij geene nuttigheid geven." En ook in *onzen* Bijbel staat die ontroerende brief aan den Engel der gemeente, die te Sardis is

1) Over deze uitdrukking sta hier onze onbewimpelde afkeuring om haar nietgodvruchtigen *vorm*. De goede *bedoeling* is echter klaar en is daarbij afdoende aangetoond in Ds. Van Lummels »Valsche gemoedelijkheid."

en de ernstige roepstem tot de kerk van Pergamus. Maar ook weten wij, dat de Heere een welgevallen heeft aan hen, die Zijn Naam vreezen en voor Zijn Woord beven; en der Kerk van Philadelphia de overwinning door Zijn kracht toezegt, die wèl slechts kleine kracht bezit, maar Zijn Woord heeft bewaard.

Terwijl wij eindelijk aan onszelven en anderen herinneren de zoo ware en schoone opmerking van Ds. Gispen, dat wie bij den uittocht der kinderen Israëls uit Egypte niet had willen meegaan, omdat hij een afkeer had van den beklagenswaardigen en zondigen toestand des volks, zich daarmede aan de genade Gods onttrok, achterblijvende in het goddelooze en heillooze Egypte. Verder zal ware zelfkennis ons ook bewaren voor een farizeesche gedachte of uitspraak, als: Ik dank U, Heere! dat ik niet ben gelijk de andere menschen! (Luc. 18 : 11).

En indien nu iemand nog als bezwaar mocht inbrengen, dat van „Gereformeerde" zijde, in vergelijk van wat Ethischen en anderen deden op het gebied van in- en uitwendige zending en philanthropie, weinig gedaan werd en men zich daar aan kerkrechterlijke en dogmatische quaestiën vergaapte, terwijl de anderen werkten, zoo zij vooreerst opgemerkt, dat blijkens velerlei stichtingen reeds vóór 1886, maar ook blijkens de verschillende diakonale congressen en besprekingen over zendingsarbeid, hierop ten minste *thâns* veel valt af te dingen. Maar ook al ware dit niet zoo, dan zou de nalatigheid ten volle als dubbel zware schuld erkend moeten worden, maar daarmede nóg geen vrijbrief gegeven zijn om nu het kerkrechterlijke achterwege te laten, daar immers 's Heeren woord op beiden, Gereformeerden en Ethischen c. a. toepasselijk zou zijn: „Deze dingen moest men doen en de andere niet nalaten" (Matth. 23 : 23).

Bovendien sta hier de verzekering, dat wij in 's Heeren kracht ons van utilisme hopen vrij te houden. Alleen het reeds vroeger genoemd gereformeerde beginsel drijft ons, het beginsel der Nederl. Herv. Kerk, zoolang zij de voortzetting wil heeten van de Gereformeerde Kerken in Nederland vóór 1816: om nl. „naar de zuiverheid des Evangeliums onzes Heeren Jesu Christi te leven"; gevolg van de (helaas, vaak vergeten; maar toch door Gods genade in ons gelegde) besliste keuze, om „*alle dingen* schade en drek te achten, opdat wij Christus mogen gewinnen." (Phil. 3 : 8).

Daarom vragen wij van iederen broeder of zuster in Christus nauwgezette overweging van deze onze bedenkingen en beschouwingen — door ons openlijk uitgesproken, opdat haar weêrlegging of haar waarheid ook anderen ten goede komen moge — opdat het Woord Gods gehoord worde en des Heeren Kerk tot vrede kome. — Werden wij door iemand uit Bijbel en Belijdenis overtuigd, — het is ons waarlijk niet te doen, om „gelijk te krijgen"; en strijdvoeren tegen een leger, waar ook kinderen Gods in de gelederen staan, is ons niet lust maar last, niet kroon maar kruis.

Werden we zoo overtuigd, — al kunnen wij er de mogelijkheid niet van inzien, — hoe blijde zagen wij dan de hinderpalen weggenomen, die nu ons den arbeid des Woords beletten onder de groote massa der leden van de Synodale „volkskerk!"

Maar weet men niets uit *die* bronnen geput ter werkelijke weêrlegging tegen ons in te brengen, — dan komt tot een ieder, die in de »Synodale" Kerk den naam van Christus noemt, de eisch, dan ook in dezen af te staan van de ongerechtigheid!

Allereerst hebben dan de ontwikkelde en welmeenende broederen hiermede rekening te houden, die nu nog meenen, in de Kerkelijke „Besturen" te moeten plaatsen bezetten en veroveren, of minstens deze „Besturen" te moeten steunen, eeren, gehoorzamen, of dulden. Zij hebben dan (door de minder ontwikkelden met vertrouwen gevolgd, zoodra dezen gevoelen dat men tot Gods Woord wederkeert) het onschriftuurlijke en anticonfessioneele in en van deze organisatie met ons te erkennen en voor God en menschen te belijden. [1])

Allermeest hebben zij — zoover zijzelven in „Besturen" zijn — in beginsel te breken met dit zondige „Bestuur"-zijn; en niet verder zulke God bedroevende en vertoornende handelingen voorttezetten; maar hoogstens als regelingscommissie (de kerk van Christus ziet dan gaarne de onwettigheid door de vingers; wanneer maar de *zonde* wordt weggedaan, wil zij wel de minste zijn) voor loopende en spoedeischende zaken en voorbereidings-commissie van Kerkelijk, Bijbelsch, kerkherstel te fungeeren.

Dit kan te lichter, omdat de wijzigingen hiertoe noodig wèl principiëel vele (zoo niet alle) Reglementen betreffen, en zeer diep ingrij-

---

[1]) Ook *dit* stelt ons openlijk spreken en handelen ten plicht, opdat wij niet door dulden en zwijgen hen in de dwaling stijven, maar door openlijk handelen hen tot onderzoek (gave God »tot bekeering"!) drijven.

pend zijn; maar formeel zonder veel moeite zijn uittevoeren door vooreerst naar het voorstel-Vos in 1885 [1]) en het voorstel-van Ronkel in 1888 [2]) de Classikale vergaderingen in hare oude rechten te herstellen, ze minstens 4 malen per jaar te doen vergaderen, en al de Reglementen (tot hun beslissing die tijdelijk schorsende) aan de beslissing dezer vergaderingen te onderwerpen. Natuurlijk moesten de vonnissen over de om deze oorzaak uitgeworpen broederen dan opgeheven en dezen mede stemrecht ter Classe toegekend. Maar ook zelfs zonder dàt: Och, broeders, keert weder tot den Heere, en ook ongeroepen en niet gerechtvaardigd met *woorden* willen wij tot u komen en met u den Heere danken, die dan ook *u* de oogen opende. Och, dat de Heere zoo nog eens de gevangenen Sions wederbracht!

Maar verder, indien ook wij aan strijd en verwikkeling niet kunnen ontgaan, *dit* zij door ons beslist en ernstig uitgesproken: Oók al moeten wij den Reglementenband van 1816/52 verscheuren, *scheiden van de Kerken onzer vaderen en verbreken van het eenig ware en werkelijke verband in de Kerk van Christus doen wij niet en willen wij niet.* Dát kan slechts beweerd worden door wie, naar de geestige beschrijving van Ds. P. J. W. Klaarhamer[3]): „geen onderscheid maken tusschen het dwangbuis en den man, die er in zit." [4])

En tot zoo gewichtig een stap als „breken met de Synodale Hiërarchie" komen wij *alleen*, omdat wij (na lange ontrouw en grooten onwil en met maar al te veel schuldige zwakheid en gebrek aan vurige liefde; wat de Heere genadiglijk verzoene en vervange door de vruchten van Zijnen Heiligen Geest!) toch wenschen te gehoorzamen en te volgen, wanneer ons eenig gebod onzes Gods duidelijk verstaanbaar is geworden; daar Hij eischt, „dat wij Hem op geene andere wijze vereeren zullen, dan Hij in Zijn Woord bevolen heeft" (Heid. Cat., antw. 96); en ons gebiedt, dat wij, „zoo lief als ons onzer zielen zaligheid is, Hem van ganscher harte liefhebben, vreezen, en eeren; alzoo, dat wij (Heid. Cat., antw. 94) eer van alle schepselen afgaan en varen laten, dan dat wij het allerminste tegen Zijnen wil doen."

---

[1]) Het verlangen, enz.

[2]) De a. s. Class. vergg.

[3]) *Zeeuwsche Kerkbode,* n°. 69, van 9 Juni 1888, blz. 2 en 3.

[4]) Ook van geheel andere zijde is dit verklaard. Zoo schreef Dr. A. W. Bronsveld in zijn Kroniek (*S. v. W. en V.* bladz. 186) van 26 Juli 1878: »Ik weet, — dat het Kerkgenootschap niet de Kerk is, maar zoolang " enz.

NASCHRIFT.

Eerst toen het laatste vel reeds ter perse was, kregen wij kennis van het geschrift: „Moeten wij uitgaan uit de Nederlandsch Hervormde Kerk? Deze vraag ontkennend beantwoord door J. Nierstrasz, v. d. m. te Goënga c. a." Sneek, J. Campen.

Met zeker genoegen lazen wij het (al ontbreekt ook hier niet èn veel persoonlijks, èn veel dat te scherp en onbewijsbaar is), om de toestemming en erkenning van vele zaken, welke ook wij beweerden.

Zoo reeds blz. 43 de verklaring: „De inrichting is in strijd met Gods Woord. Als dat waar is, dan is zij geoordeeld, en dient zij liever heden dan morgen weg te vallen." Van „wegvallen" wilden velen ter vergadering van 21 April 1887 niets weten.

Zoo blz. 48 de erkenning: „Wil men beweren, dat de tegenwoordige inrichting onzer Ned. Herv. kerk niet is in overeenstemming met het geestelijk beginsel en met het eigenaardig karakter eener gereformeerde kerk; wil men beweren, dat die inrichting onzer kerk niet is overeenkomstig ons volkskarakter, noch in overeenstemming met onze gereformeerde belijdenis; wil men beweren, dat die inrichting niet profijtelijk is om de zelfstandige ontwikkeling eener Christelijke Gemeente, dat is iets geheel anders; *daarvan is veel waar* [1]*;* daarmee zullen zeer velen wellicht instemmen."

Insgelijks wordt blz. 54 gesproken van terugkeeren „tot de *gereformeerde* kerkorde," in blz. 63 gezegd, dat „het gereformeerd beginsel [meebrengt] dat geen classikaal bestuur, maar dat de classikale vergadering doe wat te doen is" [2]), ja zelfs beleden: „de H. Schrift kent geen besturen in den zin als er nu zijn", hetwelk reeds meer is dan vele bestrijders der doleantie inzien; hoewel het verband, waarin deze

[1]) Wij cursiveeren.

[2]) De daar berispte langzaamheid van kerkelijk procedeeren ligt niet in de organisatie; maar in de teerheid in het tuchtigen, of in andere omstandigheden.

van dezen werkkring. Het zou niet de eerste keer zijn, dat een werkelijk nuttig en kennelijk gezegend arbeidsveld moest verlaten worden, om naar een plaats te komen, waar schijnbaar niets te doen valt, dat Gods bepaalden raad en gekenden wil dient. Ten minste, Philippus leert ons dit reeds, die uit de gezegende opwekking te Samaria werd heengezonden naar den woesten weg naar Gaza, waar hij niemand kon verwachten, en toch juist zoo heerlijken zegen aantrof. Dit legt ons in zulke gevallen het zwijgen op, en toont ons welk een zegen met zich voert de naleving van Deut. 29 : 29: „De verborgene dingen zijn voor den Heere onzen God; maar *de geopenbaarde zijn voor ons en onze kinderen tot in eeuwigheid, om te doen al de woorden dezer wet*".

Bovendien hebben wij ook hier alleszins grond om te vragen, of wij den zegen, den wasdom, van God kunnen verwachten (ja zelfs durven vragen), wanneer wij beginnen met tegen zijn geboden in te handelen, ondanks 1 Sam. 15 : 22, 23.

Al zegent God soms de pogingen ten goede van wie onwetende in menig opzicht dwalen, — *geen* belofte is er, voor wie door Hem op het kwaad gewezen werden, en dàn zich er eenvoudig (zij 't ook met nog zoo schoonschijnende zelfmisleiding!) in verharden.

Ja zelfs is hoogelijk waarschijnlijk, dat ons werk van te voren met vruchteloosheid zou geslagen worden; dewijl niets meer geschikt is dan zulk een utiliteitsbeginsel, om Godsdienst en zedelijkheid te ondermijnen en te vernietigen en ten spot te stellen, in stede van die te versterken. Even krachtig en invloedrijk zal zijn tegen dronkenschap te spreken, en zelf uit vrees voor mishandeling of voor rustverstoring zich te bedrinken, als hier gehoorzaamheid aan God te prediken, en onbeperkte toewijding van het *geheele* leven in Zijn naam te eischen met de daaraan verbonden toezegging van leven en gelukzaligheid; terwijl wij inmiddels voortgaan met zelven *niet* gehoorzaam te zijn. Hoe zouden wij zelfs den kansel durven betreden, God in den gebede durven naderen [1]), de heilige Sacramenten als Zijn gevolmachtigden bedienen, . . . ja, veel eenvoudiger, hoe zouden we onze gemeenteleden in de oogen durven zien, bij zoo dubbelhartig gedrag, tenzij (wat God verhoede!) een oordeel der verharding kwam over de ongehoorzame opzieners?

Zou er, boven dit alles, niet reden zijn om te moeten vreezen, dat

---

[1]) Zou dan Ezech. 14 : 1—11. *vooral vs. 3 en 4,* niet ons lot worden? Vooral met het oog op 1 Sam. 15 : 23.

wij ten jongsten dage zouden staan met die roepen: „Heere, Heere! hebben wij niet in Uwen naam geprofeteerd, en in Uwen naam duivelen uitgeworpen [dáár was toch wel èn nut èn succes!], en in Uwen naam vele krachten gedaan?" maar die het ontroerend antwoord ontvangen: „Ik heb u nooit gekend; gaat weg van Mij, gij, die de ongerechtigheid werkt!" omdat niet een iegelijk, die tot Hem zegt: »Heere! Heere! zal ingaan in het Koninkrijk der hemelen; maar die daar doet den wil Mijns Vaders, Die in de hemelen is." (Matth. 7 : 22, 23, 21). Want die dienstknecht, welke geweten heeft den wil zijns Heeren, en zich niet bereid noch naar Zijnen wil gedaan heeft, die zal met vele slagen geslagen worden (Luk. 12 : 47); want *wie weet goed te doen, en niet doet, dien is het zonde*" (Jak. 4 : 14).

Alzoo, dankbaar het goede erkennende, dat nog overgelaten is, kunnen wij ook ter wille der kostelijke zalf van geleidelijk en zacht kerkherstel deze doode vlieg der organisatie niet laten waar zij is, zonder ons aan het gevaar (in Gods Woord [1]) aangewezen, en in jarenlange ervaring gezien) bloot te stellen, dat er alles door bedorven wordt. En evenals wij niet zelf een werkkring gekozen hebben, maar ons door God hebben laten plaatsen, mogen wij geen werkkring willen behouden door ongehoorzaamheid aan God. En God te dienen èn den Mammon (Luk. 16 : 13) gaat nu eenmaal niet; en nog veel minder dan de Synode der Nederlandsche Hervormde Kerk (naar hare verklaring van 30 Juli 1858 [2]) laat God toe, onderscheid te maken tusschen een meer of minder gewichtig besluit.

Zien wij dus ook overal scheuring en verdeeldheid ontstaan, het mane een iegelijk tot onderzoek, en zelfs hoogsternstig onderzoek, of hij mogelijk door hardheid of anderszins hiertoe een aanleiding gaf, welke had kunnen vermeden worden. Maar de zaak zelve weerhoude hem niet, dewijl deze eerder een bewijs vóór dan tegen de waarheid en juistheid zijner overtuiging is, omdat de Heere zeide (Matth. 10 : 34) „Meent niet, dat Ik gekomen ben, om vrede te brengen op de aarde; Ik ben niet gekomen om vrede te brengen, maar het zwaard!"

Echter heeft men zich beroepen op de houding van onzen Heiland voor Kajaphas, en van Paulus voor Ananias (Hand 23 : 1—5), die

[1]) Pred. 9 : 18; 10 : 1.

[2]) Zie Bruna's wetten en besluiten, 7de uitgave, blz. 7, noot bij Art. 9 van het Alg. Regl.

kardinalen, en niet benoemd wordt door een oppermachtig persoon? Bovendien hebben wij aangetoond wat dit kiezen door de Gemeente te beteekenen heeft, en dat het kiezen door de kerkeraden louter illusie (indien niet erger) is.

Hoogst merkwaardig is ten slotte de verklaring op blz. 61, dat een classikaal bestuur — volstrekt geen macht heeft. Dat er „in onze Nederl. Herv. Kerk in 't geheel geen machten, en dus ook geen ongoddelijke of goddelooze" machten zijn (blz. 62).

De schrijver gelooft zelf deze zijne bewering niet, want dan had hij niet op blz. 71 die 3 teksten Rom. 13 : 1—2, 1 Petr. 2 : 12—14, Titus 3 : 1 aangehaald, waarin de Christen opgewekt en vermaand wordt zich aan de *gestelde* (niet eigenwillig opgeworpen of van menschen gekozen, maar van God verordende, gestelde) MACHTEN te onderwerpen.

En wat de geheele strekking van het geschrift betreft — deze is tegen handelend optreden naar het ambt der geloovigen gericht. Daarover hebben wij niet gesproken en willen wij ook niet handelen, omdat dit buiten ons bestek valt. Maar wel willen wij Ds. Nierstrasz er nogmaals op wijzen, dat er onderscheid is tusschen „Kerk" en „Besturen", die hij nu aanhoudend verwart; en hem aanraden, zich niet langer bezig te houden met het oordeelen van de gedachten der „doleerenden" en het verdenken van hunne zelfstandigheid, daar hem dit op dwaalwegen voert. En daar het hem toch ernstig om waarheid te doen is, binden wij hem op het harte, dat hij, afziende van het in zijn oogen verkeerde en zondige der handelingen van de heeren Span c. s. en zoovele anderen, de Reglementen voor de Nederlandsche Hervormde Kerk moge toetsen aan Gods heilig en onfeilbaar Woord; en dan twijfelen wij geen oogenblik of, bij de leiding des Heiligen Geestes, zal zijn oordeel over onzen kerkelijken strijd spoedig gewijzigd worden, en hij den eisch, nu door hem afgewezen, erkennen als den eisch des Heeren, Die ook van hem vordert „op te waken, den goddeloozen regel van kerkregeering te verwerpen en tot den regel des Woords, tot de gereformeerde kerkregeering, tot de ordeningen des Heeren terug te keeren."

BIJLAGEN.

daar het niet de quaestie is van „het dragen van een rooden rok in plaats van een zwarten" (Gravemeyer blz. 87 noot), maar van het al of niet doen van iets dat Christus verbood, dat Hem Zijne eer rooft. En verder lette men er ook op, dat de Christus Zijn Kerk opdroeg „te leeren onderhouden *alles* wat Hij haar geboden heeft" (Matth. 28 : 19), en dat te dezen opzichte ook kracht heeft Zijn Woord: „Zoo wie dan één van deze minste geboden zal ontbonden, en de menschen alzoo geleerd hebben, die zal de minste genoemd worden in het Koninkrijk der hemelen." (Matth. 5 : 19.)

Eerlijke bestrijders — zelfs al mochten zij meenen ons van dwaling te kunnen overtuigen — zullen ons bezwaarlijk kunnen beschuldigen van te ver doortrekken van gevolgtrekkingen uit dorre, waanwijze stelselzucht. Integendeel, wij verfoeien dergelijk eenzijdig verheffen van het zich verafgodend verstand; het is ons slechts te doen om Gods Woord te hooren, en — onder beding van Gods genade — te doen. Evenmin beschuldigen zij ons en onze geestverwanten terecht, die ons de dwaze meening toedichten, als zou de gouden eeuw aanbreken, zoodra wij ons maar weêr alleen onder de Kerkenordening van 1619 (of 1586) bevonden. Integendeel, reeds hebben wij zelven gewezen op wat o. i. een gebrek in de Kerkenordening van 1619 is; ook weten wij wel en zijn ten volle bereid het toe te stemmen, dat óók *toen* de mensch zondig en zijn werk onvolmaakt was: en zijn wij niet blind ervoor dat deze zondigheid juist bij een Kerkenordening als van 1619 een verderfelijken invloed kan hebben. Men leze daartoe ten overvloede het artikel in de *Heraut* n°. 560, van 18 September ll. Zondagsafdeeling H. C. XX.

Veelmeer stemmen wij in met wat herhaaldelijk van „doleerende" zijde is beweerd, dat afwerping van het juk der valsche organisatie geen reformatie is; maar slechts een eerste (liever nog een voorbereidende) stap op den weg, op welken de Heere naar Zijn vrijmachtig welbehagen reformatie moge schenken. Allerminst verbaast ons daarom, wat middelmatige oppervlakkigheid met traagheid, menschenvrees en liefdeloosheid in bond ons als onoverkomelijk bezwaar tegenwerpt, dat vele hypocrieten medeloopen (komen die juist niet op het beste-af?); en

dat vele oprechte „doleerenden" dwalende of zondigende de reformatie der Kerk ter hand genomen hebben [1]. Natuurlijk is dat zoo, zoolang nog Gods kinderen met den Heidelbergschen Catechismus moeten verklaren: (vr. 60) „dat mij mijne consciëntie beklaagt, dat ik tegen alle de geboden Gods zwaarlijk gezondigd, en derzelver geen gehouden heb, en nog steeds tot alle boosheid geneigd ben"; en moeten gewagen van „mijnen zondelijken aard (vr. 56), daarmede ik mijn leven lang te strijden heb", en met vers 17 van den berijmden Psalm 38 naar waarheid klagen: „Want, o Heer! ik ben aan 't zinken, En tot hinken Ieder oogenblik gereed."

Maar indien de volmaaktheid der menschen (naar Donatistische ketterij) kenmerk der juistheid eener zaak moet zijn, dat men dan de oogen sluite en God zegene en sterve; want op aarde is niets onvermengd noch onbevlekt, wat door middel van menschen tot stand komt. Dan verwerpe men de Hervorming der 16de eeuw om Calvijns scherpheid en Luthers twist met Zwingli; dan verguize men de kerk der eerste eeuwen na Christus, omdat enkelen het martelaarschap zochten; ja dan verwerpe men heel het Christendom om de verbittering tusschen Paulus en Barnabas, Petrus' veinzerij en Paulus' oneerbiedig antwoord aan den Hoogepriester en verwerpe ten slotte *allen* Godsdienst der Openbaring, omdat Adam en Noach en Abraham en Mozes waarlijk óók zondaren waren!

Zeker, wie als hypocriet den strijd van Gods kinderen medestrijdt, bereidt er zich een oordeel mede; en wie den naam van Christus noemt zonder de zonde te betreuren en te haten, draagt op het godslasterlijk voorhoofd het brandmerk der verdoemenis; maar dit alles ontheft niemand van het gebod Gods, af te staan van de ongerechtigheid en weder te keeren van de wegen der ongehoorzaamheid.

Van ganscher harte achten wij 1 Corinthe 13 : 3 ook op onzen tijd en onzen strijd van toepassing: „Al ware het, dat ik al mijne goederen tot onderhoud der armen uitdeelde, en al ware het, dat ik mijn lichaam overgaf, opdat ik verbrand zoude worden, en had de Liefde niet, zoo zou het mij geene nuttigheid geven." En ook in *onzen* Bijbel staat die ontroerende brief aan den Engel der gemeente, die te Sardis is

1) Over deze uitdrukking sta hier onze onbewimpelde afkeuring om haar nietgodvruchtigen *vorm*. De goede *bedoeling* is echter klaar en is daarbij afdoende aangetoond in Ds. Van Lummels »Valsche gemoedelijkheid."

en de ernstige roepstem tot de kerk van Pergamus. Maar ook weten wij, dat de Heere een welgevallen heeft aan hen, die Zijn Naam vreezen en voor Zijn Woord beven; en der Kerk van Philadelphia de overwinning door Zijn kracht toezegt, die wèl slechts kleine kracht bezit, maar Zijn Woord heeft bewaard.

Terwijl wij eindelijk aan onszelven en anderen herinneren de zoo ware en schoone opmerking van Ds. Gispen, dat wie bij den uittocht der kinderen Israëls uit Egypte niet had willen meegaan, omdat hij een afkeer had van den beklagenswaardigen en zondigen toestand des volks, zich daarmede aan de genade Gods onttrok, achterblijvende in het goddelooze en heillooze Egypte. Verder zal ware zelfkennis ons ook bewaren voor een farizeesche gedachte of uitspraak, als: Ik dank U, Heere! dat ik niet ben gelijk de andere menschen! (Luc. 18 : 11).

En indien nu iemand nog als bezwaar mocht inbrengen, dat van „Gereformeerde" zijde, in vergelijk van wat Ethischen en anderen deden op het gebied van in- en uitwendige zending en philanthropie, weinig gedaan werd en men zich daar aan kerkrechterlijke en dogmatische quaestiën vergaapte, terwijl de anderen werkten, zoo zij vooreerst opgemerkt, dat blijkens velerlei stichtingen reeds vóór 1886, maar ook blijkens de verschillende diakonale congressen en besprekingen over zendingsarbeid, hierop ten minste *thâns* veel valt af te dingen. Maar ook al ware dit niet zoo, dan zou de nalatigheid ten volle als dubbel zware schuld erkend moeten worden, maar daarmede nóg geen vrijbrief gegeven zijn om nu het kerkrechterlijke achterwege te laten, daar immers 's Heeren woord op beiden, Gereformeerden en Ethischen c. a. toepasselijk zou zijn: „Deze dingen moest men doen en de andere niet nalaten" (Matth. 23 : 23).

Bovendien sta hier de verzekering, dat wij in 's Heeren kracht ons van utilisme hopen vrij te houden. Alleen het reeds vroeger genoemd gereformeerde beginsel drijft ons, het beginsel der Nederl. Herv. Kerk, zoolang zij de voortzetting wil heeten van de Gereformeerde Kerken in Nederland vóór 1816: om nl. „naar de zuiverheid des Evangeliums onzes Heeren Jesu Christi te leven"; gevolg van de (helaas, vaak vergeten; maar toch door Gods genade in ons gelegde) besliste keuze, om *„alle dingen* schade en drek te achten, opdat wij Christus mogen gewinnen." (Phil. 3 : 8).

Daarom vragen wij van iederen broeder of zuster in Christus nauwgezette overweging van deze onze bedenkingen en beschouwingen — door ons openlijk uitgesproken, opdat haar weêrlegging of haar waarheid ook anderen ten goede komen moge — opdat het Woord Gods gehoord worde en des Heeren Kerk tot vrede kome. — Werden wij door iemand uit Bijbel en Belijdenis overtuigd, — het is ons waarlijk niet te doen, om „gelijk te krijgen"; en strijdvoeren tegen een leger, waar ook kinderen Gods in de gelederen staan, is ons niet lust maar last, niet kroon maar kruis.

Werden we zoo overtuigd, — al kunnen wij er de mogelijkheid niet van inzien, — hoe blijde zagen wij dan de hinderpalen weggenomen, die nu ons den arbeid des Woords beletten onder de groote massa der leden van de Synodale „volkskerk!"

Maar weet men niets uit *die* bronnen geput ter werkelijke weêrlegging tegen ons in te brengen, — dan komt tot een ieder, die in de »Synodale" Kerk den naam van Christus noemt, de eisch, dan ook in dezen af te staan van de ongerechtigheid!

Allereerst hebben dan de ontwikkelde en welmeenende broederen hiermede rekening te houden, die nu nog meenen, in de Kerkelijke „Besturen" te moeten plaatsen bezetten en veroveren, of minstens deze „Besturen" te moeten steunen, eeren, gehoorzamen, of dulden. Zij hebben dan (door de minder ontwikkelden met vertrouwen gevolgd, zoodra dezen gevoelen dat men tot Gods Woord wederkeert) het onschriftuurlijke en anticonfessioneele in en van deze organisatie met ons te erkennen en voor God en menschen te belijden. [1])

Allermeest hebben zij — zoover zijzelven in „Besturen" zijn — in beginsel te breken met dit zondige „Bestuur"-zijn; en niet verder zulke God bedroevende en vertoornende handelingen voorttezetten; maar hoogstens als regelingscommissie (de kerk van Christus ziet dan gaarne de onwettigheid door de vingers; wanneer maar de *zonde* wordt weggedaan, wil zij wel de minste zijn) voor loopende en spoedeischende zaken en voorbereidings-commissie van Kerkelijk, Bijbelsch, kerkherstel te fungeeren.

Dit kan te lichter, omdat de wijzigingen hiertoe noodig wèl principiëel vele (zoo niet alle) Reglementen betreffen, en zeer diep ingrij-

---

[1]) Ook *dit* stelt ons openlijk spreken en handelen ten plicht, opdat wij niet door dulden en zwijgen hen in de dwaling stijven, maar door openlijk handelen hen tot onderzoek (gave God »tot bekeering"!) drijven.

de zich steeds duidelijker openbarende geestesrichting der hoogste Besturen, o.a. blijkende uit de keuze der hoogleeraren, door welke de Kerk de aan hare zorg toevertrouwde vakken aan de Universiteiten doet onderwijzen; op de in 1883 in werking getreden proponentsformule om te zwijgen van andere zaken.

Alleszins begrijpelijk is het, dat hij nu met eigenaardige gewaarwordingen uw bekendmaking dd. 4 Jan. 1886 in de *Standaard* van 6 Jan. no. 4235 las. Dat nu het antwoord der Synodale Commissie, in de *Kerkelijke Courant* van 16 Jan. '86, hem zeer teleurgesteld heeft, behoeft geen betoog. Maar nu hij bemerkt heeft, dat gij »vast overtuigd zijt, dat noch de leer-, noch de belijdenisvrijheid door de van kracht zijnde Reglementen gewettigd is, dat de duidelijke verloochening van onzen Heer Jezus Christus als onzen eenigen en algenoegzamen Zaligmaker, welke overgeleverd is om onze zonden en opgewekt om onze rechtvaardigmaking, niet geschieden kan in de Kerk zonder overtreding van hare bepalingen," wendt hij zich tot u met het dringende verzoek, (daar het van algemeene bekendheid is, dat in uw ressort leeraars in functie zijn, die zich in het openbaar schuldig maken aan de door u bedoelde verloochening), dat Gij overeenkomstig art. 27 Regl. Kerk. O. en T. de in dezen betrokken besturen — welke naar uw verklaring geacht moeten worden op bestaande verkeerdheden geen acht te geven — d. i. in dit geval de Kerkeraden, hiertoe verplicht en bevoegd volgens art. 11 Alg. Regl. (vgl. art. 4 aanhef en sub 1o) en art. 3 al. 2 Regl. Kerk O. en T. (in verband met art. 2) — *zonder uitstel* om inlichtingen vragen wilt, of tot handelen aansporen, of bij voortdurende vertraging zelf doen wat zij moesten doen.

Of liever nog verzoekt hij u de eer van den naam des Heeren te handhaven en verdere schade aan de zielen der gemeenteleden èn leeraars te voorkomen, door zelfs zonder ingediende aanklacht of „aanvrage om censuur" wegens verregaande onrechtzinnigheid en ontrouw aan de verklaring en belofte, door hen afgelegd bij de toelating tot de Evangeliebediening, de zoodanigen als bedoeld zijn *onmiddelijk te schorsen*, overeenkomstig de bevoegdheid u toegekend in art. 5 en 48 Regl. Kerk. O. en T.

In de meening dat door zulk een handeling, de *innerlijke* eenheid der Kerk, en dientengevolge ook haar kracht naar buiten zeer bevorderd zullen worden, bidden wij u Gods leiding en bijstand in dezen strijd toe, opdat Gij, in het u aanbevolen werk getrouw moogt bevonden worden.

Verlichte de Heer der Gemeente ons aller oogen om de zonden te zien, waarmede wij allen schuldig zijn, opdat wij daarvan een hartgrondige belijdenis kunnen doen, en de bede uit het diepste onzer harten opstijge, dat Hij om Zijn zelfs wil de gemeente, zoo duur met Zijn bloed gekocht en naar Zijn naam genoemd, moge herstellen en oprichten en bevestigen.

De Kerkeraad voornoemd:

(*was get.*)	Dr. H. FRANSSEN,	*Voorzitter.*
» »	JAN HOETMER,	*Ouderlingen.*
» »	E. VERSCHUUR,	
» »	C. RIJNSBURGER,	*Diakenen.*
» »	H. KLAASSEN,	

Bijlage III.

Missive van den *Scriba van 't Cl. Bestuur* aan Ds. H. Franssen, voor zoover het op deze zaak betrekking heeft.

A. C.! Ofschoon . . . .
Gij begrijpt dat . . . .
maar ook, dat wij ter terechtwijzing van uwen Kerkeraad gaarne zouden zien, dat hij onze *Noodige Inlichtingen eerst* goed las vóór dat hij ons indirect weer kapittelde.
Met groete en heilbede enz.

t. t.
VOS
Cl. Scr.

Bijlage IV.

Antwoord van Ds. H. Franssen op III voor zoover zulks in dezen dient.

WelEerw. en Eerw. Broeders!

In antwoord op uw missive 4 Maart ll. ontvangen haast ik mij u nevensgaande stukken te zenden . . . .

Wat aangaat uw opmerking over ons schrijven, van 25 Jan. '86, zij het mij vergund u te zeggen, dat wij ons geen oordeel over uw daad aangematigd hebben, nademaal wij er niet toe geroepen werden en zulks ook niet mochten zonder vernomen te hebben wat gijlieden te zeggen hadt; terwijl het na toezending uwer inlichtingen ons nog zeer bezwaarlijk vallen zal in deze ingewikkelde rechtszaak een oordeel te vellen.

Daarom hebben wij ons ook noch met een bewijs van sympathie noch met een betuiging van afkeuring tot de geschorsten gewend, noch ons schrijven aan U openbaar gemaakt, om alle verkeerde gevolgtrekkingen te voorkomen. Onze bedoeling blijke uit volgende toelichting.

Door de attestenquaestie (waarlijk niet in alles door ons gebillijkt, gelijk wij in ons schrijven aan den Kerkeraad van Amsterdam ook verklaard hebben alleen *het beginsel* te steunen) was onze aandacht gevestigd op de vreeselijke verkeerdheden en zonden onzer Kerk en Gemeenten. Daarom wendden we ons ook tot de Syn. Comm. Vóór wij haar antwoord ontvangen hadden lazen we uw advertentie en moesten erkennen dat de Kerkeraden, die moderne leeraars hadden, door dezen niet aan te klagen wegens openbaren strijd met den geest en de beginselen van de belijdenis der Herv. Kerk (art. 3 al. 2 Regl. Kerk O. en T.) nalatig waren in hun roeping.

De Syn. Comm. stelde ons te leur.

Doch nu meenden wij dat Gij deel zoudt hebben aan hunne zonde, wanneer Gij niet deedt wat wij van U vroegen. Daarom vonden wij ook geen vrijheid om te zwijgen en U ongewaarschuwd te laten. Aan God, aan U en aan ons zelven meenden wij verplicht te zijn te schrijven gelijk wij deden.

»Indirekt kapittelen" (mits alle gedachte aan hatelijkheid verwijderd worde) was

het zeer zeker; maar niet om U uit de hoogte te veroordeelen of een steen op U te werpen, daar wij ons zelven ook van veel verzuim voor God te beschuldigen hebben in zake het acht hebben op de kudde, waarover wij tot opzieners gesteld zijn. Met de hartelijke bede dat God, om Zijns naams wil, U en ons allen genade geve om naar eisch ons te gedragen in den dienst waartoe Hij ons geroepen heeft, teeken ik mij met hoogachting en broederlijke gevoelens

Uw mede-dienstknecht van Christus

ANKEVEEN, 7 Maart 1886. H. FRANSSEN.

Bijlage V.

Motie voorgesteld in de Classikale Vergadering van Amsterdam 1887 door Ds. H. Franssen, *met de geschiedenis er van,* gelijk deze door hem beschreven was om te dienen als ingezonden stuk aan het *Nieuws van den Dag;* wat hij echter om redenen thans niet ter zake dienende, niet heeft ingezonden.

Geachte Redactie,

In het 2[de] blad van Zaterdag 2 Juli ll. vindt men onder Kerknieuws ook een verslag van de laatstgehouden Classicale Vergadering te Amsterdam, waarin mijn naam genoemd wordt. Daar Uw zegsman U wat mij betreft niet geheel volledig en daardoor niet juist ingelicht heeft, verzoek ik U vriendelijk de volgende verbetering op te nemen.

Toen het verslag van de verrichtingen des Cl. Bestuurs door den Scriba uitgebracht was, waarin o. a. ook afzetting c. a. van godsdienst-onderwijzers en van Kerkeraadsleden, en correspondentie met andere Besturen over het optreden van predikanten in »de Localen" vóór Dec. '86 vermeld werd, diende ik deze motie in:

»De Classicale Vergadering van Amsterdam, constateerende, dat belijders van onzen eenigen Heer Jezus Christus, den Zoon des levenden Gods, opgehouden hebben lid der Classis te zijn, terwijl loochenaars van Hem nog in haar aanwezig zijn,
gaat over tot de orde van den dag."

Toen des middags deze motie in behandeling kwam, werd discussie over het al of niet rechtvaardig zijn van de afsnijding niet bedoeld noch gevoerd. Veroordeeling van bepaalde personen kwam in de motie niet voor, omdat dit niet zoo gemaklijk ging, en omdat zulks m. i. niet paste. Alleen werd het niet te miskennen of weg te cijferen feit tegenover *ieders* geweten gesteld, opdat een *ieder* zijn schuld zou onderzoeken. Daarom moest deze motie »in vage bewoordingen" vervat zijn, gelijk Ds. Hogerzeil als bezwaar inbracht, omdat er veel meer en andere schuldigen (onder welke ik óók mij zelven rekende) waren, dan men meende, zooals Dr. Vos, na Ds. Hogerzeil sprekende, duidelijk aantoonde, door er op te wijzen, dat de tucht van onderen op uit de gemeente moet geoefend worden en dat in de laatste 15 jaren geen aanklacht wegens onrechtzinnigheid bij het Cl. Bestuur was ingekomen.

Toen Dr. Vos evenwel mij verder voorhield, dat men iemand voor rechtzinnig moest erkennen, zoolang hij geen kerkrechterlijk vonnis te zijnen laste had, en superintendentie door de Gereformeerde Kerk steeds gehaat was, merkte ik op, dat deze stelregel, volkomen juist en goed gereformeerd, toch ophield door te gaan en een fictie werd, als iemand met zijn naamteekening *openlijk* uitsprak, dat hij *niet* rechtzinnig was; en dat ik, zonder hatelijkheid te bedoelen, nu man en paard zou noemen, en bepaald het oog had op Ds. K. F. Ternooy Apèl, die zich teekent »Secretaris van de Amsterdamsche Afdeeling van den Nederlandschen Protestantenbond" (zie o. a. nog wel het officieele *Predikbeurtenblad* voor de protestantsche Gemeenten te Amsterdam, van 18 Dec. 1886 bl. 2, item van 25 Dec. '86 bl. 6). Of is soms, vroeg ik, de Protestantenbond een vereeniging ter verdediging der Kerkleer?

Ik mocht echter geen steun vinden, zoodat de motie verworpen werd.

Voor de opname zegt u bij voorbaat dank

Uw dw. dnr.
Dr. H. FRANSSEN v. d. m.

ANKEVEEN, 11 Juli '87.

Bijlage VI.

Eenige *bewijzen* dat onder de »Officieele Mededeelingen" in het »Predikbeurtenblad voor de Protestantsche Gemeenten te Amsterdam" door het Classicaal Bestuur van Amsterdam zelf, kennisgevingen geplaatst worden, welke het voor de *Kerkeraden in zijn ressort* bestemt; en dat deze dus door het Classicaal Bestuur geacht worden kennis te nemen van genoemde »officieele Mededeelingen", als ook voor hen »officieel", gelijk het zelf stukken aldaar geplaatst tot officieele stempelt.

Nummer van 18 Februari 1888.

Personen en Gemeenten, in de Classe Amsterdam, begeerende ondersteuning uit het Fonds voor Noodlijdende Kerken en Personen, worden nogmaals verzocht hunne aanvragen ten spoedigste in te zenden.

De Scriba-Quaestor
Dr. G. J. VOS Az.

Nummer van 17 Maart 1888.

Vergadering van het Classicaal Bestuur van Amsterdam op Maandag 19 Maart, des morgens ten 10 ure.

G. J. VOS Azn., *Scriba.*

Nummer van 5 Mei 1888.

De Scriba van het Classicaal Bestuur van Amsterdam, reeds voorlang aan elken Kerkeraad in de Amsterdamsche Classe de tabellen voor de Schriftelijke Kerkvisitatie verzonden, en nog maar tien behoorlijk ingevuld en geteekend

terugontvangen hebbende, herinnert bij deze dat ze, volgens Art. 18 van het Regl. op de Kerkvisitatie vóór of op den 10den der maand Mei bij den ondergeteekende ingevuld en geteekend ingezonden moeten zijn.

1 Mei 1888. Dr. G. J. VOS Az.

Nummer van 26 Mei 1888.

Gewone vergadering van het Classicaal Bestuur van Amsterdam op Maandag 4 Juni, des morgens ten 10 ure, in de Consistorie der Nieuwe Kerk.

G. J. VOS Az., *Scriba.*

De Scriba-Quaestor van het Classicaal Bestuur van Amsterdam verzoekt die Kerkelijke administraties in zijn ressort, die de verschuldigde gelden nog niet betaald hebben, dit alsnog ten spoedigste te doen.

Bijlage VII.

Missive van den Kerkeraad van Ankeveen aan het Classicaal Bestuur van Amsterdam.

WelEerwaarde en Eerwaarde Broeders,

(Eenige locale aangelegenheden worden vooraf behandeld).

In de derde plaats hebben wij, opdat alle dingen eerlijk en met orde geschieden, U onze schuld te bekennen dat wij in ons schrijven van 25 Jan. 1886 U gesteund hebben in eene opvatting, waardoor Gij Uw gedrag jegens onrechtzinnig geachte leeraars verontschuldigdet en in zekeren zin zelfs verdedigdet (zie Uwe advertentie van 5 Jan. '86, Keerpunt bl. 124 en 125), door de schuld van U op de niet aanklagende of censuur vragende Kerkeraden te schuiven.

Een nauwgezetter bestudeering van de Reglementen waaronder Gij en wij leven, en welker handhaving ons door Art. 11 A. R. Art. 13 Syn. Regl. Kerkeraden, Art. 1 en 3 Regl. voor Kerkel. opz. en tucht is opgedragen, gelijk zulks ons opnieuw door Uw missive van 5 Jan. '86 (Keerpunt bl. 126) is voorgehouden, heeft ons inzicht evenwel gewijzigd.

Immers wordt in Art. 22 vgl. Art. 43 1° en 3° A. R. het toezicht zoowel als de tucht over predikanten enz. uitdrukkelijk den Kerkeraden ontnomen en overgebracht in eerste instantie bij het Classicaal Bestuur, zoodat alzoo volgens de Reglementen, door U aanvaard blijkens Uw »Classicaal Bestuur" zijn, de verantwoordelijkheid *ten volle* op *Uwe* schouderen ligt.

Het zij verre van ons U hard te vallen. Maar wij gevoelen ons, mede om ons vroeger schrijven verplicht U hierop te wijzen, opdat geen ijdele waan alsof gij zelf getrouw waart maar anderen schuldig waren U verblinde en daardoor U schade berokkene.

In hoeverre nu sommige leden van Uw Bestuur aan die door U aangeduide schuld deel hadden en hebben krachtens hun persoonlijke betrekkingen met en in de nalatige Kerkeraden laten wij in het midden en voor hunne eigene

beoordeeling. Door Uwe advertentie zelve zijn zij — misschien zonder dat Gij dit bedoeldet — gewezen op hun verzuim.

Met dezen plicht, U in Art. 43 1° en 3° A. R. opgelegd, voor oogen, kunnen wij dan verder ook niet nalaten met den meest mogelijken ernst en in alle liefde U te wijzen op een zeer gewichtige nalatigheid en overtreding uwerzijds.

In het *Predikbeurtenblad* voor de Protestantsche gemeenten te Amsterdam van 12 Nov. 1887 komt onder de officiëele mededeelingen voor op blz. 2 kolom 1 al. 2 van boven een kennisgeving, geteekend »K. F. Ternooy Apèl secretaris" (nl. blijkens den inhoud der mededeeling van »de afd. van den Ned. Prot. Bond alhier"), welke afdeeling bovendien tegenover de godsdienstoefeningen der Ned. Herv. Gemeente zelfstandige, openbare godsdienstoefeningen houdt, blijkens aankondigingen in hetzelfde orgaan; vgl. o. a. het nummer van 12 Nov. '87. (Vgl. Keerpunt, blz. 290 en 291.)

Protest werd niet hoorbaar gemaakt, en tuchtiging volgde niet, op deze overmoedigheid, gelijk het immers na het voorgevallene ter Classicale vergadering des vorigen jaars te noemen is. Na den ijver voor de stoffelijke belangen der gemeente in 1885 ontwikkeld ware een buitengewone vergadering des Cl. Best. gelijk in Dec. '85 (volgens Keerpunt blz. 110) gehouden is, niet ongepast of onverwacht geweest, om deze zaak, welke voorzeker ergerlijk is en alleszins geruchtmakend moest geweest zijn, te behandelen nu het de eer der Gemeente en de geestelijke belangen harer leden betrof. Maar dit geschiedde niet, en in het *Predikbeurtenblad* van 3 Dec. werd de gewone vergadering van het Classicaal Bestuur tegen 5 Dec. aangekondigd.

Wat op die vergadering van den 5den Dec. besloten werd, weten wij niet; maar openbaar werd niets, dan dat de heer K. F. Ternooy Apèl, die blijkens zijn eigen openlijke onderteekening ter officieele plaats aan de Ned. Herv. Gemeente zich kenbaar maakte als belijder ja voorstander van een de eer en waarheid des Heeren in haar hartader aantastende leugenleer, welke de zielen der menschen ten eeuwigen verderve voert, ongehinderd voortgaat in de middag- en morgen-godsdienstoefeningen der Ned. Herv. Gem. op te treden als een leeraar, die het woord Gods recht snijdt, blijkens zijn ongemoeid toegelaten blijven.

Broeders, van U, wien het toezicht houden en tucht oefenen opgedragen is en die dit door lid te worden van het Bestuur, welks werkkring aldus omschreven was, aanvaard hebt, van U zal dit gezocht worden; en de zielen dergenen, die door wat Ds. K. F. T. A. gezegd heeft in de door de N. H. Gem. te Amsterdam georganiseerde godsdienstoefeningen, afgehouden zoo niet afgetrokken werden van het kruis van Christus en Diens opstanding om onze rechtvaardigmaking (naar uw advertentie ook door U een grondwaarheid geacht, welke niet zonder overtreding van de bepalingen der Kerk geloochend kan worden) — die zielen zullen uwe aanklagers zijn. Hun bloed zal van uwe hand geëischt worden, die u zelven als wachters hebt laten stellen! Broeders, mocht Gij Uwe verantwoordelijkheid recht gevoelen!

Maar zegt Gij mogelijk — ter Classicale Vergadering werd immers in zulk een geest gesproken! — dat dit (wat de Reglementen toch onloochenbaar van U vorderen) naar superintendentie zweemt, en de Gereformeerde Kerk hiervan nooit iets heeft willen weten, en gij daarom ook niet zóó kunt handelen! — dan moeten wij U toch de vraag op het hart binden of Gij geen schuld hebt jegens hen, die zeiden het juk der hierarchie aftewerpen, omdat zij de Reglemen-

ten, welke zulk een superintendentie eischen en vestigen, niet kunnen dulden als strijdig met Gods woord. Juist om dit punt kwamen zij in botsing met U! En gij, feitelijk maar stilzwijgend hetzelfde belijdende en doende als zij, hielpt uitwerpen en afsnijden wie dit openlijk uitspraken en daarnaar handelden!

Maar ook, hoe kunt Gij dan in uw ambt blijven, die er zoo dikwerf op aan hieldt, dat zouden heengaan allen die zich met de Reglementen niet konden vereenigen! Doch doet Gij dit niet en blijft Gij op de post U toevertrouwd, treedt dan toch voor de belijdenis onzer Kerk en hare hoogere, immers geestelijke, belangen met vooral niet minderen ijver op, dan Gij voor hare stoffelijke goederen deedt, en laat de eer der Ned. Herv. Gemeente, nu door den heer K. F. T. A. haar eigen dienaar vertrapt, niet ongestraft geschonden zijn.

Op den eenen of op den anderen weg moet Gij gaan. Ach eindigt toch met alle dubbelslachtigheid en gedienstigheden der praktijk en weest onze voorgangers, ons toonende wat 't is te zijn mannen uit één stuk, ijverig in den dienst des Heeren!

Broeders, het kostte ons veel dit U te zeggen. Maar wij mochten ons niet stilhouden. Wij zouden ons bezondigen aan U, aan de Kerk, aan ons zelven. Wij zouden deel hebben aan de verloochening onzes Heilands. Wij zouden het ons zelven te wijten hebben indien ons en der Gemeente geestelijk leven aangetast werd door het zoo zieke lid T. A. èn door de krankheid van U, die tot dusverre ons niet voor hem beveiligdet, terwijl wij volgens geen enkel reglementsartikel ons tegen zijn verderfelijken invloed konden beschermen door hem aan te klagen.

Wij schreven zonder bitterheid en klinkt mogelijk U iets te hard of te scherp, let op de bedoeling: U in liefde maar met kracht te wijzen op wat in ons oog een ontzettende dwaling bij U is.

Worde het als zoodanig dan ook door U opgevat, en geve de Heer der Gemeente er Zijn zegen op tot verheerlijking Zijns Naams en opbouwing Zijner Kerk!

Aldus gedaan in onze vergadering van 24 Febr. 1888.

De Kerkeraad der Ned. Herv. Gemeente te Ankeveen,
(was. get.) H. FRANSSEN, *Voorz. en Secr.*

Bijlage VIII.

Antwoord van het Classicaal Bestuur van Amsterdam op VII.

AMSTERDAM, 19 Maart 1888.

Eerwaarde Broeders!

In antwoord op het 3de punt vervat in Uwe Missive van den 24sten Februari dezes jaars, als zoude het Classicaal Bestuur van Amsterdam zich schuldig maken aan plichtverzuim tegenover den WelEerw. Heer K. F. Ternooy Apèl, Predikant der Nederd. Herv. Gemeente te Amsterdam, in zake het houden van godsdienstoefeningen van eene afdeeling van den zoogenaamden »Protestantenbond" hier ter stede, heeft het Bestuur, heden vergaderd, de eer U te antwoorden:

1o. dat, hoe men ook oordeele over het houden van godsdienstoefeningen buiten

de kerkgebouwen, of van conventikelen, 't welk sedert overoude dagen in onze Kerk geschiedde en steeds een hoogstmoeilijk punt voor haar Bestuur was, zulks thans allerwege en van verschillende zijden plaats heeft, zoodat het eene zaak van algemeen belang is en voor zoover het betrekking heeft op onze classis dit behandeld moet worden op de classicale vergadering (Alg. Regl. Art. 40 al. 4)

2°. dat ons Bestuur volstrekt onbekend is met de *Statuten* van den »Protestantenbond", en dat, al ware het dat deze Statuten in strijd zijn met Art. 3 van het *Regl. v. Kerkelijk Opzicht en Tucht*, iemands optreden in eene vergadering van dien bond, of van welk ander zedelijk lichaam ook, volstrekt niet bewijst, dat hij zich gedroeg in strijd met zijne belijdenis, bovenbedoeld;

3°. dat, voor zooverre ons bekend, geen der Predikanten, onder ons opzicht staande, in de laatste twee jaren opgetreden is in zulk een samenkomst binnen ons Classicaal ressort;

4°. dat voor iedere klacht en voor elke behandeling van eene verkeerdheid, die men meent te bestaan gegronde bewijzen dienen overgelegd te worden, en

5°. dat, zoo de Kerkeraad van Ankeveen zich gedrongen voelt tot *bemoeiing* [1]) met de zaken van de Amsterdamsche Gemeente, hij in elk geval dient te zorgen voor de noodige bewijsstukken,

zoodat het Bestuur geene termen vindt om op uwe klacht over ons vermeend plichtverzuim in te gaan.

Het Classicaal Bestuur voornoemd:
(*was get.*) B. J. ADRIANI, *Praeses.*
» » G. J. VOS Az., *Scriba.*

Bijlage IX.

Schrijven van den Kerkeraad van Ankeveen in antwoord op VIII.

WelEerwaarde en Eerwaarde Broeders,

In antwoord op Uw missive van 19 Maart waarin Gij ons dient van bescheid op ons schrijven van 24 Febr. omtrent Ds. Ternooy Apèl moeten wij U het volgende onder de aandacht brengen.

1°. dat Uw gronden om het houden van godsdienstoefeningen buiten de kerkgebouwen of van conventikelen van uwentwege ongemoeid te laten ons volstrekt onhoudbaar voorkomen met het oog op de missiven des Cl. Bestuurs d. d. 31 Mei 1886 en 12 Nov. 1886 omtrent het optreden van sommige predikanten in de lokalen, waarop wij in ons schrijven van 24 Febr. reeds wezen, aanhalende bl. 290 en 291 van »het keerpunt in de jongste geschiedenis van Kerk en Staat"

---

1) Wij cursiveeren.

Plaats hiernaast wat Prof. Gooszen in de *Kerkelijke Courant* van 23 Juni '88 schrijft blz. 2 kolom 2 naar aanleiding van het Synodale voorstel tot uitbreiding van het Regl. op de benoeming van ouderlingen en diakenen en de beroeping van predikanten. Hij zegt dan:

»Laten de kleinere gemeenten niet denken: Wat gaan deze dingen ons aan?

Als een klein en onaanzienlijk lid lijdt, lijdt reeds het lichaam mede — wat dan als 't leden kwalijk gaat zoo groot en vol beteekenis als de gemeenten met twee tot tien à dertig predikanten?"

geschreven door Uwen scriba, ter meerdere rechtvaardiging des Cl. Bestuurs, welke schrijver zelf getuigt: »en ik mocht toch niet blijven zwijgen: *ik* moest het doen, die reeds als Scriba van dat Bestuur geacht werd, het best met alles bekend te zijn" (bl. VI der voorrede).

Zag immers het Cl. Bestuur *toen* in het dienstdoen in de Lokalen „ondersteuning van het verzet" en »schromelijke benadeeling van de belangen der Amsterdamsche Gemeente" (bl. 290), »een tarten van de Kerkbesturen" (bl. 291) wel te verstaan »zoolang de Geschorsten niet afgezet of afgesneden waren" (bl. 291), wij kunnen niet anders vinden dan dat het Cl. Bestuur *minstens* hetzelfde of iets dergelijks *moest* zien in de handelwijze des heeren T. A. (et tutti quanti), zoolang deze in den dienst der Ned. Herv. Kerk blijft of gelaten wordt, welke Kerk een bepaalde leer heeft, waarmede Ds. T. A. zich *niet* vereenigen kan.

2°. dat Uw tweede punt van verantwoording (onbekend zijn met de Statuten van den Protestantenbond) opnieuw bewijst dat ons wijzen op Uw verplichting om »toezicht" te houden niet overbodig was, daar Gij wetende dat tegenover de godsdienstoefeningen der Ned. Herv. Gemeente de Protestantenbond andere godsdienstoefeningen organiseerde, zelf verklaart alsnog onbekend te zijn (»volstrekt" voegt Gij bij onbekend; wij vragen of »officieel" niet meer overeenkomstig de waarheid is) met zijn statuten; Gij alzoo niet toezaagt of predikanten uit uw eigen ressort of van elders (vgl. weer bl. 290 en 291 Keerpunt) ook tot een verkeerd doel medewerkten.

3°. dat wij het een volstrekt niet al te gewaagde gevolgtrekking blijven achten uit iemands *vrijwillig* lid en zelfs secretaris van een vereeniging worden, te besluiten tot sympathie met de beginselen dier vereeniging.

4°. dat *juist* na 't ontvangen van Uw missive ons bleek dat Ds. T. A. opnieuw in Weesp voor den Protestantenbond is opgetreden, waarvoor wij u het nummer van de *Weesper Courant* zoowel dat van Donderdag 22 Maart als van Zondag 25 Maart toezenden.

5°. dat wij behoorlijk en genoegzaam aangeduid hebben wat o. i. verkeerd was bij U, en voldoende gronden en aanduidingen gegeven hebben voor wien het ernst is; en dat wij ons niet zullen vermoeien om te doen wat *uw* werk is, noch om wiskunstig te bewijzen wat men liever niet bewezen wil zien; daar de Heere een volk *ijverig* in goede werken zoekt, *gewillige* knechten begeert; en

6°. dat wij Kaïns vraag: ben ik mijns broeders hoeder? noch des priesters en leviets »zich" niet »bemoeien" met den gewonde in de gelijkenis van den barmhartigen Samaritaan, als voorbeeld voor den Christen gesteld vinden.

Met de ernstige bede dat Gij alsnog tot inzien van uw nalatigheid en zonde moogt komen, stellen wij andermaal ons schrijven van 24 Febr. voor uw aandacht, tevens u verzekerende dat wij niet verder discuteeren zullen, daar 't ons niet te doen is om »gelijk te krijgen", maar alleen om U met *allen ernst* en *nadruk* doch in den *geest der liefde* te waarschuwen, gelijk wij nu ten tweeden male doen.

De Kerkeraad der N. Herv. Gem. te Ankeveen,
(was get.) H. FRANSSEN.
» » JAN HOETMER.

ANKEVEEN, 27 April 1888.

Bijlage X.

Missive van het Classicaal Bestuur, met een enkele opmerking.

Aan den Eerw. Kerkeraad der Nederd. Herv. Gemeente te Ankeveen wordt bij deze bekend gemaakt, dat zijn schrijven van 27 April in 1888 in zake Protestantenbond door het Class. Bestuur van Amsterdam voor notificatie is aangenomen.

Het Bestuur voorn.

(*was get.*) E. LAURILLARD, *l.-Praesidis.*
» » G. J. VOS Az., *Scriba.*

AMSTERDAM, 4 Juni 1888.

Tegelijk met deze kennisgeving op een octavoblaadje ontving de Kerkeraad op een quartovel met de gewone aanspraak „Eerwaarde Broeders!" de beslissing dat voor een eventueele toestemming om te procedeeren vereischt werd o. a. de benoeming van »zulk een pleitbezorger, van wien men weet dat hij het proces met genoegzame kennis van de zaak en de Reglementen en met liefde tot de Nederlandsche Hervormde Kerk leiden zal."

De Kerkeraad had gesproken met Mr. Th. Heemskerk en zulks aan het Classicaal Bestuur bericht.

Lette men alsnu goed op »liefde tot de Nederlandsche Hervormde Kerk" in verband met de quaestie over Ds. T. A., en zegge men dan wat 't Classicaal Bestuur toch anders kan bedoelen dan »liefde tot de Reglementen en stoffelijke goederen der Ned. Herv. Kerk" daar 't voor de leer der N. H. Kerk en hare geestelijke belangen onverschillig is!

De volgende stukken nemen wij thans nog op, om ook hierdoor ons standpunt duidelijk te doen uitkomen. In hoeverre zij voor de geschiedenis van waarde zullen zijn, staat vooralsnog niet aan ons te bepalen.

Bijlage XI.

Missive van Ds. H. Franssen aan den Kerkeraad der Ned. Herv. Gem. te Kortenhoef.

ANKEVEEN, 8 Juni 1888.

Eerwaarde Broeders!

Het is voor U geen onbekende zaak, dat de kerkelijke beweging dezer dagen mij tot ernstig onderzoek en nadenken gebracht heeft. Dientengevolge ben ik, na rijpe overweging, onder opzien tot den Heere en in overleg met anderen, tot de overtuiging gekomen, dat het zonde tegen God en onszelven is, de Besturen boven den Kerkeraad te erkennen, op welke wijze of in welken vorm ook.

De gronden, waarop mijn overtuiging gevestigd is, zijn in hoofdzaak, om ze U kortelijk te noemen, deze:

Vooreerst 's Heeren woord: »*Mij* is gegeven *alle macht* in hemel en op aarde" (Matth. 28 : 18)

Daarnevens: »Eén is Uw *Meester*, nl. Christus, en *gij* zijt *allen broeders*". (Matth. 23 : 8).

Uit het eerste volgt, dat erkennen van een overheid of macht, welke niet van Christus verordend is, feitelijk is verwerpen van Christus, Wien alleen *alle* macht toekomt, en daarmede ook het recht om Zijn macht te doen uitoefenen door anderen, welke Hij er toe wil *verordenen* of in Zijn *dienst nemen* (Rom. 13 : 1—2), zoodat de Apostel »zich stellen tegen de macht" noemt een »wederstaan van God". En bij consequentie is dus het zich onderwerpen aan een macht, niet door *onzen God* verordend of *door Hem* in dienst *genomen*, zich onderwerpen aan *een anderen God;* dat is verwerpen van Hem, Die Zijn eer aan geen anderen geeft. (Jes 42 : 8; 48 : 11.)

En nu vind ik in het Woord onzes Heeren wèl van opzieners over *elke afzonderlijke* gemeente gesproken (Hand. 14 : 23), en bevolen, dat er *van stad tot stad* ouderlingen gesteld moeten worden (Tit. 1 : 5), zoodat ik de *plaatselijke* opzieners als van Christus verordende macht heb te eeren en mij aan hen te onderwerpen; maar van een instelling eener macht over »meer gemeenten vereenigd" of over »al de Gemeenten te zamen" (Art. 4 Alg. Regl.) vind ik geen enkel spoor in de Schrift; waaruit ik besluit, dat deze laatste machten niet van *Christus* verordend zijn als Zijne dienaressen, maar van *een ander*, die zich nevens of in de plaats van Christus stelde, alzoo Hem naar de kroon stekende, tegen Hem eene revolutie plegende; of in ieder geval hebbende een eigenwilligen Godsdienst (Col. 2 : 25, vgl. Antw. 96 Heid. Cat.)

Uit het tweede woord onzes Heeren volgt, dat wij tot vrijheid geroepen zijn, behoudens onze onderwerping aan Hem; en dus ook aan hen, die Hij over ons stelde. Van deze vrijheid afstand doende, toonen wij Zijne gave, door Zijn dood voor ons verworven, niet te waardeeren, en benadeelen wij onszelven, omdat al wat Hij geeft voor ons het beste, ja eigenlijk het eenig goede is. Maar ook vernietigen wij hierdoor de orde, welke Hij instelde (Matth. 20 : 25 en volgg.) zeggende, dat er geen heerschappij voeren of macht gebruiken van onzentwege onder ons zal zijn of gezocht worden, maar alleen zedelijke meerderheid in voorrang door dienen mag bestaan.

Tegenover deze zondige machtsaanmatigingen door de hoogere Besturen en de erkenning daarvan, staat de eisch, welke voor *iedere* afwijking van 's Heeren wet geldt: Wascht u, reinigt u, doet de boosheid uwer handelingen van voor Mijne oogen weg, *laat af van kwaad te doen,* leert goed doen", (Jes. 1 : 16, 17 vgl., Ezech. 18 : 30—32, 2 Cor. 6 : 14—18, 2 Tim. 2 : 19.) — En indien wij meenden in onze wijsheid, dat dulden er van met het oog op de toekomst en den zegen, welken wij verwachten in den bestaanden stand van zaken, verreweg te verkiezen ware boven oogenblikkelijk aflaten en afstaan, toont de Schrift ons, dat dit vleeschelijke wijsheid is, voortkomende uit een verduisterd onverstandig hart, en deze overlegging verijdeld is geworden (Rom. 1 : 21), waar zij de verdoemenis rechtvaardig noemt van hen, die zeggen: »Laat ons het kwade doen, opdat het goede daaruit kome!" (Rom. 3 : 8).

Welke verreikende gevolgen dit voor mij zal kunnen hebben, heb ik thans niet te zeggen. Maar *dit* vloeit er reeds nu uit voort, dat ik beginnen moet met alle gelegenheden, waarin ik een botsing met die Besturen voorzien kan, te vermijden, indien terugtrekken mij *geoorloofd* is.

En nu is het consulentschap Uwer Gemeente m. i. iets, dat in deze termen valt, daar het *met mijn persoon* niets te maken heeft, en toch bij het teekenen van iederen beroepsbrief *mijn persoon* zou noodzaken iets verbodens te doen, daar gehoorzaamheid aan de Kerkelijke verordeningen zonder beperking erin geëischt wordt, en in ieder geval (zoo men mocht beweren, dat het een *vanzelf* sprekende voorwaarde is, dat zij bij strijd met Gods Woord hiervoor wijken moeten) met »na goedkeuring van het daartoe bevoegde Kerkelijke gezag'', *bedoeld* is, die van het in dezen ten eenenmale *on*bevoegde Classikaal Bestuur.

Derhalve rest mij thans niets dan — hoezeer ook met innig leedwezen — er afstand van te doen, nu in de komende week wederom een beroepsbrief moet uitgevaardigd worden. Ik leg alzoo mijne betrekking als consulent met Maandag a.s., 11 Juni, neer (op welken dag ik met Uw goedvinden nog gaarne de catechisaties zou houden), — tenzij de waarheid Gods U uit mijn schrijven gebleken is en het hart aangegrepen heeft, zoodat ook Gij u voor *Christus alleen,* maar ook voor Hém in *allen* deele en *onvoorwaardelijk* buigt.

Eén ding is zeker, dat Gij dan in dezen aan de Gereformeerde Belijdenis, zooals die in de 37 Artikelen uitgedrukt is, bepaald aan Artt. 30 en 32 ervan getrouw zijt, en dus ook volbrengt wat Art. 11 (Alg. Regl.) U oplegt: »handhaving der leer", wat (hoe men deze woorden ook wil uitleggen en opvatten) toch zeker niet is: haar in een der *kenmerkende* stukken met de daad *verwerpen.*

Ziet hier, *zeer in 't kort,* rekenschap van mijn overtuiging gegeven.

Weldra hoop ik deze, uitvoeriger toegelicht, onder Uwe aandacht te brengen. In ieder geval moet ik U met allen ernst opwekken, deze zaak tot een voorwerp van biddend onderzoek te maken; daar Gij, gelijk ook ik en zoovele anderen deden, nu gewisselijk nog uit onwetendheid overtreedt; maar zelfs die onwetendheid u geen geheele vrijspraak bezorgt, al moge dientengevolge het aantal slagen weinige zijn, waarmede Gij, doende dingen, die slagen waardig zijn, geslagen zult worden (Luk. 12 : 48). Vergeet echter niet, eer Gij een keus doet, ook de groote bezwaren te overwegen, gelijk deze zich thans voor ieders oog duidelijk vertoonen (Luk. 17 : 26—35).

En hiermede neem ik dan afscheid van U, met hartelijke dankzegging voor Uwe welwillendheid en vriendelijkheid, mij betoond. Doch vergunt mij nog één

raad U te geven, welken ik anders mondeling bij het eerstkomende beroep U had willen geven, nl. dezen: dat Gij *allen* bij het kiezen van een nieuwen herder en leeraar U *alleen* houdt aan Gods Woord en de Belijdenis onzer Kerk, welke Gij dient. Dan is er geen mogelijkheid van onaangename moeilijkheden en verschil van meening, daar beiden, Schrift en Belijdenis, op de ter zaligheid noodige stukken duidelijk en ondubbelzinnig spreken, en Gij immers, volgens Uw roeping, alleen iemand, die het Evangelie onvervalscht en onverminkt predikt, tot Uw voorganger kunt begeeren.

Gaarne bereid, ten allen tijde U met raad en daad bij te staan, wanneer Gij mij Uw begeerte daarnaar kenbaar maakt en de vervulling daarvan mij mogelijk is, blijf ik alzoo, U en mijzelven in 's Heeren genade bevelende,

Uw Dienaar en Broeder in Christus,
H. FRANSSEN.

P. S. Daar de sleutel, bedoeld in Art. 14 Regl. op de Vacaturen, niet in mijn bezit is gekomen, heb ik niets over te geven of te verantwoorden.

Bijlage XII.

Missive van Ds. E. G. Hoefer, praetor van den ring Naarden aan Ds. H. Franssen.

BLARIKUM, 18 Juni 1888.

Amice Collega!

Door den Kerkeraad van Kortenhoef wordt onzen Ring bericht, dat door U het consulentschap aldaar is neergelegd, en wordt ons het verzoek gedaan, den consulent, die het werk moet opvatten, aan te wijzen. Dat is voor mij een zeer moeielijk geval, aangezien onze Kerkelijke wetten zulk een nederlegging niet kennen. Ik twijfel niet of bij u zullen wel redenen bestaan, om tot zulk een besluit over te gaan; maar het zou mij innig leed doen, indien dat aanleiding zou geven tot moeielijkheden onder ringbroeders. Tegen 27 dezer heb ik eene Ringsvergadering uitgeschreven in de Nieuwe Kerk te Amsterdam, waar we toch als classicale broeders samen komen en tegen één uur, tijdens de pauze, Ringsvergadering kunnen houden. Ik noodig u mitsdien dringend tot de samenkomst uit, en hoop, dat het u mogelijk zal zijn op uw besluit terug te komen of ons van het recht Uwer bezwaren te overtuigen.

Deze regelen schrijf ik niet alleen in mijn betrekking van praetor, maar ook als ringbroeder, die er steeds naar gestreefd heb gevoelens van waardeering onder de collegaas op te wekken, gelijk gij dat zelf bij onderscheidene bijeenkomsten gezien hebt. Gij zult dus wel overtuigd zijn, dat mij niets aangenamer zou zijn dan te kunnen medewerken om een eventueel misverstand uit den weg te ruimen.

Ingesloten enz.

(Was get.) E. G. HOEFER.

Bijlage XIII.

Antwoord van Ds. Franssen aan Ds. E. G. Hoefer.

Waarde Collega!

Volgens gedane mededeeling [1]) zou ik U vóór den 27sten nog antwoorden op Uw schrijven omtrent het neerleggen van mijn consulentschap.

Tusschen twee haakjes merk ik dienaangaande op, dat waar geen wet is, ook geen overtreding is, òf dat voor u het geval volstrekt niet moeilijk is, daar de consulentschappen in onzen ring zóó geregeld zijn, dat er ook een tweede consulent aangewezen is (gelijk deze ook reeds optrad); en daar verder onze Kerkelijke reglementen, waarbij ook het rings-reglement te voegen is, evenmin iets kennen van een optreden van den ring of zijnen praetor, gelijk dit thans door u bedoeld schijnt te zijn, als van 't neerleggen van een consulentschap.

Ook herinner ik mij, dat Ds. Kleber, toen hij predikant te Ankeveen was, voor het consulentschap te Kortenhoef bedankt heeft, zonder dat dit naar mijn beste weten voor hem bizonder belangrijke gevolgen gehad heeft. Maar hij had gewichtige redenen, zult ge zeggen. Welke die waren, weet ik niet. Maar zeer terecht twijfelt Gij niet of ik heb ze ook. En nu betreur ik het, dat de Kerkeraad van Kortenhoef, toen Gij er Zondagmiddag 17 Juni waart, naar Uw schrijven te oordeelen, mijne gronden U niet heeft medegedeeld, maar U alleen in kennis stelde van het feit van 't neerleggen des consulentschaps zelf. Houd 't mij dus ten goede, dat ik u zeg, dat ik bij gemotiveerd schrijven den Kerkeraad van mijn stap verwittigde. Naar het daarin gezegde verwijs ik derhalve U en de andere leden van den ring, met het vriendelijk verzoek mij schriftelijk Uw terechtwijzing uit Gods Woord te doen toekomen, opdat de waarheid, waarom het U allen en mij te doen moet zijn, geen schade lijde, eenerzijds door geprikkeldheid, gelijk deze zich in dergelijke zaken thans maar al te dikwijls vertoont, en anderzijds door meerdere of mindere gevatheid en handigheid in het debat, waardoor het zoo lichtelijk een zaak van eer of Rechthaberei wordt.

Verder zult Gij dit wel van mij aannemen, dat ik niet dan na zorgvuldig wikken en wegen tot mijn besluit ben gekomen, en dus door Gods genade er niet van hoop af te gaan, tenzij de gronden, waarop het steunt, mij worden ontnomen; maar ook, dat ik niet volharden wil in mijne meening, wanneer de verkeerdheid ervan uit Gods Woord mij is bewezen.

Ten slotte betuig ook ik, dat mij niets aangenamer zal zijn, dan bij alle verschil van overtuiging de persoonlijke waardeering ongeschonden te laten, daar het geen strijd om *personen* maar om *beginselen* moet wezen.

Met alle persoonlijke achting blijf ik derhalve steeds

Uw Dw.

ANKEVEEN, 24 Juni '88. (*was get.*) H. FRANSSEN.

---

[1]) Op een briefkaart, bericht gevende ervan, dat Ds. F. niet ter ringsvergadering zou komen.

Bijlage XIV.

Missive van het Classicaal Bestuur van Amsterdam, in een couvert met het zegel des Bestuurs in lak afgedrukt gesloten, aan de pastorie te Ankeveen bezorgd door een heer, die tot dusverre ons onbekend gebleven is.

AMSTERDAM, 1 October 1888.

WelEerwaarde Broeder!

Het Classicaal Bestuur van Amsterdam heeft, naar aanleiding van tegen U ingekomen bezwaren, in zijne vergadering van heden besloten, U daaromtrent te hooren.

Het ontbiedt U bij deze, om in persoon voor eene commissie van ons Bestuur te verschijnen op Maandag den 8sten October 1888, 's morgens 10 uur, in de Kosterij der Nieuwe Kerk te Amsterdam op den Dam.

Het Classicaal Bestuur voorn.
(was get.) B. J. ADRIANI, Praeses.
G. J. VOS Az., Scriba.

Den WelEerw. Zeergel. Heer DR. H. FRANSSEN,
Predikant der Hervormde Gemeente te Ankeveen.

Bijlage XV.

Antwoord van Ds. Franssen aan de Heeren Predikanten Adriani en Vos.

Particulier.

ANKEVEEN, 5 Oct. '88.

WelEerwaarde Heeren Ambtgenooten!

Dinsdagmorgen 2 October gewerd mij een schrijven, door U onderteekend, waarin ik opgeroepen word, ten einde omtrent tegen mij ingekomen bezwaren gehoord te worden. Dat ik de bevoegdheid der daartoe benoemde commissie, evenzeer als die der committeerenden, in hunne qualiteit van leden des Cl. Bestuurs, ontken, behoef ik U niet meer uitdrukkelijk verklaren.

Daarom kan ik dan ook wel gissen, van welken aard de tegen mij ingekomen bezwaren zijn.

Ik ben mij toch niet bewust iets gedaan te hebben, dat aanmerking kan uitlokken anders dan het verwerpen van »de hoogere Besturen", omdat deze, naar mijn vaste overtuiging, in strijd zijn èn met Gods woord, èn met de Belijdenis der Ned. Herv. Kerk èn met hare belangen.

Welke gronden ik hiervoor heb, noemde ik kortelijk in mijn schrijven aan den Eerwaarden Kerkeraad der Hervormde Gemeente te Kortenhoef, d.d. 8 Juni ll., waarvan, naar ik vernomen heb, het origineel U vertoond en een afschrift U gezonden is. Tot mijn leedwezen heb ik deze gronden, naar mijn in genoemd schrijven uitgesproken voornemen, tot nog toe niet nader in het licht kunnen stellen, wat echter dezer dagen staat te geschieden, naar ik vertrouw.

Gelijk U dan óók daaruit bekend is, ben ik niet dan na ernstig wikken en wegen tot zulk een besluit en optreden gekomen.

Maar daaruit kunt gij ook afleiden, dat ik niet voor bedoelde commissie *kan* verschijnen, noch een gelegenheid *zoeken* om weerlegd te worden. (Zoo ging ik dan ook niet collega Veenhuijsen een tegenbezoek brengen, toen hij mij niet thuis getroffen had, dewijl wat ik van hem vernomen heb, eerst te Kortenhoef en toen van mijn vrouw, die hem gesproken had, volstrekt onhoudbaar m. i. was.) Zoo lang ik onzeker en zoekende was had ik zulks kunnen en ook willen doen, maar de waarheid werd mij te machtig en vóór ik mijn plannen kon verwerkelijken heb ik *moeten* kiezen. Waar ik echter geen weerlegging kan *zoeken*, dewijl Bileams lot waarschuwt voor vragen naar den bekenden weg, blijf ik nochtans bij wat ik tot den Kerkeraad van Kortenhoef zei, dat ik van God genade hoopte te krijgen, om terug te trekken of te herroepen, zoodra mij uit *Gods Woord* het verkeerde en dwalende van mijn overtuiging werd *voorgehouden* en *bewezen*.

Nu zijn de beweegredenen, waarom ik handel, gelijk ik doe, U bekend. En ik schrijf daarom dezen aan U *persoonlijk*, omdat ik meen aldus de beginselen ongeschonden te laten, en toch van mijn kant gedaan te hebben wat ik kon, om orde en eendracht te bewaren en verstoring van rust en beroering te voorkomen door u den eenigen maar doeltreffenden weg te toonen, langs welken ik te bereiken ben.

Ik weet ten volle, dat deze weg voor U hoogst moeilijk, maar toch vóor een Protestant niet onmogelijk — integendeel — te betreden is, en zal dus ook Uw gaan daarop waardeeren als getuigenis gevende van den hoogsten ernst en van de uiterste liefde om zooveel mogelijk te behouden, en de zelfverloochening — niet verloochening van Uw beginsel — hieruit blijkende, ten zeerste op prijs stellen.

Dat de Heere God ons hart tot de vreeze Zijns Naams moge neigen en bewaren voor bitterheid, en ons op al onze wegen ten leidsman moge wezen bidt U en zichzelven toe

Uw ambtgenoot,
H. FRANSSEN.

Bijlage XVI.

Missive van het Classicaal Bestuur van Amsterdam, zonder lak en door de posterijen bezorgd.

N°. 223. AMSTERDAM, 16 October 1888.

Het Classicaal Bestuur van Amsterdam bericht u bij deze, ingevolge Art. 47, al. 3 van het *Reglement voor Kerkelijk Opzicht en Tucht*, dat het besloten heeft al de bescheiden betrekkelijk de tegen u ingekomen bezwaren, waarover het u had willen hooren, maar, ingevolge uw wegblijven, niet heeft kunnen hooren, te verzenden naar het Provinciaal Kerkbestuur van Noord-Holland.

Het Class. Bestuur van Amsterdam.
(*was get.*) B. J. ADRIANI, Praeses.
G. J. VOS Az. Scriba.

Den WelEerw. Zeergel. Heer DR. H. FRANSSEN,
Predikant der Hervormde Gemeente te Ankeveen.

Deze twee missives des Classikalen Bestuurs dienen vergeleken te worden met Art. 4 van het Reglement voor Kerkelijk Opzicht en Tucht, luidende als volgt: »De in art. 2 genoemde Kerkelijke Collegiën [nl. Kerkeraden, Classikale Besturen, Provinciale Kerkbesturen en de Algemeene Synode] trachten de te hunner kennis gekomen verkeerdheden door *raadgevingen, terechtwijzing*, voorzooverre zij die daarvoor vatbaar oordeelen, in den geest der broederlijke liefde uit den weg te ruimen.

De tuchtmiddelen, welke zij na *kennisgeving* en *onderzoek*, overeenkomstig de voorschriften van dit reglement, aanwenden, zijn: enz."

Nu is de »verkeerdheid" reeds in de week van 10 Juni ll. ter kennis van het Classikaal Bestuur gekomen. Evenwel ontving Ds. F. noch »raadgeving", noch »terechtwijzing", ofschoon zijn schrijven aan Kortenhoefs Kerkeraad de gronden bevatte, waarop zijne handelwijze steunde. Wel riep het Bestuur hem voor eene Commissie om hem »te hooren", wat na zijn schrijven van 9 Juni overbodig was, daar het Bestuur daarin alles kon vinden, ook de verklaring, dat hij zijne gronden, breeder ontwikkeld, zou openbaar maken. Wilde het door hem »te hooren" nog meer te weten komen, dan had het kunnen wachten, nu het reeds ruim drie maanden gewacht had, zonder der »Ned. Herv. Kerk" eenige schade toe te brengen. Want de ingekomen bezwaren achtte het Bestuur zelfs niet »geruchtmakend", daar het geen *provisioneele schorsing* naar Art. 48 Regl. voor Kerkel. O. en T. uitsprak, terwijl het ze ongetwijfeld wel van »ergerlijken aard" vond, daar het oordeelde, dat ze »aanleiding zouden kunnen geven tot *ontzetting* uit een kerkelijke bediening" (Art. 47 al. 3) blijkens het opzenden van alle bescheiden naar het Provinciaal Kerkbestuur.

Wij moeten dus aannemen, dat het Bestuur de »verkeerdheden" niet voor »raadgevingen" of »terechtwijzing" vatbaar oordeelde. Dit kon zijn om twee redenen. Vooreerst, als het meende, dat de motieven, waaruit de verkeerdheid voortkwam, niet te weerleggen waren, welke motieven hun immers bekend waren; of ten andere, als het oordeelde, dat Ds. F. naar geen reden zou willen luisteren. Maar hiervoor had het geen enkelen vasten grond. Integendeel. En ten overvloede verklaarde hij uitdrukkelijk meermalen aan verschillende personen, in de sfeer des Classikalen Bestuurs thuis behoorende, dat hij terug wilde treden, zoodra van de door hem genoemde gronden het onschriftuurlijke was bewezen.

Hoe men de zaak dus ook beziet, het zal kwalijk te ontkennen zijn, dat het allereerste beginsel van Christelijke Tucht, in Art. 4 van genoemd Reglement ten overvloede nog voorgeschreven, ten eenenmale geschonden is. En wil het Bestuur zich verschuilen achter het »wegblijven", dan merken wij op, dat in Matth. 18 : 15 niet staat: »Indien uw broeder tegen u gezondigd heeft, *roep hem tot u* enz.", maar: »*ga heen*" nl. tot hem.

Eigenaardig is ten slotte ook weder in deze zaak de overeenkomst in de handelwijze van het Classikaal Bestuur van Amsterdam in 1888 en die van het Classikaal Bestuur van Middelstum in 1833. Evenmin als toen de Kerkeraad van Ulrum iets vanwege dat Bestuur vernam aangaande de bezwaren tegen hun leeraar de Cock, werd nu den Kerkeraad van Ankeveen eenige mededeeling gedaan van de bezwaren tegen hun predikant. (Vergelijk de Missive van den Kerkeraad te Ulrum, in 1834 gezonden aan de Algemeene Synode der Ned. Herv. Kerk; medegedeeld in »Hendrik de Cock, eerste afgescheiden predikant in Nederland, beschouwd in leven en werkzaamheid" blz. 212 en 213 van den

tweeden herzienen druk, in 1886 bij Jan Haan te Delfzijl.) Verdedigt men alzoo de organisatie van het Ned. Herv. Kerkgenootschap tegen de aanklacht, dat zij hiërarchisch is, o. a. met te zeggen, dat de leeraren niet van hooger hand, zonder de gemeenten te kennen, worden *aangesteld*, het blijkt, dat zij ten minste wel van hooger hand, zonder de gemeenten te kennen, kunnen worden *ontslagen*.

Bijlage XVII.

Missive van het Provinciaal Kerkbestuur van Noord-Holland, Maandag 22 Oct. ontvangen, nadat het bovenstaande reeds ter perse was.

ZAANDAM, den 20 October 1888.

Provinciaal Kerkbestuur
van
NOORD-HOLLAND.
N°. 2758.
Onderwerp :
OPROEPING.

Bijlagen.

Het Provinciaal Kerkbestuur van Noord-Holland, ontvangen hebbende van het Classikaal Bestuur van Amsterdam eene missive, d. d. 16 October 1888 N°. 224, houdende kennisgeving van zijn besluit, genomen in zijne vergadering van den 1sten October 1888, waarbij het,

kennis genomen hebbende van een schrijven van den Kerkeraad der vaceerende Gemeente te Kortenhoef, d. d. 14 Juni 1888, en het daarbij overgelegd gewaarmerkt afschrift van een schrijven, door den WelEw. Z. Gel. Heer Dr. H. FRANSSEN, predikant te Ankeveen, d.d. 8 Juni 1888, toen ter tijd consulent der Gemeente Kortenhoef, gericht aan den Kerkeraad van deze gemeente, waarbij ZijnEw. bericht, dat hij, tot de overtuiging gekomen, dat het zonde tegen God en onszelven is, de Besturen boven den Kerkeraad te erkennen op welke wijze of in welken vorm ook, zijne betrekking als consulent der gemeente Kortenhoef neerlegt;

overwegende, dat Dr. Franssen, opgeroepen, volgens Art. 11 van het Reglement voor Kerkelijk Opzicht en Tucht, om te verschijnen voor het Classikaal Bestuur ten einde gehoord te worden over deze zijne handeling, niet verschenen is, zonder zelfs eenige mededeeling van zijn niet-verschijnen aan het Bestuur te doen;

overwegende, dat deze zijne handelingen aanleiding zouden kunnen geven tot ontzetting uit zijne kerkelijke bediening;

al de desbetreffende bescheiden, naar Art. 47 al. 3 van het Reglement voor Kerkelijk Opzicht en Tucht, verzendt aan het Provinciaal Kerkbestuur,

heeft de eer, ingevolge Art. 50 van genoemd Reglement, u op te roepen om te verschijnen in de vergadering des Kerkbestuurs, in één der lokalen van de Nieuwe Kerk te Amsterdam, op *Woensdag 7 November 1888*, 's morgens te 11½ uur, ten einde gehoord te worden over de tuchtzaak, door het Classikaal Bestuur bij het Kerkbestuur tegen u aanhangig gemaakt.

Het Provinciaal Kerkbestuur van Noord-Holland,
(*was get.*) A. G. JANS, President.
J. VAN WITZENBURG, Secretaris.

Aan Dr. H. FRANSSEN,
Predikant te Ankeveen.

INHOUD.

Een woord vooraf.

HOOFDSTUK I. De bestaande toestand . . . . Bladz. 1.

„ II. Welke wegen tot herstel worden aanbevolen . . . . „ 21.

„ III. De reglementaire inrichting der Ned. Herv. Kerk op zichzelve getoetst aan Gods Woord . . . . „ 31.

„ IV. Dulden of breken? . . . . „ 77.

Bijlagen.

1 2 3 4 5 6 7 8 9

	Call Number
FERINGA, J H	BX
AUTHOR	9474
De reglementen voor	.F4
TITLE	
de Nederlandsche Hervor-	

FERINGA, J H
De reglementen voor
de Nederlandsche Hervor-
mde Kerk en Gods woord.

